

جمهوری اسلامی ایران
سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

دستورالعمل کاربری اراضی در حریم کیفی منابع آب سطحی

ضابطه شماره

وزارت نیرو

دفتر استانداردهای فنی، مهندسی، اجتماعی و

زیست‌محیطی آب و آبفا

<http://seso.moe.gov.ir>

معاونت فنی و توسعه امور زیربنایی

امور نظام فنی و اجرایی کشور

nezamfanni.ir

اصلاح مدارک فنی

خواننده گرامی:

امور نظام فنی و اجرایی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، با استفاده از نظر کارشناسان برجسته مبادرت به تهیه این ضابطه نموده و آن را برای استفاده به جامعه مهندسی کشور عرضه نموده است. با وجود تلاش فراوان، این اثر مصون از ایراد و اشکال نیست.

از این‌رو، از شما خواننده گرامی صمیمانه تقاضا دارد در صورت مشاهده هرگونه ایراد و اشکال فنی مراتب را به

صورت زیر گزارش فرمایید:

۱- شماره بند و صفحه موضوع مورد نظر را مشخص کنید.

۲- ایراد مورد نظر را به صورت خلاصه بیان دارید.

۳- در صورت امکان متن اصلاح شده را برای جایگزینی ارسال نمایید.

۴- نشانی خود را برای تماس احتمالی ذکر فرمایید.

کارشناسان این امور نظرهای دریافتی را به دقت مطالعه نموده و اقدام مقتضی را معمول خواهند داشت.

پیشاپیش از همکاری و دقت نظر جنابعالی قدردانی می‌شود.

نشانی برای مکاتبه: تهران، میدان بهارستان، خیابان صفی علی‌شاه - مرکز تلفن

۳۳۲۷۱ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، امور نظام فنی و اجرایی

Email: info@nezamfanni.ir

web: nezamfanni.ir

بسمه تعالی

پیشگفتار

داشتن منابع آب سالم پیش‌نیازی ضروری و اساسی برای حفظ کیفیت محیط زیست و رشد و توسعه اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جوامع انسانی است. بسیاری از سکونتگاه‌های انسان در نزدیکی و کنار منابع آب قرار دارند و این منابع تامین‌کننده نیازهای آبی انسان و در بسیاری از مواقع دریافت‌کننده زایدات انسانی (فاضلاب‌ها و پسماندها) و رواناب‌ها به‌شمار می‌روند که اثرات سوء بسیاری بر محیط زیست طبیعی و انسانی در پی دارد. در این میان حریم کیفی منابع آب سطحی یکی از نیازهای ضروری مدیریت منابع آب و محیط زیست است که کارکردهای متعددی از جمله حفاظت اکوسیستم آبی و کنارآبی، جلوگیری از تخریب ساحل و بستر رودخانه، بهبود کیفیت آب (توسط گیاهان کنارآبی و آبی)، کاهش بار آلودگی ورودی از منابع غیرنقطه‌ای، بهبود مدیریت مخاطرات ناشی از حوادث و سوانح آلودگی دارد.

با توجه به گستردگی عوامل تاثیرگذار بر منابع آب و لزوم کنترل آن جهت جلوگیری از آلودگی و آسیب‌های زیست محیطی وارده و حفاظت و کنترل آلودگی منابع آب سطحی تعیین و کنترل نواحی میانگیر یا حریم کیفی در قالب قوانین و دستورالعملی مدون ضروری است.

با توجه به اهمیت مبحث فوق، امور آب و آبفای وزارت نیرو در قالب طرح تهیه ضوابط و معیارهای فنی صنعت آب کشور، تهیه نشریه «دستورالعمل کاربری اراضی در حریم کیفی منابع آب سطحی» را با هماهنگی امور نظام فنی و اجرایی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور در دستور کار قرار داد و پس از تهیه، آن را برای تایید و ابلاغ به عوامل ذینفع نظام فنی و اجرایی کشور به این سازمان ارسال نمود که پس از بررسی، براساس ماده ۲۳ قانون برنامه و بودجه، آیین‌نامه استانداردهای اجرایی طرح‌های عمرانی مصوب هیات محترم وزیران و طبق نظام فنی و اجرایی کشور (مصوب شماره ۴۲۳۳۹/ت/۳۳۴۹۷ هـ - مورخ ۱۳۸۵/۴/۲۰ هیات محترم وزیران) تصویب و ابلاغ گردید.

بدین وسیله معاونت فنی و توسعه امور زیربنایی از تلاش و جدیت رییس امور نظام فنی و اجرایی کشور جناب آقای مهندس غلامحسین حمزه مصطفوی و کارشناسان محترم امور نظام فنی و اجرایی و نماینده مجری محترم طرح تهیه ضوابط و معیارهای فنی صنعت آب کشور وزارت نیرو، جناب آقای مهندس تقی عبادی و متخصصان همکار در امر تهیه و نهایی نمودن این ضابطه، تشکر و قدردانی می‌نماید و از ایزد منان توفیق روزافزون همه این بزرگواران را آرزومند می‌باشد.

امید است متخصصان و کارشناسان با ابراز نظرات خود درخصوص این ضابطه ما را در اصلاحات بعدی یاری فرمایند.

غلامرضا شافعی

معاون فنی و توسعه امور زیربنایی

پاییز ۱۳۹۴

تهیه و کنترل «دستورالعمل کاربری اراضی در حریم کیفی منابع آب سطحی» [نشریه شماره ۴۳۰ - الف]

مجری: شرکت مهندسی مشاور طوس آب

مؤلف اصلی: سیدحسین هاشمی   دانشگاه شهیدبهشتی   دکترای محیطزیست

اعضای گروه تهیه کننده:

جلال جوشش	شرکت مهندسی مشاور طوس آب	فوق لیسانس مهندسی عمران - محیطزیست
ریحانه رسولزاده	دانشگاه شهید بهشتی	فوق لیسانس مهندسی منابع طبیعی - محیطزیست
محمد رضا سلیمی	شرکت مهندسی مشاور طوس آب	فوق لیسانس مهندسی عمران - محیطزیست
لیلا کریمی	شرکت مهندسی مشاور طوس آب	فوق لیسانس مهندسی محیطزیست - منابع آب
هدیه میربابایی	دانشگاه شهید بهشتی	فوق لیسانس مهندسی عمران - منابع آب
مرحوم نادر نجمی	شرکت مهندسی مشاور طوس آب	فوق لیسانس مدیریت محیطزیست
سیدحسین هاشمی	دانشگاه شهید بهشتی	دکترای مهندسی محیطزیست

اعضای گروه نظارت:

فرزام پوراصغر	کارشناس آزاد	دکترای برنامه ریزی محیطزیست
جواد حسن نژاد	شرکت مدیریت منابع آب ایران	فوق لیسانس مدیریت محیطزیست
الهام رسولپور شبستری	طرح تهیه ضوابط و معیارهای فنی	فوق لیسانس برنامه ریزی، مدیریت و آموزش محیطزیست
نادیا روستایی	صنعت آب کشور - وزارت نیرو	فوق لیسانس مهندسی شیمی
	سازمان حفاظت محیطزیست	

اعضای گروه تایید کننده (کمیته تخصصی محیطزیست طرح تهیه ضوابط و معیارهای فنی صنعت آب کشور):

کامران اسماعیلی	شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور	فوق لیسانس مهندسی عمران - محیطزیست
محمدعلی حامدی	شرکت مهندسین مشاور رویان	دکترای برنامه ریزی توسعه منطقه ای
جواد حسن نژاد	شرکت مدیریت منابع آب ایران	فوق لیسانس مدیریت محیطزیست
بهروز دهزاد	دانشگاه شهید بهشتی	دکترای اکولوژی آب های داخلی
الهام رسولپور شبستری	طرح تهیه ضوابط و معیارهای فنی	فوق لیسانس برنامه ریزی، مدیریت و آموزش محیطزیست
نادیا روستایی	صنعت آب کشور - وزارت نیرو	فوق لیسانس مهندسی شیمی
	سازمان حفاظت محیطزیست	

دکترای ارزیابی و آمایش محیطزیست

دانشگاه جامع علمی کاربردی

محمد محمدی

دکترای مهندسی محیطزیست

دانشگاه شهید بهشتی

سیدحسین هاشمی

فوق لیسانس مهندسی محیطزیست

شرکت اندیشه زلال

سیدرضا یعقوبی

گروه هدایت و راهبری سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور:

معاون امور نظام فنی و اجرایی

علیرضا توتونچی

رییس گروه امور نظام فنی و اجرایی

فرزانه آقا رمضانعلی

کارشناس آبیاری و زهکشی، امور نظام فنی و اجرایی

سید وحیدالدین رضوانی

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	مقدمه
۳	فصل اول - کلیات
۵	۱-۱- اهمیت موضوع
۵	۲-۱- مروری بر قوانین و مقررات حریم کیفی منابع آب سطحی و کاربری اراضی در آن در کشورهای مختلف
۱۲	۱-۲-۱- جمع بندی
۱۴	۳-۱- قوانین و مقررات مرتبط با حریم کیفی منابع آب سطحی در ایران
۱۵	۱-۳-۱- قوانین مربوط به مالکیت و حریم رودخانه و منابع آب
۱۷	۲-۳-۱- قوانین پیشگیری از آلودگی و تخلیه فاضلابها و پساب و مواد زاید به منابع آب
۱۸	۳-۳-۱- قانون حفاظت و بهسازی محیطزیست مصوب (۵۳/۳/۲۸) و اصلاحیه مورخ (۱۳۷۱/۸/۲۴)
۱۸	۴-۳-۱- قوانین مربوط به استقرار کاربری اراضی مختلف در حریم و بستر رودخانهها
۲۲	۵-۳-۱- مشکلات و خلاءهای قانونی در دستورالعمل موجود حریم کیفی آبهای سطحی
۲۵	فصل دوم- دستورالعمل اصلاحی ناحیه بندی حریم کیفی منابع آب سطحی
۲۷	۱-۲- حریم کیفی و تقسیم بندی آن
۳۱	۲-۲- معیارهای استقرار کاربریها در حریم کیفی آبهای سطحی
۳۹	فصل سوم- سیاستها و راهبردهای لازم برای اجرایی شدن حریم کیفی
۴۱	۱-۳- مقدمه
	۲-۳- اصلاحات پیشنهادی در ضوابط، آیین نامهها و بخشنامهها جهت اجرای بهینه دستورالعمل استقرار
۴۲	کاربریهای در حریم کیفی منابع آب سطحی
۴۵	فصل چهارم- مراحل اجرای دستورالعمل حریم کیفی منابع آب سطحی
۴۷	۱-۴- مراحل اجرای دستورالعمل
۴۹	پیوست ۱- تعاریف و اصطلاحات
۵۵	پیوست ۲- ضوابط استقرار سازمان حفاظت محیطزیست
۷۱	پیوست ۳- بازه های تحت حفاظت منابع آب حفاظت شده سازمان محیطزیست
۸۱	منابع و مراجع

فهرست جدول‌ها

عنوان

صفحه

۶	جدول ۱-۱- پهنای حریم کیفی و کارکرد اصلی آن
۶	جدول ۲-۱- میانگین پهنای حریم کیفی و کارکرد اصلی آن
۱۰	جدول ۳-۱- خلاصه‌ای از قوانین و مقررات حریم کیفی در مناطق مختلف دنیا
۱۵	جدول ۴-۱- قوانین و مقررات مرتبط با حریم کیفی منابع آب
۱۹	جدول ۵-۱- ضوابط سازمان حفاظت محیط‌زیست در زمینه استقرار صنایع در مجاورت رودخانه‌ها سال ۱۳۹۰
۱۹	جدول ۶-۱- حداقل فواصل مجاز برای استقرار واحدهای صنعتی و خدماتی براساس اصلاحیه سال ۹۱
۳۲	جدول ۱-۲- سطح تاثیرگذاری کاربری‌های مختلف بر کارکردهای حریم کیفی
۴۲	جدول ۱-۳- ضوابط، آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌های مرتبط با موضوع حریم کیفی نیازمند اصلاح
	جدول پ.۲-۱- منطقه‌بندی ایران جهت استقرار واحدهای صنعتی و خدماتی براساس طرح کالبدی ملی و منطقه‌ای
۶۱	ایران موضوع مصوبه مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۲۵ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران
۶۲	جدول پ.۲-۲- حداقل فواصل مجاز برای استقرار واحدهای صنعتی و خدماتی

فهرست شکل‌ها

عنوان

صفحه

۵	شکل ۱-۱- شماتیک حاشیه تاثیرگذار رودخانه
۸	شکل ۲-۱- تعیین حریم کیفی پیشنهادی دانشگاه ایالتی آیوا
۸	شکل ۳-۱- شماتیک حریم کیفی در قانون آب ویسکانسین آمریکا
۹	شکل ۴-۱- قانون حریم کیفی رودخانه‌ها در هیلسدیل آمریکا

مقدمه

داشتن منابع آب سالم پیش‌نیازی ضروری و اساسی برای حفظ کیفیت محیط‌زیست و رشد و توسعه اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جوامع انسانی است. بسیاری از سکونت‌گاه‌های انسان در نزدیکی و کنار منابع آب قرار دارند و این منابع تامین‌کننده نیازهای آبی انسان و در بسیاری از مواقع دریافت‌کننده زایدات انسانی (فاضلاب‌ها و پسماندها) به‌شمار می‌روند که اثرات سوء بسیاری بر محیط‌زیست طبیعی و انسانی در پی دارد.

با توجه به گستردگی عوامل تاثیرگذار بر منابع آب و لزوم کنترل آن جهت جلوگیری از آلودگی و آسیب‌های زیست‌محیطی وارده، اتخاذ سیاست‌ها و قوانین کارآمد در جهت رسیدن به اهداف توسعه پایدار ضروری می‌باشد. بدین ترتیب، در بسیاری از کشورهای دنیا، به‌عنوان یکی از روش‌های شناخته شده حفاظت و کنترل آلودگی منابع آب سطحی، تعیین و کنترل نواحی میانگیر یا حریم کیفی در قالب قوانین و دستورالعملی مدون رواج دارد.

- هدف

هدف این نشریه ارائه دستورالعمل ناحیه‌بندی حریم کیفی آب‌های سطحی و تعیین کاربری‌های مجاز در هر ناحیه است.

- دامنه کاربرد

مخاطبین اصلی این دستورالعمل مدیران و کارشناسان صنعت آب و فاضلاب وابسته به وزارت نیرو و مدیران و کارشناسان سازمان حفاظت محیط‌زیست هستند. علاوه بر این تمامی سازمان‌ها و نهادها و اشخاص و مشاورین مرتبط با موضوع ملزم به رعایت این دستورالعمل هستند.

فصل ۱

کلیات

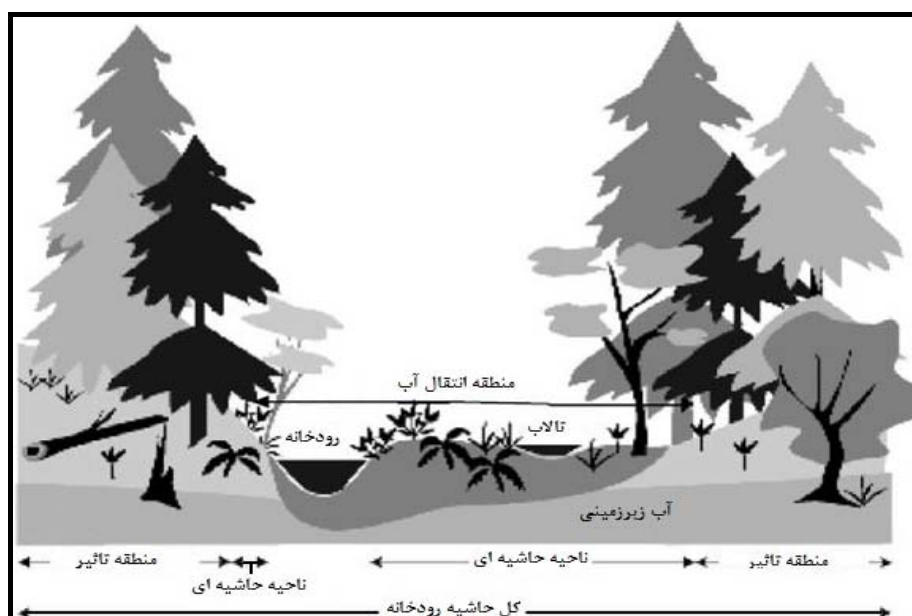

۱-۱- اهمیت موضوع

وجود حریم کیفی برای منابع آب سطحی از نیازهای ضروری مدیریت منابع آب و محیط‌زیست است. حریم کیفی کارکردهای متعددی دارد که از جمله می‌توان به حفاظت اکوسیستم آبی و کنارآبی، جلوگیری از تخریب ساحل و بستر رودخانه، بهبود کیفیت آب (توسط گیاهان کنارآبی و آبی)، کاهش بار آلودگی ورودی از منابع غیرنقطه‌ای، بهبود مدیریت مخاطرات ناشی از حوادث و سوانح آلودگی، اشاره کرد. بدین ترتیب، تعیین حریم کیفی و دستورالعمل استقرار کاربری‌های مختلف در این ناحیه می‌تواند ابزاری موثر برای مدیریت منابع آب باشد.

۱-۲- مروری بر قوانین و مقررات حریم کیفی منابع آب سطحی و کاربری اراضی در آن در کشورهای مختلف

در گزارش سازمان همکاری‌های محیط‌زیست و آب آسیا در سال ۲۰۰۹، قوانین کیفیت آب در چند کشور آسیایی عضو این سازمان، بررسی شده است. براساس قوانین دولت چین، برای حفاظت از منابع آب سطحی طرحی تحت عنوان مناطق حفاظتی منابع آب سطحی اجرا می‌شود. در این طرح حریم آب‌های سطحی براساس نوع استفاده از آب مشخص می‌شود تا کیفیت آن براساس درجه‌بندی‌های ذکر شده ثابت و مطلوب باقی بماند. به‌عنوان مثال در حریم آب‌های مورد استفاده شرب فقط فعالیت‌های مرتبط با حفاظت آب مجاز می‌باشد. در گزارش وضعیت حاشیه رودخانه‌ها در شهر بلو در آمریکا، مناطق حساس و تاثیرگذار رودخانه مطابق شکل (۱-۱) نشان داده شده‌اند [۱۰].

شکل ۱-۱- شماتیک حاشیه تاثیرگذار رودخانه [۱۰]

هم‌چنین به این نکته اشاره شده است که پهنایی با عرض حدود ۳۰ متر از مرز رودخانه بهتر است برای پوشش گیاهی اقلیم منطقه رها شود، چرا که این مساله حدود ۸۰ درصد مشکل رسوبات و آلاینده‌ها را حل می‌کند. در همین

گزارش با ذکر منبع سازمان حفاظت محیط‌زیست الی‌نویز حداقل ۹ متر رهاسازی حاشیه رودخانه برای پوشش گیاهی ذکر شده است. در این گزارش جامع عرض حریم مناسب برای کاربری‌های مختلف آب براساس منابع علمی مختلف ذکر شده است (جدول‌های ۱-۱ و ۲-۱) [۱۰].

جدول ۱-۱- پهنای حریم کیفی و کارکرد اصلی آن [۱۰]

کارکرد اصلی	عرض حریم تاثیرگذار (متر)	حداقل عرض توصیه شده (متر)	توضیح
کنترل رسوبات و فرسایش	۸-۱۸۳	۳۰	حذف ۸۰ درصد رسوبات
حذف آلاینده‌ها	۴-۲۶۲	۳۰	حذف ۸۰ درصد آلاینده‌ها
حذف نخاله‌ها و آشغال	۱۰-۱۰۰	۵۰	-
کنترل دمای آب	۱۱-۴۳	۳۰	با وجود سایه کافی
حفاظت حیات وحش	۱۱-۴۳	۱۰۰	-
بهبود وضعیت آب و هوا	۴۵-۱۷۲	۱۰۰	تاثیر بهینه طولانی مدت

جدول ۲-۱- میانگین پهنای حریم کیفی و کارکرد اصلی آن [۱۰]

کارکرد اصلی	میانگین عرض توصیه شده (متر)	میزان حریم تاثیرگذار (متر)
کنترل رسوبات	۴۲	۸-۹/۵
کنترل فرسایش	۳۴	۳۰-۳۸
حذف آلاینده‌ها	۲۴	۴-۱۸۳
حذف نخاله‌ها و آشغال	۴۵	۳۰-۶۰
کنترل دمای آب	۲۷/۵	۱۱-۴۶
حفاظت حیات وحش	۸۷/۵	۳۰۰-۷/۵
بهبود وضعیت آب و هوا	۱۲۵/۵	۶۱-۱۶۰

در کانادا و در ایالت بریتیش کلمبیا، قوانین مربوط به حریم کیفی آب‌های سطحی با هدف محافظت از طبیعت و کیفیت آب‌های سطحی و با رویکرد استفاده بهینه از آب اجرا می‌شود. تمامی اراضی واقع در حریم تحت محافظت دولت می‌باشند و از ساخت و ساز و توسعه آن‌ها جلوگیری به عمل می‌آید مگر این‌که، مجوز ماهیگیری و یا شرایط خاص مندرج در قوانین وجود داشته باشد. براساس ضوابط ایالتی، در حالت کلی ۳۰ متر از داغ آب رودخانه‌ها به عنوان حریم در نظر گرفته می‌شود. برای رودخانه‌های با عرض کم‌تر از ۶۰ متر دو نوار در دو طرف رودخانه که از داغ آب تا حداقل ۳۰ متر پس از حاشیه رودخانه ادامه دارد، به عنوان حریم در نظر گرفته می‌شود. برای رودخانه‌های با عرض ۶۰ متر و بیش‌تر دو نوار در دو طرف رودخانه که از داغ آب تا حداقل ۱۰ متر پس از حاشیه رودخانه ادامه دارد، به عنوان حریم در نظر گرفته می‌شود. براساس آیین‌نامه، داغ آب باید توسط یک متخصص محیط‌زیست و حاشیه رودخانه توسط یک نقشه‌بردار مورد اعتماد ایالت بریتیش کلمبیا مشخص شود [۱۱].

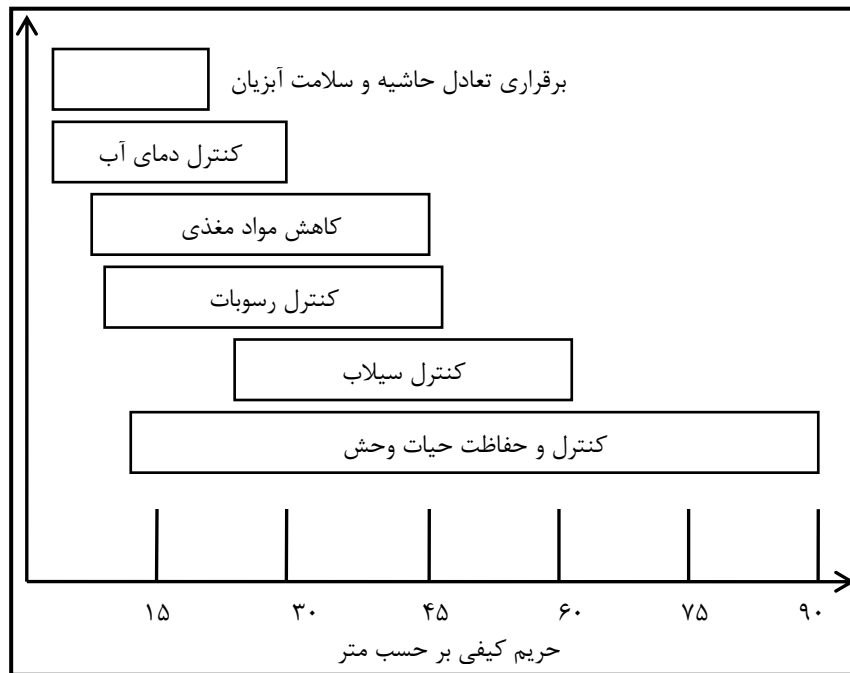
قوانین مربوط به حریم کیفی آب‌های سطحی در شهر پرت در ایالات متحده آمریکا با رویکرد توجه به کاربری آب تدوین شده است. بر طبق این قانون، حریم کیفی برای پهنه‌های آبی مهم و با کاربری شرب و تحت حفاظت، حدود ۹۰ متر (۳۰۰ پا) از هر طرف و برای پهنه‌های آبی با درجه اهمیت کم‌تر حدود ۴۵ متر (۱۵۰ پا) از هر طرف در نظر گرفته

شده است. این مقادیر برای تمام زیر شاخه‌های احتمالی و بالادست پهنه آبی نیز الزامی می‌باشد. مقدار ۴۵ متر برای کلیه آب‌های سطحی که محل زیستگاه گونه‌های در خطر می‌باشند و یا برای مناطق دارای خاک با توان اسیدی شدن، الزامی است. بر طبق این قانون بقیه آب‌های سطحی دارای ۱۵ متر (۵۰ پا) حریم کیفی خواهند بود. طریقه‌ی شناخت حاشیه آب‌های سطحی نیز قوانین خاص خود را به شرح زیر دارد [۱۲]:

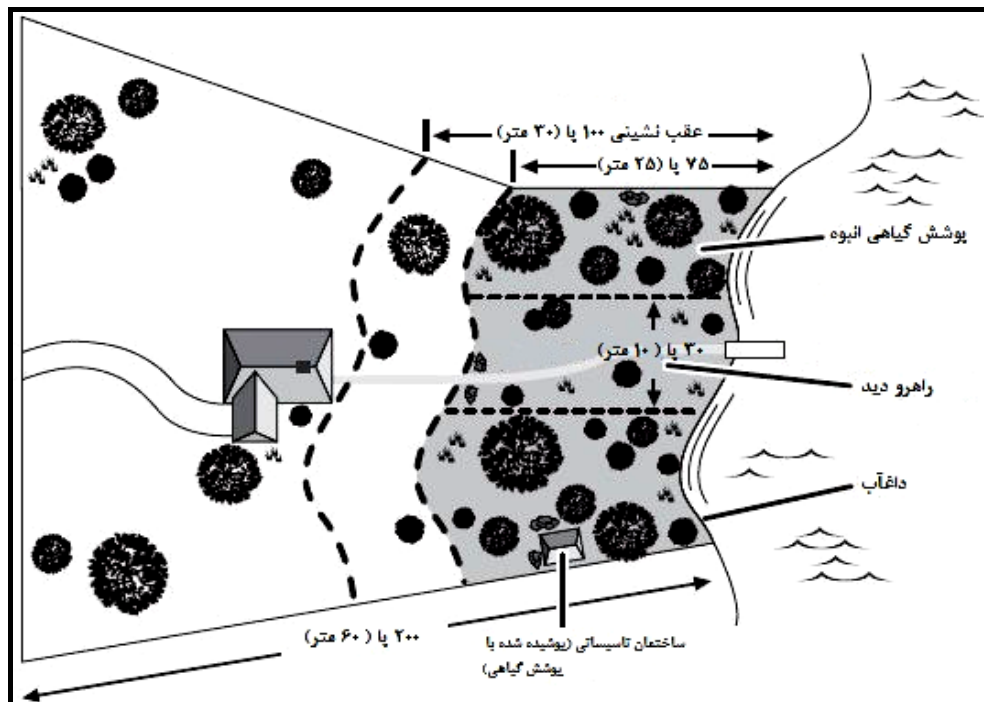
- در یک پهنه آبی رودخانه‌ای، حریم از مرز بستر اندازه‌گیری می‌شود.
  - در دریاچه‌ها و تالاب‌ها، حریم از سطح نرمال آب محاسبه می‌شود.
  - در خورها و خلیج‌ها، حریم از داغ آب محاسبه می‌شود.
  - در شکل‌های خاص پهنه‌های آبی مانند لاگون‌ها، حریم از مرکز پهنه آبی محاسبه می‌شود.
- در قانونی دیگر در ایالات متحده آمریکا و در نیوجرسی نیز دقیقاً قوانین ذکر شده برای شهر پرت تکرار شده‌اند [۱۳]. در مطالعات مدیریت کیفی آب رودخانه ایگل در شهر ایگل در ایالت کلرادو، به این نکته اشاره شده است که در این ناحیه حدود ۱۵ متر حریم کیفی برای هر جریان زنده‌ای در نظر گرفته می‌شود. این ۱۵ متر از خط مرز بستر رودخانه محاسبه می‌گردد در حالی که در شهرهای مینترن، ردکلیف و ایوان از همین ایالت حریم به فاصله حدود ۱۰ متر از داغ آب در نظر گرفته می‌شود. نکته دیگری که در این مطالعات می‌توان به آن اشاره کرد، در نظر گرفتن حدود ۲۳ متر (۷۵ پا) حریم کیفی برای رودخانه ایگل به صورت خاص است که کارشناسان ایالتی پس از انجام مطالعات به این نتیجه رسیده‌اند. در واقع در مطالعات موردی دریاچه‌ها و رودخانه‌ها مقدار حریم کیفی با توجه به شرایط خاص منبع آب سطحی به صورت کارشناسی و خاص توسط تیم‌های مطالعاتی تعیین می‌شود که در اغلب موارد حریم تعیین شده از حریمی که توسط قانون تعیین شده است بیش‌تر می‌باشد [۱۴].

در تعاریف و گزارش‌های ارائه شده از سوی دانشگاه ایالتی آیوا که در شکل (۱-۲) نشان داده شده‌اند، به وسیله نموداری با توجه به استفاده از آب، حریم کیفی مورد نیاز پیشنهاد گردیده است [۱۵]. براساس این نمودار حداکثر حریم کیفی در حدود ۹۰ متر تعیین شده است.

شکل ۱-۲- تعیین حریم کیفی پیشنهادی دانشگاه ایالتی آیوا [۱۵]

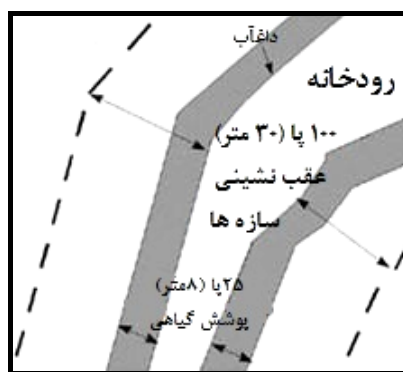
هم‌چنین در قانون آب ایالت ویسکانسین آمریکا نیز حریم کیفی آب‌های سطحی حداقل ۳۰ متر از داغ‌آب در نظر گرفته شده که ۲۳ متر از آن باید به‌صورت پوشش گیاهی ثبت شود و از این پوشش گیاهی اجازه باز گذاشتن حدود ۱۰ متر برای منظر داده شده است. شکل (۱-۳) این قانون را به صورت شماتیک نشان می‌دهد [۱۶].

شکل ۱-۳- شماتیک حریم کیفی در قانون آب ویسکانسین آمریکا [۱۶]

در آیین‌نامه تعیین حریم کیفی و عقب‌نشینی در کنار آب‌های سطحی ایالت اهایو آمریکا ذکر شده است که حریم کیفی برای منابع آب سطحی که حوضه آبریز آن‌ها از نیم مایل مربع بیش‌تر باشد و یا اگر از نیم مایل مربع کم‌تر است و دارای بستر و حاشیه مشخص می‌باشد، اجرایی و الزامی است. در این آیین‌نامه به موارد زیر برای تعیین حریم کیفی اشاره شده است [۱۷]:

- حریم کیفی حداقل ۱۰۰ متر در هر دو طرف برای منابع آب سطحی که حوضه آبریزی بیش از ۳۰۰ مایل مربع (حدود ۷۷۰ کیلومتر مربع) دارند.
- حریم کیفی حداقل حدود ۳۷ متر در هر دو طرف برای منابع آب سطحی که حوضه آبریزی بیش از ۲۰ و کم‌تر از ۳۰۰ مایل مربع (بین ۵۲ تا ۷۷۰ کیلومتر مربع) دارند.
- حریم کیفی حداقل حدود ۲۳ متر در هر دو طرف برای منابع آب سطحی که حوضه آبریزی بیش از ۱ و کم‌تر از ۲۰ مایل مربع (بین ۲/۵ تا ۵۲ کیلومتر مربع) دارند.
- حریم کیفی حداقل حدود ۷/۵ متر در هر دو طرف برای منابع آب سطحی که حوضه آبریزی کم‌تر از ۱ مایل مربع (۲/۵ کیلومتر مربع) دارند و دارای بستر و حاشیه مشخص هستند.
- در این آیین‌نامه قید شده است که این حریم‌ها از محل داغ‌آب سیلاب اندازه‌گیری می‌شود. همچنین قید شده است که حریم کیفی باید دارای پوشش گیاهی اقلیم منطقه باشد. در هیلسدیل آمریکا قوانین آب حاکی از آن است که حریم کیفی رودخانه‌ها باید حدود ۳۰ متر از حاشیه رودخانه باشد و همان‌طور که در شکل (۱-۴) نشان داده شده است، از این مقدار حداقل حدود ۸ متر باید دارای پوشش گیاهی مناسب باشد [۱۸].

شکل ۱-۴- قانون حریم کیفی رودخانه‌ها در هیلسدیل آمریکا [۱۸]

در قوانین آب کشور آلبانی حریم کیفی آب‌های سطحی به‌صورت دو منطقه در نظر گرفته می‌شود. منطقه اول به‌فاصله پنج متر از حاشیه برای زمین‌های شیب‌دار و یا ۲۰ متر از داغ‌آب سیلاب ۲۵ ساله برای زمین‌های صاف است. منطقه دوم به‌فاصله ۱۰۰ متر از حاشیه برای زمین‌های شیب‌دار و یا ۲۰۰ متر از داغ‌آب سیلاب ۲۵ ساله برای زمین‌های صاف می‌باشد. در منطقه اولیه فقط استفاده‌های عمومی با مجوزهای خاص صورت می‌گیرد. اما در منطقه دوم هرگونه

فعالیتی باید با مجوز سازمان‌های آب انجام شود. در قوانین این کشور، مساله دره‌ای بودن و شیب تند حاشیه بعضی از رودخانه‌ها مدنظر قرار گرفته است [۱۹].

جدول (۳-۱) خلاصه‌ای از قوانین و مقررات حریم کیفی در مناطق مختلف دنیا را نشان می‌دهد.

جدول ۳-۱- خلاصه‌ای از قوانین و مقررات حریم کیفی در مناطق مختلف دنیا

ردیف	کشور / منطقه	روش تعیین حریم کیفی یا ناحیه میانگیر	کاربری‌های مجاز در حریم / ناحیه میانگیر	توضیحات
۱	کانادا - ایالت بریتیش کلمبیا [۱]	رودخانه‌های با عرض کم‌تر از ۶۰ متر: حداقل ۳۰ متر رودخانه‌های با عرض بیش‌تر از مساوی با ۶۰ متر: حداقل ۱۰ متر	ماهگیری یا شرایط خاص مندرج در قوانین	از داغ آب اندازه‌گیری شده
۲	ایالت ویسکانسین آمریکا [۲]	آب‌های سطحی: حداقل ۳۰ متر [§] (۲۳ متر از آن باید به‌صورت پوشش گیاهی باشد)		از داغ آب
۳	ایالت اهایو آمریکا [۳]	منابع آب سطح با حوضه آبریز بیش از ۳۰۰ مایل مربع ^{§§} : حداقل ۹۰ متر؛ حوضه آبریزی بیش از ۲۰ و کم‌تر از ۳۰۰ مایل مربع ^{§§§} : حداقل ۳۶ متر؛ حوضه آبریزی بیش از ۱ و کم‌تر از ۲۰ مایل مربع ^{§§§§} : حداقل ۲۳ متر؛ حوضه آبریزی کم‌تر از ۱ مایل مربع ^{§§§§§} : حداقل ۸ متر	منابع آب سطح با حوضه آبریز بیش از ۳۰۰ مایل مربع ^{§§} : حداقل ۹۰ متر؛ حوضه آبریزی بیش از ۲۰ و کم‌تر از ۳۰۰ مایل مربع ^{§§§} : حداقل ۳۶ متر؛ حوضه آبریزی بیش از ۱ و کم‌تر از ۲۰ مایل مربع ^{§§§§} : حداقل ۲۳ متر؛ حوضه آبریزی کم‌تر از ۱ مایل مربع ^{§§§§§} : حداقل ۸ متر	حریم کیفی باید دارای پوشش گیاهی اقلیم منطقه باشد.
۴	کشور آلبانی [۴]	حریم کیفی آب‌های سطحی به‌صورت دو منطقه: منطقه اول زمین‌های شیب‌دار ۵ متر از حاشیه زمین‌های صاف ۲۰ متر از داغ آب سیلاب ۲۵ ساله منطقه دوم زمین‌های شیب‌دار ۱۰۰ متر از حاشیه زمین‌های صاف ۲۰۰ متر از داغ آب سیلاب ۲۵ ساله ^{§§§§§§§}	فقط استفاده‌های عمومی با مجوزهای خاص هرگونه فعالیتی باید با مجوز سازمان‌های آب صورت گیرد.	
۵	امریکا - کینگ استون جنوبی [۵]	تالاب و رودخانه ۴۵ متر؛ تالاب ساحلی ۴۵ متر ناحیه سیلاب‌گیر ۴۵ متر؛ جریان آب با عرض ۳ متر یا بیش‌تر: ۶۰ متر	ایجاد سیستم‌های دفع فاضلاب‌های خانگی شخصی ممنوع است.	
۶	فیلیپین [۶]	تالاب‌های آب شیرین و نواحی با خطر سیل‌گرفتگی ۱۵۰ متر رودخانه و کانال ۲۰ متر از هر طرف سایر پیکره‌های آبی شامل مصب، تالاب، مسیل ۵۰ متر از حاشیه	برپایی تاسیسات مدیریت زباله‌های خطرناک ممنوع است.	
۷	امریکا [۷]	رودخانه و مسیل ۶۰ متر از هر طرف میانگین سالانه حداکثر ارتفاع آب ۸ متر برای بعضی مناطق (بوستن، براکتون، کمبریج و...) و مناطق با تراکم جمعیت بالا	مسیر پیاده‌روی آسفالت نشده، فنس کشی به نحوی که مانع جریان آب و حرکت جانداران نشود. دیواره سنگی، هرس برای ایجاد منظره بهتر در فواصل بیش از ۱۵ متر از بستر تعیین شده، کاشت گیاهان بومی، فعالیت‌هایی مثل بازدید، نمونه‌گیری که برای برنامه‌ریزی‌ها مورد نیازند ولی کوتاه مدت و کم اثرند. فعالیت‌های مربوط به خانه یک خانواده با کنترل‌های خاص	
۸	امریکا - ماساچوست [۸]	پیکره‌های آبی و مناطق حساس ۱۵ متر	هیچ کاربری مجاز نیست. در خارج محدوده با کنترل فرسایش و سیلاب حین عملیات ساخت.	
۹	امریکا - لینکلن کانتی [۹]	حداقل ۵۰ متر در دو بخش: ۹ متر از حاشیه جریان ۶ متر بعد از ناحیه اول	بدون هرگونه دست‌خوردگی کاشت کنترل شده یا سایر پوشش‌های زمین	فاصله افقی مد نظر است.

ادامه جدول ۱-۳- خلاصه‌ای از قوانین و مقررات حریم کیفی در مناطق مختلف دنیا

ردیف	کشور / منطقه	روش تعیین حریم کیفی یا ناحیه میانگیر	کاربری‌های مجاز در حریم / ناحیه میانگیر	توضیحات
۱۰	امریکا - گاستن کانتی [۹]	حداقل ۳۰ متر برای مناطق با تراکم کم در طول رودخانه دائمی حداقل ۱۰۰ متر برای مناطق با توسعه زیاد		فاصله افقی مد نظر است.
۱۱	امریکا - مکلنبرگ کانتی [۹]	کل = مسیل + ۱۰۰٪ حاشیه سیل گیر (کم‌تر از ۳۰ متر نباشد) ناحیه حاشیه جریان به فاصله ۹ متر	ناحیه دست نخورده، سازه‌های کنترل سیل، تثبیت دیواره، عبور جاده با تثبیت نواحی آسیب دیده	
		ناحیه با استفاده مدیریت شده ۱۳/۵ متر مابقی در ناحیه بالادست قرار می‌گیرد.	پاک‌سازی محدود مجاز است، کنترل سیل، مسیر دوچرخه‌سواری، و پیاده‌روی با عرض کم‌تر از ۳ متر چمن‌کاری، باغبانی، ساختمان‌های غیرتجاری با مساحت محدود.	فاصله افقی مد نظر است

§- مقدار ۴۵ متر برای کلیه آب‌های سطحی که محل زیستگاه گونه‌های در خطر می‌باشند و یا برای مناطق دارای خاک با قابلیت اسیدی شدن باشد، الزامی است.
 §§- حدود ۷۷۰ کیلومترمربع
 §§§- بین ۵۲ تا ۷۷۰ کیلومترمربع
 §§§§- بین ۲/۵ تا ۵۲ کیلومترمربع
 §§§§§- ۲/۵ کیلومترمربع
 §§§§§§- برای زمین‌های با شیب زیاد یا فرسایش شدید فاصله بیش‌تری نیاز است.

همان‌طور که بیان شد، در اغلب کشورهای مورد بررسی تنها یک نوار برای حریم در نظر گرفته شده است که در بیش‌تر موارد عرض آن کم‌تر از ۱۵۰ متر است ولی فعالیت‌های مجاز در این ناحیه به‌شدت محدود شده‌اند. علاوه بر این در بسیاری از کشورها نوع و نحوه انجام فعالیت‌های مجاز در سطح حوضه‌های آبریز به‌ویژه حوضه‌های تامین‌کننده آب شرب با محدودیت مواجه است.

در مواردی که حریم منابع آب سطحی به‌صورت موردی و با توجه به شرایط خاص منبع آب براساس نظر کارشناسی و مطالعات خاص، توسط گروه‌های مطالعاتی تعیین می‌شود، به‌طور معمول عرض حریم تعیین شده از عرض حریم قانونی بیش‌تر است. به‌عبارت دیگر، در قوانین و مقررات، حداقل عرض حریم تعیین و رعایت آن اجباری است و در موارد خاص براساس مطالعات کارشناسی می‌توان مقدار آن را افزایش داد.

هم‌چنین مطالعات و تحقیقات مختلف نشان داده است که حداقل عرض موثر برای کاهش بار آلودگی رواناب‌ها و بهبود کیفیت آب منابع سطحی حدود ۷/۵ متر (۲۵ پا) است که بایستی پوشش گیاهی طبیعی منطقه را داشته باشد [۱۵]. البته باید توجه داشت عواملی مانند شیب کناره، جنس بستر، نوع و ویژگی‌های پوشش گیاهی و غیره بر مقدار عرض حریم موثر هستند.

به‌طور خلاصه، روش‌های مختلف تعیین عرض حریم کیفی را می‌توان به سه گروه تقسیم کرد: (۱) عرض ثابت، (۲) عرض متغیر با شیب کناره و (۳) عرض متغیر براساس ویژگی‌های محلی مانند پوشش گیاهی منطقه، ویژگی‌های منبع آب سطحی (مانند عرض رودخانه)، مساحت و ویژگی‌های حوضه آبریز.

در اغلب کشورها، روش‌های اول یا دوم به کار گرفته شده‌اند و روش سوم بیش‌تر در پژوهش‌ها و مطالعات موردی کاربرد دارد. دلیل این امر را شاید بتوان دوری جستن از پیچیدگی‌های غیرضروری و غیرقابل تفسیر نمودن و سلیقه‌ای شدن معیارهای تعیین حریم دانست. هم‌چنین در صورت ارتباط دادن عرض حریم با عواملی که در طول زمان تغییر می‌کنند (مانند کیفیت آب که در کوتاه‌مدت و بلندمدت می‌تواند تغییرات شدیدی داشته باشد)، مشکل تغییر عرض حریم با زمان وجود خواهد داشت. اهمیت این موضوع از آن جهت است که پس از استقرار کاربری‌های مختلف براساس مقررات تعیین شده، تغییر آن‌ها در زمان‌های مختلف بسیار دشوار و در برخی موارد ناممکن است.

دیگر آن‌که حریم یکی از قطعات پازل مدیریت منابع آب و با کارکردهایی ویژه است و در کنار آن بایستی به سایر عوامل موثر بر منبع آب نیز توجه داشت. این موضوع از آن رو اهمیت دارد که در کنار تعیین حریم بایستی زمینه لازم برای کارکرد بهینه آن نیز فراهم شود. برای مثال در تمامی مستندات و مراجع به حفظ و نگهداری پوشش طبیعی زمین در ناحیه حریم و عدم ایجاد مانع بر سر حرکت رواناب و نفوذ آن به داخل زمین، اشاره شده است.

و نکته دیگر توجه به کاربری‌های مجاز در حریم است. همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، در صورتی‌که تنها یک نوار عرضی برای حریم در نظر گرفته شود، علاوه بر این‌که بایستی محدودیت‌های شدید در این ناحیه اعمال شود، به‌طور معمول سایر کاربری‌ها در سطح حوضه نیز با محدودیت‌هایی مواجه خواهند بود. در مقابل در برخی کشورها، عرض ناحیه حریم، وسیع‌تر در نظر گرفته می‌شود، سپس حریم به چند بخش تقسیم و محدودیت‌ها به تدریج با فاصله گرفتن از حاشیه بستر کاهش می‌یابد. این روش هم اکنون در ایران نیز به کار می‌رود و انتظار می‌رود ادامه یابد. به‌نظر می‌رسد، این روش برای اجتناب از پیچیدگی‌ها و مشکلات فنی مربوط به تعیین عرض حریم به‌صورت موردی، می‌تواند نقش حمایتی و پشتیبان نوارهای عرضی دورتر از بستر برای نوارهای نزدیک‌تر به بستر را تامین و در نهایت حفاظت مناسب‌تر منابع آب را امکان‌پذیر کند.

بایستی توجه داشت استفاده از روش‌های حریم متغیر با شیب حاشیه، به دلیل افزایش عرض ناحیه هم‌زمان با افزایش شیب و نیز عدم دسترسی به داده‌ها و نقشه‌های لازم برای تعیین شیب حاشیه با دقت بالا (توجه شود که در بسیاری از موارد شیب کناره در طرفین منبع آب و در طول آن بسیار متغیر است)، مشکلات موجود برای تعیین حریم را به شدت افزایش خواهند داد. از طرفی به‌نظر نمی‌رسد داده‌ها و دانش لازم برای تعیین عرض حریم براساس شرایط محلی هر ناحیه وجود داشته باشد. در سایر کشورهای دنیا نیز این موضوع اغلب در کارهای تحقیقاتی به کار رفته است و در عمل به‌ندرت از این روش برای تعیین حریم استفاده شده است.

۱-۲-۱- جمع‌بندی

در برخی کشورها حاشیه رودخانه‌ها به ۲ یا ۳ نوار عرضی تقسیم و در هر کدام قوانین خاصی برای استقرار کاربری اراضی در نظر گرفته می‌شود. به طور معمول در ناحیه اول، تنها پوشش گیاهی (بومی) منطقه مجاز است و در نواحی دوم

و سوم محدودیت‌های مختلفی برای استقرار کاربری‌ها وجود دارد و اغلب از ساخت و ساز و استقرار کاربری‌های با ریسک آلاینده‌گی بالا جلوگیری می‌شود.

همچنین در برخی کشورها از جمله کانادا، مرز منبع آب توسط یک متخصص محیط‌زیست معتمد و از طریق بررسی میکروارگانیزم‌های کناره منبع آب، داغ آب یا مرز بین بستر و حریم مشخص می‌شود. مزیت تعیین مرز به این روش، کاهش احتمال آسیب به حریم منبع آب به وسیله سیلاب یا نوسانات سطح است. هم‌چنین در برخی کشورها مانند آلبانی، با افزایش شیب کناره‌های منبع آب، عرض ناحیه حریم افزایش می‌یابد. چرا که با افزایش سرعت حرکت رواناب و کاهش زمان تماس آن با زمین، زمان کم‌تری برای کاهش بارآلودگی جریان آلوده وجود خواهد داشت. از طرفی، در بسیاری از کشورها به‌هنگام تعیین عرض نواحی حفاظتی و استقرار کاربری‌ها، نوع کاربرد آب اهمیت زیادی دارد و برای منابع آب با کاربری شرب، پهنای نواحی بیش‌تر و استقرار کاربری‌ها با سخت‌گیری بسیاری مواجه است.

به‌طور خلاصه، براساس بررسی‌های انجام شده در خصوص حریم کیفی و مقررات استقرار کاربری اراضی در رودخانه‌های کشورهای مختلف می‌توان گفت:

- موضوعات حریم کیفی و ریسک آلودگی منابع آب، هر چند می‌توانند مکمل یکدیگر باشند ولی رویکردهای متفاوتی برای تعیین آن‌ها استفاده می‌شود.
- بحث‌های زیادی در رابطه با عرض کلی حریم کیفی آب‌های سطحی وجود دارد. اما مهم‌ترین موضوعی که بایستی در نظر گرفته شود، آن است که دستورالعمل ارائه شده باید ساده، قابل محاسبه، غیرقابل تفسیر و در طول زمان ثابت باشند. و رای مزایا و معایب در نظر گرفتن یک حریم با عرض ثابت برای منابع آب سطحی، بررسی‌های موجود نشان می‌دهد، بسیاری از کشورها برای پرهیز از پیچیدگی‌های فنی و غیرفنی مرتبط با حریم، عرضی ثابت را به‌عنوان حریم منابع آب خود در نظر گرفته‌اند. در مقابل کشورهایی که عرض متغیر را مدنظر قرار داده‌اند، اغلب یک حریم با عرض حداقل و افزایش مقدار آن را متناسب با افزایش شیب حاشیه عرضی رودخانه مورد توجه قرار داده‌اند.
- با توجه به مرور منابع و مراجع مختلف و نیز قوانین و مقررات موجود در کشور، در ایران نیز عرض ۱۵۰ متر برای حریم کیفی را می‌توان حریمی به‌نسبت مطمئن از نظر حفاظت کیفیت منابع آب و منطبق بر قوانین و مقررات قبلی به‌ویژه در زمینه حریم دریاچه سدها و تالاب‌ها دانست. با توجه به این‌که این عرض در کشور اجرا و به نوعی تثبیت شده است، تغییر و به‌ویژه افزایش آن، می‌تواند تبعات و هزینه‌های زیادی در پی داشته باشد.
- در نظر گرفتن یک نوار طولی جهت کاهش آلاینده‌های ورودی به منبع آب به‌ویژه منابع غیرنقطه‌ای، حفظ کارکردهای حفظ پهنه آبی و کاهش ورود آلاینده‌ها ضروری است. نوع و نحوه استقرار کاربری‌های مجاز در این پهنه عرضی متناسب با کاربری‌های آب و کارکردهای موردنظر برای حریم می‌باشد. براساس بررسی‌های انجام شده در کشورهای مختلف این حریم بین چند متر تا صدها متر در نظر گرفته شده است و در آن هیچ‌گونه دخل

و تصرفی نباید انجام و شرایط محیط طبیعی و پوشش گیاهی آن باید حفظ شود. البته این نوار عرضی بخشی از حریم کیفی رودخانه و معادل ناحیه اول حریم کیفی در ایران است.

۱-۳- قوانین و مقررات مرتبط با حریم کیفی منابع آب سطحی در ایران

حریم کیفی به منظور بهبود کیفیت و جلوگیری از آلودگی و تخریب منابع آب، تعریف شده است و براساس آن مالکان و بهره‌برداران املاک مجاور منابع آب، حق انجام فعالیتی که باعث صدمه و آسیب به کیفیت منابع آب شود، ندارند.

با توجه به اهمیت بستر و حریم آبراهه‌ها این بحث از سال‌ها قبل در قوانین حقوقی جدید ایران وارد شده است. اولین قانونی که به صورت مدون در ایران به مسایل آب اشاره می‌کند، قانون تاسیس بلدیة مصوب سال ۱۲۸۶ مجلس شورای ملی می‌باشد. در طول سال‌های بعد بر اساس نیازهای تعریف شده قوانین مختلفی به تصویب مجلس شورای ملی رسیده تا این که در سال ۱۳۴۷ قانون آب و نحوه ملی شدن آن^۱ و متعاقب آن در سال ۱۳۶۱ با تصویب مجلس شورای اسلامی قانون توزیع عادلانه آب در ارتباط با بستر و مالکیت آن بحث می‌کند. پس از آن در سال ۱۳۶۳ در آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی به وضوح به مساله حفظ و تثبیت بستر و کناره رودخانه‌های مرزی پرداخته شده است.^۲ علاوه بر این در قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶ با اصلاحیه مورخ ۱۳۶۴/۸/۱۴) و قانون تعیین حریم دریاچه‌های احداثی پشت سدها (مصوب ۱۳۴۴) و همچنین آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها (مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ با اصلاحیه بند خ و الحاقیه ماده ۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۳) به موضوع حریم پرداخته شده است که در ادامه توضیح داده می‌شوند.

در آیین‌نامه اجرایی قانون آب و نحوه ملی شدن آن و آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت بستر و کناره رودخانه‌های مرزی حداکثر طغیان برای تعیین بستر، سیلابی با دوره تناوب ۲۵ سال بدون رعایت اثر ساختمان و تاسیسات آبی (شکل طبیعی آبراهه) اعلام شده است. در آیین‌نامه اجرایی قانون توزیع عادلانه آب نیز، اگر چه اشاره به حداکثر طغیان معمولی شده، ولی محاسبات بر مبنای داغ آب سیلاب ۲۵ سال بیان شده است. در کل هدف از تعیین حد

۱- ماده ۲: بستر انهار طبیعی و رودخانه‌ها اعم از این که آب دائم یا فصلی داشته باشند متعلق به دولت است و پهنای آن تا حدی است که مسیر رودخانه یا نهر را در حداکثر طغیان معمولی نشان دهد و همچنین است ساحل دریاها و دریاچه‌ها طبق قانون اراضی ساحلی مصوب ۱۳۴۶، ۵، ۲۵ ایجاد هر نوع اعیانی در بستر انهار و رودخانه‌ها و در سواحل دریا و دریاچه‌ها اعم از طبیعی و یا مخزنی با توجه به حریم قانونی ممنوع است مگر با اجازه وزارت آب و برق.

۲- ذیل ماده ۱: حریم: آن قسمت از اراضی اطراف رودخانه، نهر یا مسیل است که به‌عنوان حق ارتفاق برای کمال انتفاع و یا حفاظت تاسیسات احداثی لازم می‌باشد و بلافاصله پس از بستر قرار دارد. ماده ۱۷: وزارت نیرو بر حسب اولویت، حریم رودخانه‌های مرزی، انهار و مسیل‌های مرزی را اعم از این که آب دائم یا فصلی داشته باشند، تعیین و پس از تایید کمیته موضوع ماده ۲، قانون جهت اطلاع عموم آگهی خواهد نمود.

بستر و حریم در دو بعد حقوقی و فنی قابل بررسی است که در بعد فنی با مطالعات و شواهد میدانی این حد مشخص و در بعد حقوقی این محدوده که طبق قانون توزیع عادلانه آب جزء مشترکات است حراست می‌گردد.

یکی از چالش‌هایی که در ارتباط با رودخانه‌ها، انهار و... وجود دارد، بحث حریم کمی است. همان‌گونه که اشاره شد حریم مقداری از اراضی اطراف قنات، نهر، رودخانه و... است که برای کمال انتفاع، حراست از آن ضرورت دارد. مشکلی که هم اکنون به وضوح در دعاوی بستر و حریم ظهور یافته و می‌توان آن را به عدم تعریف صحیح و روشن حریم در قانون ارتباط داد، برداشتهای متفاوت از حریم است. به عبارت دیگر، در برخی شرکت‌های آب منطقه‌ای حریم، مانند بستر، جزء مشترکات محسوب و بر این اساس اداره می‌شود. اما در برخی دیگر، حریم جزء حقوق حکومت بوده و بر این اساس مالکیت حریم را با مجاورین بستر دانسته با این شرط که صاحب حریم حق فعالیت‌هایی که مخل دسترسی حکومت به بستر باشد را ندارد. وجود اختلاف‌هایی از این قبیل باعث نمود تضادهایی در دعاوی حقوقی گردیده است.

جدول (۱-۴) قوانین و مقررات موجود کشور در بازه زمانی سال‌های ۱۳۴۴ تا ۱۳۹۳ که مستقیم و یا غیرمستقیم با مبحث حریم کیفی منابع آب، عوامل اثرگذار بر کیفیت منابع آب سطحی یا استقرار کاربری‌ها ارتباط دارند را نشان می‌دهد.

جدول ۱-۴ - قوانین و مقررات مرتبط با حریم کیفی منابع آب

قانون یا آیین‌نامه	تاریخ تصویب
قانون توزیع عادلانه آب	مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶ با اصلاحیه مورخ ۱۳۶۴/۸/۱۴
قانون تعیین حریم دریاچه‌های احداثی پشت سدها	مصوب ۱۳۴۴
آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی	مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ (با اصلاحیه بند خ و الحاقیه ماده ۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۳)
قانون اراضی مستحدث و ساحلی و آیین‌نامه اجرایی تبصره ۲ ماده ۲ آن	به ترتیب مصوب ۱۳۵۴ و ۱۳۸۷/۱/۱۹
آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی آب	مصوب ۱۳۷۳/۰۲/۱۸
قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران	مصوب ۱۳۷۴/۶/۱۴
استانداردهای خروجی فاضلاب‌ها (به استناد ماده ۵ آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی آب)	مصوب ۱۳۷۳/۹/۵
قانون مدیریت پسماندها	مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۰
قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست	مصوب ۱۳۵۳/۳/۲۸ و اصلاحیه مورخ ۱۳۷۱/۸/۲۴
مصوبه هیات وزیران در رابطه با نظارت بر بهره‌برداری از معادن شن، ماسه و خاک رس	مصوب ۱۳۸۲/۹/۲۳
ضوابط زیست محیطی فعالیت معدنی	مصوب ۱۳۸۴/۱/۲۱
ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیت‌های صنعتی و تولیدی	مصوب ۱۳۷۸/۱۰/۲۰ و اصلاحیه‌های ۱۳۹۰/۳/۸ و ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲
قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آن‌ها	مصوب ۱۳۸۴/۱۰/۲۸ شورای نگهبان
آیین‌نامه استفاده از اراضی، احداث بنا و تاسیسات در خارج از حریم شهرها و محدوده روستاها	به شماره ۳۱۶۳۶/ت/۴۷۰۹۷ مورخ ۱۳۹۱/۲/۲۰

۱-۳-۱- قوانین مربوط به مالکیت و حریم رودخانه و منابع آب

۱-۳-۱-۱- قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶ با اصلاحیه مورخ ۱۳۶۴/۸/۱۴)

ماده ۲- بستر انهار طبیعی و کانال‌های عمومی و رودخانه اعم از این که دائم یا فصلی باشند و مسیل‌ها و بستر مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی در اختیار حکومت جمهوری اسلامی ایران است و هم چنین است اراضی ساحلی و اراضی

مستحده که در اثر پائین رفتن سطح آب دریاها و دریاچه‌ها و یا خشک شدن مرداب‌ها و باتلاق‌ها پدید آمده باشد در صورت عدم احیاء قبل از تصویب قانون نحوه احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی.

تبصره ۱- تعیین پهنای بستر و حریم آن در مورد هر رودخانه و نهر طبیعی و مسیل و مرداب و برکه طبیعی در هر محل با توجه به آمار هیدرولوژی رودخانه‌ها و انهار و داغ آب در بستر طبیعی آن‌ها بدون رعایت اثر ساختمان تاسیسات آبی با وزارت نیرو است.

تبصره ۳- ایجاد هر نوع اعیانی و حفاری و دخل و تصرف در بستر رودخانه‌ها و انهار طبیعی و کانال‌های عمومی و مسیل‌ها و مرداب و برکه‌های طبیعی و هم چنین در حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها اعم از طبیعی و یا مخزنی ممنوع است، مگر با اجازه وزارت نیرو.

تبصره ۴- وزارت نیرو در صورتی که اعیانی‌های موجود در بستر و حریم انهار و رودخانه‌ها و کانال‌های عمومی و مسیل‌ها و مرداب و برکه‌های طبیعی را برای امور مربوط به آب یا برق مزاحم تشخیص دهد به مالک یا متصرف اعلام خواهد کرد که ظرف مدت معینی در تخلیه و قلع اعیانی اقدام کند و در صورت استنکاف وزارت نیرو با اجازه و نظارت دادستان یا نماینده او اقدام به تخلیه و قلع خواهد کرد. خسارت به ترتیب مقرر در مواد ۴۳ و ۴۴ این قانون تعیین و پرداخت می‌شود.

۱-۳-۲- قانون تعیین حریم دریاچه‌های احدثی پشت سدها (مصوب ۱۳۴۴)

با توجه به ماده ۱۳۶ قانون مدنی حریم دریاچه‌های احدثی در پشت سدها (بر روی خطی است موازی به فاصله افقی) یکصد و پنجاه متر از محیط تراز شده اطراف مخزن سد بر مبنای حداکثر ارتفاع آب روی سرریز می‌باشد. اجازه ایجاد تاسیسات و هرگونه دخل و تصرف در حریم به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به تصویب هیات وزیران تعیین می‌گردد.

- آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها (مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ با اصلاحیه بند خ و الحاقیه ماده ۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۳)

ماده ۲- شرکت‌های آب منطقه‌ای مکلف‌اند با توجه به امکانات، حد بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی موجود در حوضه فعالیت خود را با برنامه‌ریزی مشخصی و با اعزام کارشناس و یا کارشناس ذی‌صلاح طبق مقررات این آیین‌نامه معرفی نمایند.

ماده ۳- شرکت آب منطقه‌ای در هر مورد که بستر و حریم رودخانه، نهر طبیعی، مسیل، مرداب و برکه طبیعی را تعیین می‌نماید، مراتب را به طرق مقتضی به طور کتبی به متقاضی اعلام و در مورد تعیین بستر و حریم سرتاسری، موضوع از طریق پخش اعلامیه‌های محلی (برای یک نوبت) به اطلاع اشخاص ذی‌نفع می‌رسد که بستر و حریم رودخانه، نهر (طبیعی- سنتی)، مسیل، مرداب و برکه طبیعی مورد تعیین گردیده و اشخاص می‌توانند برای کسب اطلاع از حدود بستر و حریم تعیین شده به شرکت آب منطقه‌ای مربوط مراجعه و چنانچه اعتراضی داشته باشند ظرف یک ماه از تاریخ انتشار اطلاعیه، اعتراض خود را به شرکت مربوط تسلیم و رسید دریافت دارند. چنانچه اعتراضی نسبت به بستر و حریم

تعیین شده در مهلت مذکور در مدت فوق واصل شود، آب منطقه‌ای مربوط اعتراض را به کمیسیون مرکب از دو نفر کارشناس فنی ذی صلاح و یک نفر کارشناس حقوق که از بین مجرب‌ترین کارشناسان شرکت با ابلاغ مدیر عامل منصوب می‌شوند، ارجاع می‌نماید.

- اصلاحیه بند خ آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها (مصوب سال ۱۳۸۲)

حریم: آن قسمتی است از اراضی اطراف رودخانه، مسیل، نهر طبیعی یا سنتی، مرداب و برکه‌های طبیعی است که بلافاصله پس از بستر قرارداد و به‌عنوان حق ارتفاق برای کمال انتفاع و حفاظت کمی و کیفی آن‌ها لازم است و توسط وزارت نیرو یا شرکت‌های آب منطقه‌ای تعیین می‌گردد.

- الحاقیه تبصره به ماده ۲ آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها (مصوب ۱۳۸۲)

تبصره - کلیه مراجع تعیین‌کننده کاربری و صادرکننده پروانه استقرار فعالیت مکلف‌اند قبل از تعیین کاربری و یا صدور هر گونه مجوزی در حریم موضوع بند خ ماده این آیین‌نامه، نسبت به کسب نظریه شرکت آب منطقه‌ای مربوط در رابطه با کمال انتفاع و عدم ضرر برای موضوع موردنظر اقدام نمایند.

- ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۲ ماده ۲ قانون اراضی مستحدث و ساحلی (مصوب ۱۳۸۷/۱/۱۹)

ماده ۲- عرض حریم تالاب‌ها (به‌استثناء مرداب و برکه طبیعی) عرصه‌ای به‌عرض ۱۵۰ متر است که بلافاصله بعد از حد بستر تعیین می‌گردد.

تبصره- وزارت نیرو مکلف است ظرف سه سال بعد از ابلاغ این آیین‌نامه، با هماهنگی سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت جهادکشاورزی عرض حریم تالاب‌ها و دریاچه‌های موضوع این آیین‌نامه را بر اساس شاخص‌های زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی و هیدرولوژیکی با اولویت تالاب‌های ثبت شده در کنوانسیون رامسر تعیین نماید.

۱-۳-۲- قوانین پیشگیری از آلودگی و تخلیه فاضلاب‌ها و پساب و مواد زاید به منابع آب

۱-۳-۲-۱- قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶)

ماده ۴۶ این قانون اظهار می‌دارد که آلوده ساختن آب ممنوع است و مسوولیت پیشگیری و ممانعت و جلوگیری از آلودگی منابع آب به سازمان حفاظت محیط‌زیست محول می‌گردد.

۱-۳-۲-۱- آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی آب (مصوب ۱۳۷۳/۰۲/۱۸)

ماده ۲- اقدام به هر عملی که موجبات آلودگی آب را فراهم نماید، ممنوع است.

ماده ۸- مسوولین طرح‌ها مکلفند نسبت به رفع آلودگی در حد استاندارد اقدام نمایند.

ماده ۱۰- سازمان در اجرای وظایف قانونی خود مجاز است هر یک از منابع آلوده‌کننده را توسط مامورین خود مورد بازرسی قرار دهد.

ماده ۱۴- تخلیه و پخش فاضلاب‌ها یا هر نوع ماده آلوده‌کننده از منابع متفرقه به آب‌های پذیرنده به میزان بیش از حد استاندارد ممنوع است.

۱-۳-۳- قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۷۴/۶/۱۴)

ایجاد هرگونه آلودگی یا انتشار بیماری‌های مسری و تخلیه فاضلاب‌های صنعتی و هرگونه مواد آلاینده که باعث خسارت به منابع آبی می‌شود، ممنوع است.

۱-۳-۳- قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست مصوب (۵۳/۳/۲۸) و اصلاحیه مورخ (۱۳۷۱/۸/۲۴)

ماده ۹- اقدام به هر عملی که موجبات آلودگی محیط‌زیست را فراهم نماید، ممنوع است. منظور از «موجبات آلودگی» عبارت است از پخش یا آمیختن مواد خارجی به آب، هوا، خاک یا زمین به میزانی که کیفیت فیزیکی، شیمیایی یا بیولوژیک آن به طوری که زیان‌آور به حال انسان یا سایر موجودات زنده و یا گیاهان و آثار و ابنیه باشد، تغییر دهد.

۱-۳-۴- قوانین مربوط به استقرار کاربری اراضی مختلف در حریم و بستر رودخانه‌ها

۱-۴-۳-۱- ماده ۴۸ قانون توزیع عادلانه آب

صدور اجازه بهره‌برداری یا واگذاری بهره‌برداری از شن، ماسه و خاک رس بستر حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها و حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها منوط به کسب موافقت قبلی وزارت نیرو است.

تبصره: وزارت نیرو در موقع موافقت با موضوع این ماده مشخصات فنی مورد نظر خود را جهت درج در پروانه بهره‌برداری به دستگاه صادر کننده پروانه اعلام خواهد کرد و حق نظارت بر رعایت این مشخصات را خواهد داشت.

- مصوبه هیات وزیران در رابطه با نظارت بر بهره‌برداری از معادن شن، ماسه و خاک رس (مصوب ۱۳۸۲/۹/۲۳)

صدور اجازه بهره‌برداری یا واگذاری بهره‌برداری از شن، ماسه و خاک رس معمولی بستر و حریم رودخانه‌ها بعد از شعاع پانصد متر از بالادست و یک کیلومتر از پائین‌دست پل‌ها (۱۲)، انهار و مسیل‌ها و حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها منوط به کسب موافقت قبلی وزارت نیرو می‌باشد.

۱-۳-۴-۱- ضوابط زیست‌محیطی فعالیت معدنی (مصوب ۱۳۸۴)

رعایت حداقل فواصل فعالیت استخراج و بهره‌برداری از مواد معدنی نسبت به مراکز حساس به جز جاده‌ها بدون استفاده از نارینه پانصد متر و با استفاده از نارینه مطابق طرح آتشیاری. در هر صورت این فاصله نباید از ۸۰۰ متر کم‌تر باشد. منابع آب شرب جزو مراکز حساس می‌باشند.

۱-۳-۴-۳- ضوابط سازمان حفاظت محیط‌زیست در خصوص استقرار صنایع در مجاورت رودخانه‌ها (مصوب ۱۳۷۸ و اصلاحیه‌های سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲)

در این ضوابط صنایع و واحدهای تولیدی براساس شرایط آلاینده‌گی طبقه‌بندی شده است و رودخانه‌ها به دو دسته آب شرب و غیرشرب تقسیم‌بندی شده‌اند، براساس طبقه‌بندی‌های انجام شده که در جدول (۱-۵) نشان داده شده است، فاصله مجاز استقرار هر واحد صنعتی از رودخانه‌ها و دریاچه‌ها و تالاب‌ها مشخص شده‌اند.

جدول ۱-۵- ضوابط سازمان حفاظت محیط‌زیست در زمینه استقرار صنایع در مجاورت رودخانه‌ها سال ۱۳۹۰

طبقه‌بندی واحدهای تولیدی و صنعتی						منابع آب سطحی
رده ۶	رده ۵	رده ۴	رده ۳	رده ۲	رده ۱	
۵۰۰	۲۵۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۰۰	۱۰۰	فاصله از رودخانه دائمی غیرشرب به متر
۲۰۰۰	۱۵۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۱۵۰	۱۵۰	فاصله از رودخانه دائمی آب شرب به متر
۲۰۰۰	۱۵۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۱۵۰	۱۵۰	فاصله از دریاچه‌ها و تالاب‌ها به متر

اصلاحیه سال ۱۳۹۱ در خصوص ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیت‌های صنعتی و تولیدی موضوع تصویب‌نامه شماره ۳۹۱۲۷/۷۸۹۴۶ ه مورخ ۱۳۹۰/۴/۱۵ اصلاحاتی در خصوص فاصله از منابع آب دارد که در جدول (۱-۶) آمده است و براساس آن عدم هماهنگی بین دستورالعمل تعیین حریم کیفی آب‌های سطحی و این ضوابط رفع شده است.

جدول ۱-۶- حداقل فواصل مجاز برای استقرار واحدهای صنعتی و خدماتی براساس اصلاحیه سال ۹۱

طبقه بندی واحدهای تولیدی و صنعتی						منابع آب سطحی
رده ۶	رده ۵	رده ۴	رده ۳	رده ۲	رده ۱	
۵۰۰	۲۵۰	۱۵۰	مطابق با دستورالعمل تعیین حریم کیفی آب‌های سطحی موضوع تصویب نامه شماره ۵۸۹۷۷/ت ۲۹۱۰۱ ه مورخ ۱۳۸۳/۱۲/۱۸ هیات وزیران			فاصله از رودخانه دائمی غیرشرب به متر
۲۰۰۰	۱۵۰۰	۱۰۰۰				فاصله از رودخانه دائمی آب شرب به متر
۲۰۰۰	۱۵۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۱۵۰	۱۵۰	فاصله از قنات و چاه و آب به متر

- قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آن‌ها

در این قانون تعاریف محدوده شهر، حریم شهر، محدوده روستا، محدوده شهرک‌های مسکونی، محدوده شهر (طرح‌های جامع شهری) تعریف و نحوه تعیین آن‌ها مشخص شده است و قوانین قبلی در خصوص «محدوده قانونی»، «حریم قانونی»، «حوزه شهرداری»، «حدود مصوب شهر» و نظایر آن‌ها در مورد محدوده شهر، «محدوده استحفاظی»، «حوزه استحفاظی»، «حریم استحفاظی»، «محدوده نهایی»، «محدوده نفوذی» و نظایر آن‌ها در مورد حریم شهر، «محدوده مسکونی روستا» یا «حدود روستا» در مورد «محدوده روستا» و «محدوده قانونی شهرک» می‌شود و هر ترتیب دیگری که در مورد تعاریف محدوده و حریم شهر، محدوده شهرک و روستا و نحوه تعیین آن‌ها با هر عنوان دیگری در قوانین و مقررات قبلی مقرر شده باشد، با تصویب این قانون ملغی خواهد بود و به‌صراحت در ماده ۱۱ بیان شده است که «محدوده و حریم تعریف شده که در این قانون برای مناطق مسکونی شهری و روستایی و شهرک‌های مسکونی است

شامل سایر محدوده‌ها و حریم‌های خاص که حسب قوانین خاص تعیین شده‌اند (مانند حریم راه‌ها و راه آهن، محدوده مناطق چهارگانه حفاظت شده محیط‌زیست، حریم میراث فرهنگی و نظایر آن) نخواهد شد» و هرگونه تخلف در این خصوص جرم محسوب می‌شود.

- آیین‌نامه استفاده از اراضی، احداث بنا و تاسیسات در خارج از حریم شهرها و محدوده روستاها (شماره ۱۳۹۱/۲/۲۰ مورخ ۴۷۰۹۷-ت/۳۱۶۳۶)

در این آیین‌نامه پس از تعریف شهرک‌ها، محدوده شهر، حریم شهر، روستا و محدوده روستا، بیان شده است هرگونه ساخت و ساز در شهرک‌ها تابع دستورالعمل مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۷ ترویج شهرک‌سازی در کشور مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران می‌باشد.

در این آیین‌نامه بیان شده است ایجاد هرگونه بنا و تاسیسات در خارج از حریم شهرها و محدوده روستاها پس از رعایت مفاد طرح‌های توسعه و عمران (جامع) ناحیه‌ای و مجموعه شهری (در صورت وجود) با رعایت کلیه حریم‌های قانونی رودخانه‌ها، دریاچه‌ها، تالاب‌ها، نهرهای عمومی، قنوات و چاه‌ها و همچنین ضوابط سازمان حفاظت محیط‌زیست مجاز می‌باشد. آیین‌نامه مربوط به استفاده از اراضی، احداث بنا و تاسیسات در خارج از محدوده قانونی و حریم شهرها موضوع تصویب‌نامه شماره ۴۹۴۰ مورخ ۱۳۵۵/۲/۲۷ نیز باطل شده است.

- دستورالعمل تعیین حریم کیفی آب‌های سطحی (مصوب ۱۳۸۲)

با توجه به نیاز تدوین دستورالعمل حریم کیفی آب‌های سطحی و مشکلات ناشی از عدم وجود دستورالعمل حریم کیفی در خصوص استقرار کاربری‌های آلاینده در اطراف رودخانه‌ها و افزایش آلودگی آن‌ها، کارشناسان بخش محیط‌زیست و حفاظت کیفی سازمان مدیریت منابع آب، دستورالعملی را در شرایط زمانی خاص تهیه نمودند که پایه‌ای برای حریم کیفی و نحوه استقرار کاربری اراضی در حریم آب‌های سطحی باشد. مبنا و اصول این دستورالعمل برگرفته از دستورالعمل‌های سایر کشورها بوده و پایه مناسبی نیز برای کشور می‌باشد.

با توجه به دستورالعمل موجود (مصوب سال ۱۳۸۴) کاربری اراضی در حریم کیفی منابع آب سطحی، حریم کیفی منابع آب سطحی مقطوع برابر ۱۵۰ متر در تراز افقی از حد بستر منبع آب می‌باشد و بایستی ضوابط کاربری اراضی در این حریم اعمال گردد.

براساس دستورالعمل تعیین حریم کیفی منابع آب سطحی (تصویب‌نامه شماره ۵۸۹۷۷/ت/۲۹۱۰۱ ه مورخ ۸۲/۱۲/۱۸ هیات وزیران)، منابع آب سطحی به سه دسته (۱) منابع آب شرب، (۲) تالاب‌ها و رودخانه‌های حفاظت شده و (۳) سایر منابع آب سطحی، تقسیم شده‌اند.

در دستورالعمل تعیین حریم کیفی موجود بحث منابع آب سطحی که برای شرب استفاده می‌شوند و یا منابع آب سطحی که در زمره رودخانه‌ها و مناطق حفاظت شده قرار دارند از دیگر منابع تفکیک شده است. در دو حالت اول حریم کیفی مقطوع ۱۵۰ متر در نظر گرفته شده و براساس سایر قوانین و مقررات مصوب که در بند ۱، بخش ضوابط عنوان

شده است، حریم کیفی مدیریت و حفاظت می‌شوند و هیچ‌گونه دخل و تصرف انسانی (به جز دخالت‌های ضروری جهت برداشت و حفاظت منبع آب شرب) در این محدوده مجاز نمی‌باشد. همچنین، برای سایر کاربری‌های آب به جز شرب و منابع آب حفاظت شده، حریم اول برابر ۲۰ متر و حریم دوم براساس رده رودخانه و رابطه زیر تعیین می‌شود:

$$B = (150 - A) / (n + 1)$$

که در آن:

A = حریم کیفی اول که برابر ۲۰ متر است.

B = حریم کیفی دوم.

n = رده رودخانه (شاخه اصلی رودخانه را با شماره ۱ مشخص نموده و شاخه‌های فرعی را که به آن می‌ریزد با عدد ۲ مشخص نموده و به همین روال هر چه انشعابات بیش‌تر می‌شود عدد منسوب به آن نیز بزرگ‌تر می‌شود)
 حریم سوم نیز با کسر مجموع حریم‌های اول و دوم از ۱۵۰ متر محاسبه می‌شود. با توجه برآوردهای دستورالعمل موجود، هرچه رودخانه رده بالاتری داشته باشد (رده یعنی زیر شاخه بودن و هر چه انشعابات بیش‌تر باشد، رده بالاتر می‌رود) حریم دوم آن عرض کم‌تری خواهد داشت (در این بخش تنها به رودخانه‌ها اشاره شده و اشاره‌ای به دیگر منابع آب سطحی نظیر تالاب‌ها، دریاچه‌ها و غیره نشده است).

الف- حریم کیفی اول: حدود حریم کیفی اول، خط بستر و ابتدای حریم کیفی دوم می‌باشد. حریم کیفی اول با توجه به این‌که نزدیک‌ترین اراضی به منبع آب سطحی در آن قرار دارند، اهمیت ویژه‌ای دارد. همان‌گونه که در مطالعات پیشین نیز به آن اشاره شده است، در بیش‌تر کشورها حریم کیفی اول صرفاً به پوشش گیاهی بومی منطقه اختصاص یافته و اجازه هیچ‌گونه فعالیت انسانی و یا دخل و تصرف در طبیعت داده نمی‌شود مگر در شرایط خاص که الزاماً نیاز به استقرار یک کاربری ویژه می‌باشد. در حالی‌که در دستورالعمل موجود تعیین حریم کیفی آب‌های سطحی، اجازه استقرار کشاورزی غیرغرقابی، تاسیسات زیربنایی گروه ۲ (انتقال آب، برق، مخابرات، پل‌ها و تاسیسات بندری) و تفریحی گسترده (بدون ایجاد تاسیسات متمرکز) در حریم کیفی اول داده شده است.

ب- حریم کیفی دوم: حدود حریم کیفی دوم، انتهای حریم کیفی اول و ابتدای حریم کیفی سوم می‌باشد. پس از حریم اول این حریم اهمیت بیش‌تری داشته و باید استقرار کاربری‌ها در آن با سختگیری بیش‌تری نسبت به حریم سوم همراه باشد.

ج- حریم کیفی سوم: حدود این حریم، انتهای حریم کیفی دوم و خطی افقی به فاصله ۱۵۰ متر از حد بستر می‌باشد. این حریم کیفی آخرین محدوده از کل ۱۵۰ متر حریم کیفی می‌باشد. در حریم کیفی سوم سختگیری کم‌تری برای استقرار کاربری‌ها نسبت به دو حریم ابتدایی لحاظ می‌گردد.

۱-۳-۵- مشکلات و خلاءهای قانونی در دستورالعمل موجود حریم کیفی آب‌های سطحی

به منظور شناسایی مشکلات و کاستی‌های دستورالعمل مذکور، نظرات سازمان‌های ذی‌نفع از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شد که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌شود.

مهم‌ترین مسایل مطرح شده توسط شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب و شرکت‌های آب منطقه‌ای عبارتند از:

- به‌طور کلی، دستورالعمل باید به‌صورتی تدوین شود که قابل اجرا باشد. یکی از موارد عنوان شده در دستورالعمل مذکور، استقرار کاربری کشاورزی بدون استفاده از مصرف کود و سموم است، این امر در ایران قابل کنترل و اجرایی نمی‌باشد. هم‌چنین نهاد مسوول و نحوه نظارت بر کشاورزان جهت عدم استفاده از کود و سموم مشخص نشده است.

- برخی رودخانه‌ها در دوره‌ای از زمان منبع آب شرب نبوده‌اند. از این‌رو کاربری‌های مختلفی در اطراف آن مستقر شده‌اند، اما پس از مدتی، تصمیم گرفته می‌شود از آب رودخانه جهت مصارف شرب استفاده شود. در چنین شرایط تکلیف کاربری‌های موجود و قوانین حریم کیفی منابع آب شرب مشخص نیست.

- در مناطق شمالی کشور رودخانه‌های متعددی در مجاورت و به موازات هم از جنوب به‌طرف دریای خزر در جریان می‌باشند که برخی از این رودخانه‌ها جهت مصارف شرب و برخی نیز برای مصارف غیرشرب مورد استفاده قرار می‌گیرند. با در نظر گرفتن دستورالعمل موجود، بسیاری از کاربری‌های حاضر در حریم یک و یا دو رودخانه قرار خواهند گرفت و با توجه به تراکم جمعیت و کاربری‌ها، اجرای دستورالعمل فوق با محدودیت‌های بسیاری مواجه خواهد بود.

- ابهام در تفاوت مفهومی مفاد مصوبه هیات دولت در زمینه حریم کیفی آب شرب و دستورالعمل مربوطه در زمینه مقطوع بودن حریم ۱۵۰متری در آب‌های سطحی با مصارف شرب.

- مشخص نبودن نحوه تعیین حریم کیفی آب‌های سطحی در دستورالعمل مربوطه در مواقعی که نقطه برداشت آب سد یا سازه‌های آبی می‌باشد.

• ابهام در دستورالعمل حریم کیفی آب‌های سطحی با عنایت به آیین‌نامه اجرایی حد بستر و حریم کمی به‌ویژه در زمینه:

• استقرار کشت‌های موقت در بستر رودخانه به‌استناد ماده ۷ آیین‌نامه اجرایی حریم و بستر (این در حالی است که در دستورالعمل حریم کیفی استقرار کاربری‌های کشاورزی بعد از حریم کمی مجاز است).

• اجازه دیواره‌سازی و ایمن‌سازی و در نهایت استقرار کاربری‌ها بعد از دیوار حایل به‌استناد ماده ۱۰ آیین‌نامه اجرایی حریم و بستر.

• ابهام در زمینه استقرار کاربری‌های مسکونی شهری و روستایی در دستورالعمل حریم کیفی آب‌های سطحی و هم‌چنین تناقض با طرح‌های مصوب جامع، هادی و تفضیلی مسکن و شهرسازی.

- مشکلات اجرایی مقطوع بودن حریم ۱۵۰متر در تالاب‌ها و رودخانه‌های حفاظت شده.

- مشکلات اجرای حریم کیفی آب‌های سطحی در نواحی که با تراکم بالای مراکز جمعیتی مواجهه می‌باشند.
- مهم‌ترین مشکلات اجرای دستورالعمل موجود براساس گزارش سازمان حفاظت محیط‌زیست به شرح زیر می‌باشد:
- تناقض میان رای کارگروه (کمیته) فرعی (در استان) و ضوابط استقرار صنایع
- مشخص نبودن جایگاه سند آمایش سرزمین در دستورالعمل موجود
- عدم وضوح در تعریف وزارت جهاد کشاورزی از کشاورزی مکانیزه و سنتی
- عدم ایجاد محدودیت در برداشت شن و ماسه از بستر رودخانه
- مشخص نبودن مجری دستورالعمل برای کنترل استقرار کاربری‌ها
- تعریف غیرشفاف کنترل مصرف کود و سموم
- عدم کنترل پخش زباله در حاشیه رودخانه
- دو مدیریتی بودن رودخانه‌ها در محدوده شهرها (شهرداری و امور آب) و عدم ابلاغ این دستورالعمل به شهرداری‌ها
- مشکلات و تناقض‌های موجود در دستورالعمل‌ها و ضوابط مربوط به استقرار واحدهای پرورش ماهی در بستر و حریم رودخانه‌ها

فصل ۲

دستور العمل اصلاحی ناحیه بندی

حریم کیفی منابع آب سطحی

۲-۱- حریم کیفی و تقسیم بندی آن

مطابق مصوبه ۵۸۹۷۷/ت/ ۲۹۱۰۱ ه مورخ ۸۲/۱۲/۱۸ هیات وزیران، عرض حریم کیفی براساس تراز افقی از منتهی الیه بستر مقطوع معادل یکصد و پنجاه متر است. هم چنین به منظور رفع مشکلات اجرایی و ابهام های دستورالعمل پیشین در زمینه نحوه تعیین و پیاده سازی حریم کیفی و نواحی مختلف آن و نیز مبانی علمی و فنی، نواحی حفاظتی حریم کیفی به شرح زیر اصلاح می شود:

ماده ۱- عرض حریم کیفی براساس تراز افقی از منتهی الیه بستر به سه ناحیه «حفاظت (یک، ۱)»، «حمایت (دو، ۲)» و «پشتیبان (سه، ۳)» تقسیم و عرض هر ناحیه به شرح زیر تعیین می شود:

ناحیه (یک، ۱) - حفاظت: پهنای این ناحیه برابر با عرض حریم کمی است به شرط آن که از هفت و نیم (۷/۵) متر کم تر و از بیست (۲۰) متر بیش تر نباشد. این ناحیه موثرترین ناحیه در حفاظت و کنترل منابع آلاینده غیرنقطه ای و نقطه ای و کاهش بار آلودگی آن ها، کنترل دسترسی های غیرمجاز، حفاظت از اکوسیستم های آبی و وابسته به آب و سایر عملکردهای ذکر شده برای حریم، است^۱.

ناحیه (دو، ۲) - حمایت: پهنای ناحیه حمایت سه برابر پهنای ناحیه حفاظت است. بدین ترتیب حداقل پهنای ناحیه حمایت بیست و دو نیم متر و حداکثر مقدار آن شصت متر خواهد بود. محدودیت های استقرار در این ناحیه کم تر از ناحیه حفاظت (یک، ۱) است.^۲

ناحیه (سه، ۳) - پشتیبان: پهنای این ناحیه برابر با یکصد و پنجاه متر منهای پهنای نواحی حفاظت و حمایت است. در بین نواحی حریم کیفی، این ناحیه کم ترین محدودیت را در زمینه استقرار کاربری ها دارد و نقش آن پشتیبانی از کارکردهای نواحی حفاظت (یک، ۱) و حمایت (دو، ۲) می باشد.

کلیه منابع آب سطحی از جمله رودخانه های دائمی و فصلی، نهرهای طبیعی، مسیل ها، تالاب ها، دریاچه های طبیعی و مخازن سدها مشمول این دستورالعمل بوده و حریم کیفی برای آن ها محاسبه و اعمال می شود. هم چنین نحوه محاسبه و اعمال حریم کیفی برای مسیل ها، انهار طبیعی و رودخانه های فصلی مشابه رودخانه های دائمی می باشد.

۱- با توجه به بررسی منابع و مراجع مختلف و تجربه تهیه کنندگان، حداقل عرض موثر هفت و نیم متر در نظر گرفته شده است. هم چنین با توجه به کارکردهای حریم کیفی و شباهت عوامل موثر در تعیین حریم کمی با حریم کیفی (مانند شیب طولی، شیب جانبی سواحل، عرض منبع آب و غیره) و به منظور سهولت تعیین و کنترل آن، پهنای ناحیه حفاظت حریم کیفی برابر با عرض حریم کمی در نظر گرفته شده است. بدین ترتیب حداقل عرض ناحیه حفاظت هفت و نیم متر و حداکثر بیست متر می باشد و مانند دستورالعمل پیشین، مقدار آن ثابت نمی باشد.

۲- به منظور کاهش تعارض با دستورالعمل قبلی، پهنای ناحیه حمایت به گونه ای انتخاب شده است که ضمن دارا بودن کارکردهای حفاظتی مورد نظر، مقدار آن با حداقل و حداکثر عرض ناحیه دو در دستورالعمل پیشین تفاوت چندانی نداشته باشد. با این وجود، برخلاف دستورالعمل پیشین که عرض ناحیه دوم را به رده رودخانه مربوط می کرد و در بسیاری از مواقع تعیین رده رودخانه با ابهام مواجه و گاهی ارتباط منطقی بین ویژگی های هیدرولوژیکی و اکولوژیکی منبع آب با رده آن وجود ندارد یا برای منابع آب سطحی بجز رودخانه ها، رده رودخانه مطرح نمی باشد، با تعیین عرض این ناحیه به صورت ضریبی از حریم کمی (به صورت غیرمستقیم)، انتظار می رود، مشکلات پیشین رفع شوند.

تبصره ۱: عرض ناحیه حفاظت (ناحیه یک) برای رودخانه‌ها، انهار طبیعی، برکه‌ها و دریاچه‌های تامین‌کننده آب شرب در بازه حفاظت از منبع تامین آب شرب مقطوع یک‌صد و پنجاه متر می‌باشد. برای رودخانه‌ها و انهار طبیعی طول بازه حفاظت از منبع تامین آب شرب، معادل بیست برابر عرض بستر رودخانه (در محل برداشت آب شرب)، به سمت بالادست محل برداشت آب و دو برابر عرض بستر رودخانه (در محل برداشت آب شرب) به سمت پایین دست آن می‌باشد. برای دریاچه‌ها و مخازن سدها و برکه‌های تامین آب مطابق تبصره ۲ عمل می‌شود و تمامی حریم کیفی ۱۵۰ متری دریاچه‌ها، مخازن سدها و برکه‌های تامین آب جزو ناحیه حفاظت (یک) در نظر گرفته می‌شود.

تبصره ۲: مطابق ماده ۱۳۶ قانون مدنی^۱، قانون حریم دریاچه‌های احداثی پشت سدها (مصوب ۱۳۴۴)، عرض حریم دریاچه‌های احداثی در پشت سدها (بر روی خطی است موازی و به فاصله افقی) یک‌صد و پنجاه متر از محیط تراز شده اطراف مخزن سد بر مبنای حداکثر ارتفاع آب روی سرریز می‌باشد. تمامی این ناحیه جزو ناحیه حفاظت (یک) در نظر گرفته می‌شود.

۱- به‌طور معمول فاصله اختلاط برای منابع آلاینده ورودی از حاشیه رودخانه، ده برابر عرض رودخانه در نظر گرفته می‌شود. بنابراین به‌منظور اطمینان از کاهش غلظت آلاینده‌های ورودی به منبع آب بر اثر پدیده اختلاط و نیز وجود فرصت کافی برای مقابله با آلودگی‌های احتمالی، فاصله‌ای معادل بیست برابر عرض رودخانه در محل برداشت آب شرب به‌عنوان حریم طولی ایستگاه برداشت آب در بالادست، و به‌منظور اطمینان از عدم تاثیر جریان آلاینده‌های ورودی احتمالی در پایین‌دست نقطه برداشت، طولی معادل دو برابر عرض رودخانه به‌عنوان حریم طولی ایستگاه برداشت آب شرب در پایین‌دست در نظر گرفته شده است. لازم به‌ذکر است که در دستورالعمل قبلی، فاصله در پایین‌دست دو تا پنج برابر عرض رودخانه در نظر گرفته شده است، ولی معیاری برای تعیین دقیق این فاصله بیان نشده است.

۲- قانون تعیین حریم دریاچه احداثی در پشت سدها، تاریخ تصویب: ۱۳۴۴/۴/۲۷.

ماده ۱: با توجه به مدلول ماده ۱۳۶ قانون مدنی حریم دریاچه‌های احداثی در پشت سدها (بر روی خطی است موازی به فاصله افقی) یک‌صد و پنجاه متر از محیط اطراف‌تر شده مخزن سد بر مبنای حداکثر ارتفاع آب روی سرریز. اجازه ایجاد تاسیسات و هرگونه دخل و تصرف در حریم به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که بنا به پیشنهاد وزارت آب و برق و تصویب هیات وزیران تعیین می‌گردد.

ماده ۲: در مورد سدهایی که بعد از تصویب این قانون احداث می‌شود ایجاد مستحذات در حریم دریاچه سدها هم‌زمان با آگهی وزارت آب و برق درباره احداث سد طبق آیین‌نامه مذکور در ماده یک خواهد بود و در مورد مستحذاتی که قبل از آگهی مذکور در حریم دریاچه سدها ایجاد شده باشد، عیناً مانند مستحذاتی که در مخزن سد قرار گرفته‌اند، رفتار خواهد شد.

ماده ۳: دولت می‌تواند در صورت لزوم مستحذاتی را که در حریم دریاچه سدها قبل از تصویب این قانون ایجاد شده است، به‌شرح زیر خریداری و تصرف نماید:

الف- تعیین بهای مستحذات از طریق توافق بین وزارت آب و برق و صاحبان مستحذات مزبور به‌عمل می‌آید اگر این توافق حاصل نشود به‌وسیله کمیسیون مرکب از وزیر آب و برق «دادستان کل» مدیر کل ثبت یا نمایندگان آنها با توجه به‌نظر کارشناسان تعیین خواهد شد و رای کمیسیون قطعی است. حضور مالک یا نماینده او در کمیسیون مزبور بلامانع است.

ب- ملاک تعیین قیمت عبارت است از بهای عادلانه مستحذات مشابه واقع در حوزه عملیات عمرانی در سال قبل از تاریخ تصویب طرح است.

ج- تصرف مستحذات قبل از پرداخت تمام قیمت مجاز نیست مگر با رضایت فروشنده.

د- در صورتی که مالک با رعایت بند الف به انتقال ملک و تحویل آن رضایت ندهد دادستان محل از طرف او سند انتقال ملک موردنظر را پس از تودیع تمام قیمت در صندوق ثبت امضاء و در مدت سه ماه به تخلیه قطعی ملک مذکور اقدام می‌نماید.

ماده ۴: دولت مأمور اجرای این قانون است.

قانون بالا مشتمل بر ۴ ماده که لایحه آن به موجب ماده واحده مصوبه بیستم آذر ماه ۱۳۴۲ تقدیم شده و در تاریخ روز دوشنبه ۲۴ خرداد ماه ۱۳۴۴ به تصویب مجلس سنا رسیده بود در جلسه روز یکشنبه بیست و هفتم تیرماه یک هزار و سیصد و چهل و چهار شمسی مورد تصویب مجلس شورای ملی قرار گرفت.

تبصره ۳: در مواردی که برداشت آب شرب از داخل یا خروجی مخزن سد انجام می‌شود، نیز مطابق تبصره ۲ عمل خواهد شد^۱

تبصره ۴: عرض حریم کیفی برای رودخانه‌های حفاظت شده مقطوع ۱۵۰ متر و تمام آن جزو ناحیه حفاظت (یک) می‌باشد، مگر این که سازمان حفاظت محیط‌زیست یا سایر مراجع قانونی ترتیبات دیگری در مورد آن‌ها وضع کنند^۲. بازه‌های تحت حفاظت رودخانه‌های حفاظت شده سازمان محیط‌زیست که مشمول این تبصره می‌باشند، در پیوست ج معرفی شده‌اند. هرگونه تغییر آتی در این بازه‌ها، حسب اعلام سازمان حفاظت محیط‌زیست، مشمول این دستورالعمل خواهد بود^۳.

تبصره ۵: نحوه تعیین عرض حریم کیفی و نواحی مختلف آن و کاربری‌های مجاز برای استقرار در این نواحی برای رودخانه‌ها و تالاب‌های حفاظت شده یا منابع آب سطحی که تمام یا بخشی از آن‌ها در مناطق حفاظت شده قرار دارند، مشابه سایر منابع آب سطحی مذکور در این دستورالعمل می‌باشد، مگر این که سازمان حفاظت محیط‌زیست یا سایر مراجع قانونی ترتیبات دیگری در مورد آن‌ها وضع کنند^۴.

۱- به عبارت دیگر مشابه سایر دریاچه‌های احداثی در پشت سدها، صرفاً محدوده ۱۵۰ متری حریم مخزن سد، به‌عنوان محدوده حریم ناحیه حفاظت (یک)، در نظر گرفته می‌شود.

۲- ماده ۱۷- قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست (مصوب ۱۳۵۲/۳/۲۸ و اصلاحیه ۱۳۷۱/۸/۲۴): در صورتی که عرصه و اعیان املاک واقع در محدوده مناطق مذکور در بند (الف) ماده ۳ این قانون موردنیاز باشد، سازمان (محیط زیست) می‌تواند طبق مقررات قانون خرید اراضی و ابنیه و تأسیسات برای حفظ آثار تاریخی و باستانی مصوب آذرماه ۱۳۴۷ خریداری و تصرف نماید.

۳- قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست: ماده ۳- شورای عالی حفاظت محیط‌زیست علاوه بر وظایف و اختیاراتی که در قانون شکار و صید برای شورای عالی شکاربانی و نظارت بر صید مقرر بوده دارای وظایف و اختیارات زیر است: الف - تعیین مناطقی تحت عنوان پارک ملی، آثار طبیعی ملی، پناهگاه حیات‌وحش و منطقه حفاظت‌شده و تصویب حدود دقیق این مناطق با رعایت نکات زیر: ۱- مفاد ماده ۲۷ قانون شکار و صید مصوب خرداد ماه ۱۳۴۶ هم‌چنین قوانین و مقررات مربوط به سازمان جنگل‌ها و مراتع. ۲- کسب موافقت وزیر کشاورزی و منابع طبیعی که با اجازه یا توسط سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور در آنها طرح جنگل‌داری یا مرتع‌داری به‌موقع عمل‌گذاشته شده یا می‌شود. ۳- کسب موافقت وزیر اقتصاد در مورد مناطقی که طرح‌های اکتشاف و بهره‌برداری از مواد معدنی طبق قوانین مربوط اجرا می‌گردد. صدور هرگونه پروانه اکتشاف و بهره‌برداری از مواد معدنی برای مناطقی که تحت عنوان پارک ملی، آثار طبیعی ملی، پناهگاه حیات‌وحش و منطقه حفاظت شده تعیین گردیده‌اند موکول به موافقت شورای عالی محیط‌زیست می‌باشد. تبصره- تعریف مناطق و تعیین ضوابط و مقررات مربوط به مناطق مذکور در این بند به‌موجب آیین‌نامه اجرایی این قانون خواهد بود. ب- تعیین انواع و مدت اعتبار و بهای پروانه‌های موضوع ماده ۸ این قانون. ج- موافقت با اعطا جایزه به اشخاص طبق آیین‌نامه اجرایی این قانون.

ماده ۱۶- کلیه عرصه و اعیان املاک متعلق به دولت واقع در محدوده مناطق مذکور در بند (الف) ماده ۳ هم‌چنین کلیه تالاب‌های متعلق به دولت در اختیار سازمان قرار خواهد داشت و سازمان در بهره‌برداری از تالاب‌ها (به‌استثنا مرداب بندر انزلی) و املاک مذکور قائم‌مقام قانونی موسسات یا سازمان‌های مربوط می‌باشد ولی حق واگذاری عین آن‌ها را ندارد. تبصره ۱- در صورتی که استفاده از منابع مذکور مستلزم قطع درخت باشد، سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور طبق طرح سازمان راساً عمل خواهد نمود. تبصره ۲- نحوه واگذاری منافع املاک مذکور در این ماده در آیین‌نامه اجرایی این قانون تعیین خواهد شد.

۴- ماده ۱۷- قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست (مصوب ۱۳۵۲/۳/۲۸ و اصلاحیه ۱۳۷۱/۸/۲۴): در صورتی که عرصه و اعیان املاک واقع در محدوده مناطق مذکور در بند (الف) ماده ۳ این قانون موردنیاز باشد، سازمان (محیط زیست) می‌تواند طبق مقررات قانون خرید اراضی و ابنیه و تأسیسات برای حفظ آثار تاریخی و باستانی مصوب آذرماه ۱۳۴۷ خریداری و تصرف نماید.

تبصره ۶: حریم کانال‌ها، انهار احداثی و سنتی و شبکه‌های آبیاری و زهکشی مطابق ماده ۱۵ آیین‌نامه بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی تعیین می‌شود و مشمول دستورالعمل استقرار حریم کیفی نمی‌باشند.

تبصره ۷: در مورد رودخانه‌ها یا سایر منابع آب سطحی که دیوار حائل / احداثی دارند، حریم کیفی و نواحی سه‌گانه آن از منتهی‌الیه دیوار حائل / احداثی محاسبه خواهد شد (موضوع ماده ۱۰ آیین‌نامه اجرایی حریم و بستر و صدور اجازه دیواره‌سازی و ایمن‌سازی)^۲.

تبصره ۸: بستر مرده یا متروکه رودخانه‌ها یا سایر منابع آب سطحی در مالکیت دولت می‌باشد، ولی حریم کیفی برای آن‌ها محاسبه و اعمال نمی‌شود.

تبصره ۹: حریم کیفی تالاب‌ها و نواحی سه‌گانه آن و دستورالعمل استقرار کاربری‌ها در این نواحی، با رعایت ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۲ ماده ۲ قانون اراضی مستحدث و ساحلی (مصوب ۱۳۸۷/۱/۱۹)، مشابه سایر منابع آب سطحی می‌باشد، مگر این‌که سازمان حفاظت محیط‌زیست یا سایر مراجع قانونی ترتیبات دیگری در مورد آن‌ها وضع کرده باشند.

۱- ماده ۱۵: حریم کانال‌ها، انهار احداثی و سنتی و شبکه‌های آبیاری و زهکشی با توجه به ظرفیت آن‌ها طبق جدول زیر از طرف وزارت نیرو یا شرکت‌های تابع آن برای هر طرف تعیین می‌گردد و این حریم از منتهی‌الیه دیواره آن‌ها می‌باشد:
ظرفیت کانال‌ها، انهار مستحدثه و شبکه‌های آبیاری و زهکشی:
الف- آبدهی (دبی) بیش از ۱۵ مترمکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۱۲ تا ۱۵ متر.
ب- آبدهی (دبی) از ۱۰ تا ۱۵ مترمکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۸ تا ۱۲ متر.
پ- آبدهی (دبی) از ۵ تا ۱۰ مترمکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۶ تا ۸ متر.
ت- آبدهی (دبی) از ۲ تا ۵ مترمکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۴ تا ۶ متر.
ث- آبدهی (دبی) از یکصد و پنجاه لیتر تا دو متر مکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۱ تا ۲ متر.
ج- آبدهی (دبی) کمتر از یکصد و پنجاه لیتر در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۱ متر.
الف- حریم لوله آبرسانی تا قطر پانصد میلی‌متر کلا ۶ متر (۳ متر از هر طرف نسبت به محور لوله).
ب- حریم لوله از پانصد تا هشتصد میلی‌متر کلا ۸ متر (۴ متر از هر طرف نسبت به محور لوله).
پ- حریم لوله از هشتصد تا یکهزار و دویست میلی‌متر کلا ۱۰ متر (۵ متر از هر طرف نسبت به محور لوله).
ت- حریم لوله از یکهزار و دویست میلی‌متر به بالا کلا ۱۲ متر (۶ متر از هر طرف نسبت به محور لوله).
در صورتی که لوله‌های آبرسانی به موازات و در حریم یکدیگر نصب شوند، حد خارجی حریم به اعتبار قطر آخرین لوله منظور می‌شود.
تبصره ۱: کانال، انهار، شبکه‌های آبیاری و زهکشی و انهار طبیعی و احداثی واقع در داخل مزارع و باغ‌ها تا مساحت یکصد هکتار که برای آبیاری همان مزارع و باغ‌ها مورد استفاده است، دارای حریم نیستند.

تبصره ۲: در مواردی که در طراحی کانال، تاسیسات تبعی (راه سرویس، گل انداز، زهکش و غیره) در یک طرف یا طرفین آن منظور شده باشد، حریم مرتبط به فاصله (۲) متر از منتهی‌الیه تاسیسات مذکور برای حفاظت آنها در نظر گرفته می‌شود، ولی در هر حال فاصله‌ای که تاسیسات تبعی مذکور به انضمام دو متر حریم مقرر در فوق در آن قرار دارد، نباید از میزان حریم مقرر در این ماده کمتر باشد.

۲- آیین‌نامه اجرایی حریم و بستر و صدور اجازه دیواره‌سازی و ایمن‌سازی: ماده ۱۰- چنانچه امکان دیواره‌سازی و استفاده از اراضی مازاد بستر برای مجاوران وجود داشته باشد، شرکت آب منطقه‌ای ضمن مشخص کردن مجاوران رودخانه یا نهر یا مسیل یا مرداب یا برکه طبیعی، مشخصات دیواره و مقدار زمین‌هایی را که در اثر دیواره‌سازی حاصل می‌شود، معلوم و به مجاوران اعلام خواهد نمود تا در صورت تمایل به شرکت مراجعه و با قبول شرایط و مشخصات دیواره‌سازی برای اخذ اجازه مربوط اقدام نمایند. بستر واقع در پشت دیواره احداثی در اختیار دولت جمهوری اسلامی ایران است. شرکت می‌تواند پس از تأمین میزان حریم که بلافاصله بعد از دیواره احداثی شروع می‌شود، باقیمانده بستر را به سازنده دیوار یا در صورت عدم تمایل سازنده به دیگران اجاره دهد.

در هر صورت کسب موافقت کتبی اداره کل محیط زیست استان برای هرگونه استقرار در محدوده حریم کیفی تالاب‌ها الزامی است.

۲-۲- معیارهای استقرار کاربری‌ها در حریم کیفی آب‌های سطحی

ماده ۲- انواع کاربری‌ها و ویژگی‌های آن‌ها به شرح زیر تعریف می‌شود:

- کاربری‌های صنعتی و معدنی: شامل کلیه واحدهای صنعتی و معدنی که در مصوبه هیات وزیران مورخ ۱۳۷۸ با توجه به فرایند تولید در یازده دسته (صنایع غذایی، نساجی، چرم، سلولزی، فلزی، صنایع کانی غیرفلزی، شیمیایی، دارویی، برق، کشاورزی و صنایع ماشین‌سازی) قرار گرفته‌اند.
- کاربری‌های کشاورزی، پرورش دام و طیور و آبی‌پروری: این گروه شامل انواع روش‌های تولید محصولات کشاورزی، پرورش دام و طیور و انواع آبیان و فعالیت‌های مرتبط با آن‌ها می‌شود. در مواردی که واحدهای صنعتی و کشاورزی یا دام و طیور و آبی‌پروری در یک مجتمع قرار دارند (مانند مجتمع‌های کشت و صنعت)، بخش صنعت بایستی براساس معیارهای کاربری صنعتی بررسی شود. کشتارگاه‌ها دام و طیور و فرآوری و بسته‌بندی محصولات دامی و طیور در گروه صنعت قرار می‌گیرند.
- مسکونی، تجاری و اداری: این بخش شامل انواع سکونت‌گاه‌های انسان (مانند خانه‌های مسکونی، هتل‌ها، متل‌ها و خوابگاه‌ها)، واحدهای تجاری و اداری مانند فروشگاه‌ها و دفاتر دولتی و تجاری به‌جز مواردی که در گروه‌های دیگر تقسیم‌بندی شده‌اند، می‌شود. این نوع کاربری‌ها ممکن است در مناطق شهری، روستایی یا به‌جز آن‌ها استقرار یابند. برخی اماکن و واحدهای خدمات شهری نظیر پمپ بنزین‌ها و تصفیه‌خانه‌های آب و فاضلاب جزو این دسته قرار نمی‌گیرند.
- کاربری مذهبی: بنایی که محل انجام آداب و آئین مذهبی می‌باشد. لازم به‌ذکر است که برخی ساختمان‌ها شامل ترکیبی از بناهای مذهبی، تجاری، مسکونی و به‌جز آن می‌باشند. در هر حال کاربری مذهبی تنها بخش‌هایی را در بر می‌گیرد که مختص انجام آداب و آیین‌های مذهبی هستند.
- آموزشی: بنایی که فعالیت‌های آموزشی و پرورشی و آموزش عالی و تعلیم و تربیت در آن صورت می‌گیرد (مانند مهدهای کودک، مدرسه، دانشگاه و دیگر مراکز آموزشی و پرورشی).
- فرهنگی: بنایی که در آن به امور فرهنگی پرداخته می‌شود. مانند آموزشگاه‌های فرهنگی، دفاتر انتشاراتی، گالری‌ها، سینما، تئاتر و غیره.
- تاسیسات شهری: بناهایی که جهت برطرف نمودن نیازهای شهری ایجاد می‌شوند مانند پست‌های برق و گاز، مراکز مخابراتی، تصفیه‌خانه‌های آب.
- خدماتی: بنایی که در خدمت آسایش و رفاه افراد مورد استفاده قرار گیرد، مانند بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها، ایستگاه‌های آتش‌نشانی، مراکز جمع‌آوری زباله، سرویس‌های بهداشتی عمومی، پایانه‌های حمل و نقل درون و برون شهری.

- اماکن تفریحی و تفریحی: در اطراف منابع آب سطحی اغلب اراضی با کاربری تفریحی و تفریحی وجود دارند. به طور کلی کاربری‌های تفریحی و تفریحی را می‌توان به دو دسته موقت (با قابلیت جابجایی) و دائمی تقسیم کرد. هتل‌ها و رستوران‌ها جزو اماکن تفریحی و تفریحی نبوده و در گروه کاربری‌های مسکونی و تجاری قرار می‌گیرند.
  - نظامی، انتظامی و امنیتی: ساختمان‌ها و تاسیساتی که جهت تامین امنیت داخلی و خارجی کشور نظیر پادگان‌های نظامی، پست‌های گشت و بازرسی، پایگاه‌های نظامی و امنیتی و غیره ساخته می‌شوند.
  - تاسیسات زیربنایی: تاسیسات زیربنایی به کلیه تاسیسات نظیر سیستم‌های حمل و نقل و ارتباطات، خطوط انتقال آب و برق و گاز و نفت، فرودگاه، راه آهن و غیره اطلاق می‌شود که جهت تأمین تسهیلات و خدمات در جوامع مختلف به کار گرفته می‌شوند. این تاسیسات براساس ریسک آلودگی برای منابع آب به سه دسته تقسیم می‌شوند:
    - ۱- تاسیسات با ریسک آلودگی بالا برای منابع آب، مانند تصفیه‌خانه‌های فاضلاب، مخازن نگهداری مواد شیمیایی، مراکز دفن زباله، قبرستان‌ها و سدهای باطله.
    - ۲- تاسیسات با ریسک آلودگی متوسط برای منابع آب مانند اماکن شهری، اماکن فرهنگی و مرغاری‌ها.
    - ۳- تاسیسات با ریسک آلودگی پایین برای منابع آب، مانند خطوط انتقال برق و آب، تاسیسات مخابراتی و پل‌ها و اماکن روستایی.
- ماده ۳- به منظور ساماندهی استقرار کاربری‌های مختلف در نواحی حریم کیفی، کاربری‌ها بر اساس ریسک آلودگی برای منابع آب و سطح تاثیرگذاری (مستقیم و غیرمستقیم^۱) بر کارکردهای حریم کیفی منابع آب سطحی مطابق جدول (۱-۲) به سه رده طبقه‌بندی می‌شوند.

جدول ۱-۲- سطح تاثیرگذاری کاربری‌های مختلف بر کارکردهای حریم کیفی

ردیف	کاربری	فعالیت‌ها	سطح تاثیرگذاری بر کارکردهای حریم کیفی	توضیح
۱	صنعت	غذایی، نساجی، چرم، سلولزی، فلزی، کانی غیرفلزی، شیمیایی، دارویی، برق، کشاورزی و ماشین‌سازی و غیره.	صنایع رده‌های ۱ و ۲ و ۳ سازمان محیط‌زیست (سطح ب) صنایع رده‌های ۴ و ۵ و ۶ سازمان محیط‌زیست (سطح ج)	موضوع مصوبه ۷۸۹۴۶/ت/۳۹۱۲۷ ه مورخ ۱۳۹۰/۴/۱۵ هیات وزیران و اصلاحیه‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲.
۲	معدن	معدن روباز، زیرزمینی، واحدهای فرآوری، تاسیسات جانبی	(سطح ج)	
۳	کشاورزی	زراعت آبی، زراعت دیم، گلخانه‌ها، تاسیسات جنبی	گلخانه، زراعت دیم و باغ (سطح الف) سایر (سطح ب)	

۱- تاثیرگذاری مستقیم ناشی از استقرار کاربری است به عبارت دیگر پس از استقرار کاربری ریسک آلودگی ناشی از فعالیت‌های مرتبط با آن کاربری افزایش می‌یابد (مانند تخلیه یا نشت فاضلاب به منبع آب). تاثیرگذاری غیرمستقیم ناشی از تغییر وضعیت طبیعی زمین و ایجاد اختلال در کارکردهای حریم کیفی (مانند تخریب پوشش طبیعی زمین) است.

ادامه جدول ۱-۲- سطح تاثیرگذاری کاربری‌های مختلف بر کارکردهای حریم کیفی

ردیف	کاربری	فعالیت‌ها	سطح تاثیرگذاری بر کارکردهای حریم کیفی	توضیح
۴	پرورش دام	دامداری صنعتی، دامداری سنتی، محل‌های نگهداری (آغل) دام سنتی	واحدهای صنعتی (سطح ج) واحدهای سنتی (سطح ب)	
۵	پرورش طیور	واحدهای مدرن و سنتی پرورش انواع طیور و تاسیسات جنبی	(سطح ب)	
۶	آبزی‌پروری	انواع آبزیان سردآبی و گرم آبی و تاسیسات جنبی	گرم آبی (سطح ج) سردآبی (سطح الف)	
۷	مسکونی	خانه‌های مسکونی، هتل‌ها، هتل‌ها، خوابگاه	روستایی (سطح الف) شهری (سطح ب)	تبصره ۲
۸	تجاری	فروشگاه‌ها، مجتمع‌های تجاری	روستایی (سطح الف) شهری (سطح ب)	تبصره ۲
۹	اداری	واحدهای اداری دولتی و خصوصی	روستایی (سطح الف) شهری (سطح ب)	تبصره ۲
۱۰	تفریحی و تفریحی	تفرج گسترده ^۱ و متمرکز ^۲	گسترده (سطح الف) متمرکز (سطح ب)	هتل‌ها، رستوران‌ها و اماکن مشابه جزو کاربری تفریحی و تفریحی نیستند و در گروه کاربری‌های مسکونی، تجاری و اداری طبقه‌بندی می‌شوند.
۱۱	تاسیسات زیربنایی	جاده‌ها، خطوط راه آهن و مترو، خطوط انتقال آب و برق و گاز و نفت، فرودگاه، ایستگاه راه آهن، تاسیسات جمع‌آوری و تصفیه فاضلاب، انبارهای نفت، مخازن نگهداری مواد شیمیایی، لوله‌های انتقال گاز و نفت و پمپ بنزین‌ها، تاسیسات مخابراتی و پل‌ها	تاسیسات انتقال، نگهداری و فروش مرتبط با مواد سوخت، مواد شیمیایی و فاضلاب (سطح ج) تاسیساتی که فاضلاب دارند (سطح ب) سایر (سطح الف)	جاده یا ریل راه‌آهن و مترو بایستی خارج از ناحیه حفاظت (یک) قرار گیرند ولی هم‌پوشانی حریم آن‌ها با محدوده ناحیه حفاظت (یک) با رعایت تبصره ۱ ذیل ماده ۵ این دستورالعمل و موافقت کتبی شرکت آب منطقه‌ای و اداره کل محیط زیست استان بلامانع می‌باشد. ^۲
۱۲	آموزشی	مهدکودک، مدرسه، دانشگاه	مهدکودک و مدرسه روستایی (سطح الف) سایر (سطح ب)	تبصره ۲
۱۳	فرهنگی	آموزشگاه‌ها، دفاتر انتشاراتی، گالری‌ها، سینما، تئاتر	(سطح ب)	

۱- تفرج گسترده: این نوع تفرج در برگیرنده آن دسته از فعالیت‌ها است که نیازی به امکانات، تسهیلات و تجهیز گردشگاه ندارد و یا نیازمند امکانات بسیار محدودی است، مانند: پیاده‌روی، جنگل‌گردی، کوه‌نوردی، ماهی‌گیری و شکار متکی به امکانات طبیعی تفرجگاه (برای جزئیات بیشتر به مرجع ۶ رجوع کنید).

۲- تفرج متمرکز: این نوع تفرج دربرگیرنده آن دسته از فعالیت‌هایی است که امکان تحقق آن‌ها بستگی به توسعه و تجهیز گردشگاه‌ها دارد و نیازمند تسهیلات متعددی است، مانند کمپینگ یا اردو زدن، پیک‌نیک و انواع ورزش‌های گروهی (برای جزئیات بیشتر به مرجع ۶ رجوع کنید).

۳- ماده ۱۴، آیین‌نامه بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی: هرگاه حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و راه‌های اصلی و فرعی موجود تداخل نمایند، قسمت مورد تداخل برای تاسیسات طرفین به‌طور مشترک مورد استفاده قرار خواهد گرفت.

ادامه جدول ۱-۲- سطح تاثیرگذاری کاربری‌های مختلف بر کارکردهای حریم کیفی

ردیف	کاربری	فعالیت‌ها	سطح تاثیرگذاری بر کارکردهای حریم کیفی	توضیح
۱۴	مذهبی	مسجد، امامزاده، حسینیه، مصلی، قبرستان	مسجد و حسینیه و مصلی در محدوده روستا (سطح الف) قبرستان (سطح ج) سایر (سطح ب)	در صورتی که بخشی از مسجد یا امامزاده قبرستان باشد، سطح تاثیرگذاری آن بخش مشابه قبرستان در نظر گرفته می‌شود. تبصره ۲
۱۵	تاسیسات شهری	پست‌های برق، ایستگاه‌های گاز، مراکز مخابراتی، تصفیه‌خانه‌های آب	(سطح الف)	
۱۶	خدماتی	ایستگاه آتش‌نشانی، مراکز جمع‌آوری و دفع زباله، سرویس بهداشتی عمومی، پایانه‌های حمل و نقل درون شهری و برون شهری، بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها	مراکز جمع‌آوری و دفع زباله و نظایر آن (سطح ج) سایر (سطح ب)	
۱۷	نظامی و امنیتی	(پادگان‌ها، پست‌های گشت و بازرسی، پایگاه‌های نظامی و امنیتی)	تاسیسات موقت (سطح الف) سایر (سطح ب)	

تبصره ۱: در صورت عدم ذکر یک کاربری یا فعالیت در فهرست مندرج در جدول (۱-۲) (سطح تاثیرگذاری کاربری‌های مختلف بر حریم کیفی)، تصمیم‌گیری درخصوص استقرار آن در حریم کیفی منابع آب سطحی توسط کارگروهی متشکل از نمایندگان تام‌الاختیار وزارت نیرو و سازمان حفاظت محیط‌زیست انجام و مصوبه کارگروه مذکور پس از ابلاغ وزیر نیرو رسمیت می‌یابد.

تبصره ۲: در صورتی که تمام یا بخشی از محدوده‌های شهری واقع در حریم کیفی (۱۵۰ متر در تراز افقی) تحت پوشش تاسیسات مدرن جمع‌آوری و تصفیه فاضلاب باشند و هیچ‌گونه مجرای تخلیه فاضلابی در محدوده حریم کیفی به منبع آب سطحی وجود نداشته باشد، آن‌گاه سطح تاثیرگذاری کاربری‌های مسکونی (ردیف ۷)، تجاری (ردیف ۸)، اداری (ردیف ۹)، آموزشی (ردیف ۱۲) و فرهنگی (ردیف ۱۳) و ردیف سایر کاربری مذهبی (ردیف ۱۴، به‌عبارت دیگر کاربری‌های مذهبی به‌جز قبرستان)، صرفاً در بازه‌هایی که ویژگی‌های مذکور در این تبصره را دارند، در صورت موافقت شرکت آب منطقه‌ای استان و اداره کل محیط‌زیست استان مربوطه، می‌توان سطح (الف) در نظر گرفت.^۱ این تبصره شامل رودخانه‌ها و منابع تامین آب شرب و منابع آب حفاظت شده نمی‌شود و حریم کیفی این‌گونه منابع آب به ترتیب مطابق تبصره‌های یک و چهار ماده یک تعیین می‌شود.

۱- تاسیسات درجا مانند سپتیک تانک و ایمپروف تانک و مشابه آن‌ها جزو تاسیسات مدرن جمع‌آوری و تصفیه فاضلاب محسوب نمی‌شود. هم‌چنین تاسیسات مذکور در تبصره دو (۲)، ماده سه (۳) بایستی تحت‌نظر و مدیریت شرکت‌های آب و فاضلاب شهری، روستایی یا استانی و مورد تایید ادارات کل محیط‌زیست استان و شرکت‌های آب منطقه‌ای باشند.

تبصره ۳: در مورد روستاهایی که به شهر تبدیل می‌شوند، مطابق دستورالعمل حریم کیفی در مناطق شهری عمل می‌شود. در این خصوص لازم است، مفاد این دستورالعمل در تهیه طرح‌های هادی، جامع و تفصیلی و سایر فعالیت‌های عمرانی و توسعه‌ای این‌گونه مناطق مدنظر قرار گرفته و رعایت شود.

تبصره ۴: در مواردی که طرح جامع یا تفصیلی شهر یا طرح هادی روستا پیش از تصویب و ابلاغ دستورالعمل حریم کیفی به تصویب رسیده باشد، در صورتی که کاربری‌های تعریف شده در طرح‌های فوق با مفاد این دستورالعمل مغایرت داشته باشند، شرکت‌های آب منطقه‌ای موظفند در قالب کمیته‌های برنامه‌ریزی استانی برای اصلاح طرح‌های فوق اقدام نمایند.

ماده ۴- کلیه کاربری‌هایی که پیش از تصویب آیین‌نامه حریم مورخ تیرماه ۱۳۸۴ در محدوده حریم کیفی استقرار داشته‌اند، به شرط ارائه مدارک و مستندات لازم و کافی که نشان دهد استقرار آن‌ها قانونی بوده است، با رعایت کلیه قوانین، مقررات، ضوابط و آیین‌نامه‌ها و استانداردهای تعیین شده توسط مراجع ذیربط، می‌توانند به‌استقرار خود ادامه دهند.

تبصره ۱: کاربری‌هایی که تحت دستورالعمل حاضر مجاز شناخته می‌شوند، جهت تغییر کاربری یا توسعه فعالیت باید نسبت به ارائه درخواست تغییر کاربری و توسعه فعالیت اقدام و در صورت انطباق کامل درخواست متقاضی با دستورالعمل استقرار در حریم کیفی، نسبت به صدور مجوز اقدام خواهد شد. در این موارد رویه بررسی مشابه استقرارهای جدید می‌باشد.

تبصره ۲: بازسازی و نوسازی سازه‌های موجود در محدوده حریم کیفی که استقرار آن‌ها مطابق دستورالعمل حاضر مجاز می‌باشد، صرفاً در حدود سازه‌ها و بناهای موجود و با رعایت کلیه قوانین، مقررات، ضوابط و آیین‌نامه‌ها و استانداردهای تعیین شده توسط مراجع ذیربط و پس از کسب موافقت کتبی شرکت آب منطقه‌ای و اداره کل محیط‌زیست استان مجاز می‌باشد. در غیر این صورت مشمول تبصره یک ذیل ماده چهار خواهد بود.

ماده ۵- در ناحیه حفاظت (یک) هرگونه ساخت و ساز و تغییر وضعیت طبیعی زمین به‌جز موارد خاص تعیین شده در تبصره‌های ذیل این ماده ممنوع است.

تبصره ۱: عبور تاسیسات زیربنایی شامل راه، خطوط ریلی، پل‌ها، خطوط برق، آب، گاز، مخابرات و نظایر آن‌ها از عرض منابع آب سطحی موضوع این آیین‌نامه و ناحیه حفاظت، به شرطی مجاز است که گزینه دیگری موجود نباشد. در این صورت هنگام اجرای این تاسیسات بایستی کلیه تمهیدات لازم برای حفظ حاشیه و بستر رودخانه و ایجاد کم‌ترین تغییر در آن‌ها مدنظر قرار گیرد. هم‌چنین پس از پایان عملیات اجرایی و ساختمانی، بایستی اقدامات اصلاحی لازم برای بازگرداندن محدوده حریم کیفی و بستر به‌شرایط پیش از عملیات انجام شود. تشخیص لزوم عبور تاسیسات از عرض

منابع آب سطحی، صدور مجوز عبور تاسیسات از این محدوده‌ها و نظارت بر حسن اجرای مفاد این تبصره بر عهده شرکت آب منطقه‌ای مربوطه می‌باشد^۱. در صورت هم‌پوشانی حریم راه‌ها و خطوط ریلی با حریم کیفی منابع آب سطحی بایستی تمهیدات لازم برای جمع‌آوری و انتقال یا کاهش بار آلودگی رواناب‌های ناشی از آن‌ها، پیش از ورود به منابع آب با تایید و نظارت شرکت آب منطقه‌ای و اداره کل محیط زیست استان به اجرا گذاشته شود.

تبصره ۲: احداث سازه‌های آبی و تاسیسات مرتبط با حفاظت، کنترل و بهره‌برداری از منابع آب از جمله راه دسترسی، توسط سازمان‌های ذیربط با تایید شرکت آب منطقه‌ای مربوطه در ناحیه حفاظت بلامانع است.

تبصره ۳: استقرار کاربری‌های صرفاً نظامی، انتظامی و امنیتی به شرط آن که کاربری دیگری برای آن متصور نباشد، در محدوده ناحیه حفاظت (یک) منحصراً پس از تایید وزیر نیرو و رییس سازمان حفاظت محیط‌زیست، مجاز می‌باشد.

تبصره ۴: در محدوده شهرها و روستاها، هرگونه استقرار کاربری جدید، احداث خیابان و عبور خطوط فاضلاب به موازات منابع آب سطحی در محدوده ناحیه حفاظت (یک)، ممنوع می‌باشد. در این محدوده تنها ایجاد دیواره‌های ساحلی و فضای سبز با رعایت حداقل تغییرات یا اغتشاش در سطح زمین و استفاده از گیاهان بومی و مصالح نفوذپذیر و طبیعی، با تایید و تحت نظارت شرکت‌های آب منطقه‌ای مجاز می‌باشد.

تبصره ۵: توصیه می‌شود شرکت‌های آب منطقه‌ای علاوه بر رعایت ممنوعیت‌های مربوط به پهنه سیلاب پنج‌ساله و حوضه‌های تامین آب شرب، حسب اختیارات خود در آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی، از اجاره بستر و استقرار کاربری‌ها در داخل بستر منبع آب خودداری نمایند^۲.

ماده ۶- در ناحیه حمایت (دو) علاوه بر استقرار کاربری‌های مجاز در ناحیه حفاظت، استقرار کاربری‌های با سطح تاثیرگذاری (الف) مذکور در ماده ۴ این دستورالعمل مجاز می‌باشد.

۱- آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی: ماده ۱۲- عبور لوله نفت و گاز و غیره از بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار طبیعی، مسیل‌ها، مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی با موافقت وزارت نیرو بلامانع است، ولی مسوولیت حفاظت آنها با دستگاه‌های ذی‌ربط خواهد بود. ماده ۱۳- وزارتخانه‌ها، موسسات و شرکت‌های دولتی، شهرداری‌ها و هم‌چنین سازمان‌ها و نهادهای وابسته به دولت مکلفند قبل از اجرای طرح‌های مربوط به خود و صدور پروانه لازم بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی را اعلام نمایند. هر نوع تصرف در بستر و حریم منوط به موافقت کتبی و قبلی وزارت نیرو است. متخلفان از این ماده طبق مقررات موضوعه تعقیب و مجازات خواهند شد.

۲- آیین‌نامه بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی: ماده ۷- کشت موقت در آن قسمت از بستر رودخانه، نهر و مسیل که برای بهره‌برداری از آب مزاحمتی ایجاد ننماید، با موافقت کتبی و قبلی شرکت آب منطقه‌ای ذی‌ربط به صورت اجاره و رعایت اولویت برای مجاوران بلامانع است، ولی مستأجر به هیچ وجه حق ایجاد اعیانی و غرس نهال و درخت (بجز زراعت سطحی) را ندارد. در صورت تخلف اراضی مسترد و از فعالیت وی جلوگیری خواهد شد. شرکت آب منطقه‌ای ذی‌ربط باید در اجاره‌نامه قید کند که در صورت بروز هرگونه خسارت ناشی از سیل و نظایر آن هیچ‌گونه مسوولیتی نخواهد داشت. تبصره - استفاده از مقررات این ماده در مورد اراضی بستر بالادست سدها شمول ندارد. به جدول (۳-۱) رجوع شود.

ماده ۷- در ناحیه پشتیبان (سه) علاوه بر استقرار کاربری‌های مجاز در نواحی حفاظت (یک) و حمایت (دو)، استقرار کاربری‌های با سطح تاثیرگذاری (ب) مذکور در ماده ۴ این دستورالعمل مجاز می‌باشد.

تبصره ۱: استقرار هرگونه کاربری با سطح تاثیرگذاری (ج) در محدوده حریم کیفی و نواحی سه‌گانه آن ممنوع می‌باشد.

تبصره ۲: در خصوص کاربری‌های صنعتی، تولیدی و خدماتی علاوه بر رعایت مفاد این دستورالعمل، رعایت ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیت‌های صنعتی، تولیدی و خدماتی سازمان حفاظت محیط زیست (هر کدام که بیش‌تر باشد) الزامی است.

ماده ۸- به‌منظور ساماندهی کاربری‌هایی که مغایر با دستورالعمل استقرار اصلاحی حریم کیفی می‌باشند، لازم است نسبت به شناسایی، الویت‌بندی و انطباق آن‌ها با دستورالعمل اصلاحی یا برچیدن آن‌ها اقدام شود. بدین‌منظور رعایت موارد زیر الزامی است:

- شرکت‌های آب منطقه‌ای موظف هستند نسبت به تهیه نقشه‌های موردنیاز و تعیین محدوده حریم کیفی و نواحی سه‌گانه آن اقدام و با هماهنگی با شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران نسبت به ارسال آن‌ها به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور جهت ثبت در سامانه کاداستر و هم‌چنین ابلاغ به کلیه دستگاه‌ها و نهادهای مسوول جهت الزام به رعایت دستورالعمل استقرار در حریم کیفی اقدام کنند. پاسخ به کلیه استعلام‌های انجام شده از ادارات کل محیط‌زیست و شرکت‌های آب منطقه‌ای منوط به رعایت و انطباق با دستورالعمل حریم کیفی منابع آب سطحی است.

- شرکت‌های آب منطقه‌ای با همکاری سایر دستگاه‌های ذیربط موظف به انجام اقدام قانونی علیه کلیه استقرارهایی که بدون رعایت موارد قانونی در محدوده حریم کیفی استقرار یافته‌اند، می‌باشند.

- شرکت‌های آب منطقه‌ای با همکاری سایر دستگاه‌های ذیربط موظف به برگزاری جلسات توجیهی و آموزشی در زمینه دستورالعمل استقرار اصلاحی و نحوه پیاده‌سازی آن برای ذی‌نفعانی که پیش از تصویب دستورالعمل حریم کیفی به‌طور قانونی در محدوده حریم کیفی استقرار یافته‌اند و تشویق آن‌ها به انطباق و رعایت دستورالعمل جدید و نظارت و کنترل آن‌ها می‌باشند.

- اولویت ساماندهی کاربری‌های موجود در محدوده حریم کیفی منابع آب به‌ترتیب بایستی با منابع آب با (۱) کاربری شرب، (۲) منابع آب حفاظت شده، و (۳) محدوده دریاچه سدها و تالاب‌ها و دریاچه‌های طبیعی باشد.

ماده ۹- صدور هرگونه مجوز استقرار کاربری، تغییر کاربری، نوسازی یا بازسازی کاربری‌های موجود در محدوده حریم کیفی منابع آب سطحی توسط کلیه دستگاه‌های اجرایی و سایر نهادهای ذیربط منوط به دریافت موافقت کتبی شرکت آب منطقه‌ای و اداره کل محیط‌زیست استان و رعایت مفاد این دستورالعمل توسط متقاضی می‌باشد.

فصل ۳

سیاست‌ها و راهبردهای لازم برای

اجرای شدن حریم کیفی منابع آب

سطحی

۳-۱- مقدمه

این دستورالعمل به منظور رفع موانع و مشکلات اجرایی گزارش شده توسط نهادهای مسوول در زمینه اجرای دستورالعمل پیشین استقرار کاربری‌های مختلف در حریم کیفی منابع آب (مصوب ۱۳۸۴) تهیه شده است و در آن واقع‌بینی توأم با رعایت مبانی و اصول علمی و فنی در جهت حفظ منافع کاربران زمین و آب و حفاظت از منابع آب رعایت شده است. بنابراین انتظار می‌رود که مشکلات اجرایی آن نسبت به دستورالعمل پیشین برطرف شده باشد.

این موضوع باید مدنظر قرار گیرد که در هر حال ایجاد محدودیت برای استقرار کاربری‌های مختلف در حاشیه منابع آب می‌تواند با منافع افراد یا گروه‌هایی در تضاد باشد و مشکلاتی را در اجرا به وجود آورد. با این وجود باید تلاش شود تا با تاکید و اجرای دقیق این دستورالعمل، ارائه راهکارهای مناسب در زمینه نحوه استقرار کاربری‌های مجاز و نیز تصویب قوانین و مقررات مکمل با الویت قرار دادن تامین منافع جامعه، تا حد امکان انتظارات قانونی و موجه ذی‌نفعان مختلف برآورده شود.

بدین ترتیب، سیاست‌ها و خط مشی‌های اصلی جهت اجرایی شدن حریم کیفی به شرح زیر اعلام می‌شود:

- ۱- شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران با همکاری سایر دستگاه‌های مربوط، با رعایت مفاد این دستورالعمل اقدام به بازنگری و اصلاح کلیه دستورالعمل‌ها، ضوابط، آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌هایی که در تضاد با دستورالعمل استقرار کاربری در حریم کیفی هستند، نماید.
- ۲- معاونت آب و آبفا با همکاری سایر دستگاه‌های اجرایی تدوین و تصویب قوانین، مقررات، ضوابط، استانداردها و آیین‌نامه‌های مکمل حریم کیفی را با هدف مدیریت جامع و به هم پیوسته منابع آب تسریع نماید.
- ۳- کاربری‌های موجود که پیش از ابلاغ دستورالعمل حریم کیفی مصوب ۱۳۸۴ و این دستورالعمل اصلاحی، استقرار یافته‌اند بر اساس سایر مقررات و ضوابط موجود (از جمله آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی آب) یا مواردی که در آینده در این زمینه به تصویب خواهند رسید، ساماندهی شوند.
- ۴- موضوع تعیین حریم و استقرار کاربری‌های مجاز در آن از موضوع تملک اراضی مجزا در نظر گرفته شود^۱. به عبارت دیگر ورای این که مالکیت اراضی واقع در حریم چگونه می‌باشد، رعایت الزامات استقرار کاربری‌ها و سایر موارد مطرح شده در این دستورالعمل الزامی می‌باشد.
- ۵- در مواردی که تغییر در کاربری منبع آب یا سایر الزامات قانونی موجب تغییر در کاربری‌های مجاز واقع در حریم می‌شود، به ترتیب زیر عمل شود:

۱- این ضوابط نافی مالکیت اشخاص حقیقی و حقوقی بر اراضی نمی‌باشد، ولی نوع و نحوه استقرار کاربری‌ها را در محدوده‌های واقع در حریم کیفی تعیین می‌کند.

- ۵- در مواردی که تغییر کاربری موجب تسهیل شرایط استقرار می‌شود، درخواست‌های جدید تغییر کاربری بر اساس مفاد این دستورالعمل بررسی و انطباق داده شوند.
- ۶- در مواردی که تغییر کاربری موجب افزایش محدودیت‌ها و سختگیرانه‌تر شدن شرایط استقرار کاربری می‌شود، درخواست‌های جدید استقرار کاربری‌ها مطابق بر اساس مفاد این دستورالعمل بررسی شوند و کاربری‌هایی که به‌صورت قانونی و پیش از ابلاغ این دستورالعمل استقرار یافته‌اند، یا بر اساس سایر ضوابط و مقررات ساماندهی شوند (به‌عبارت دیگر ملزم به رعایت قوانین، مقررات و استانداردها و ضوابط زیست محیطی و غیره مرتبط با شرایط و نحوه استقرار و فعالیت آن‌ها شوند)، یا با رعایت مقررات و قوانین مربوطه جابجا شوند یا به کاربری‌های سازگار و منطبق بر مفاد این دستورالعمل تغییر یابند.
- ۶- دستورالعمل موجود و اصلاحیه‌های بعدی به‌تصویب وزیر نیرو رسیده و به کلیه دستگاه‌ها و نهادها جهت اجرا و رعایت موارد مذکور در آن ابلاغ شود.
- ۷- برخورد قانونی با کاربری‌هایی که خلاف مفاد این دستورالعمل یا سایر قوانین و مقررات موجود، در حریم کیفی منابع آب استقرار یافته‌اند، تشدید شود. در این زمینه به‌ویژه برخورد قانونی با دستگاه‌ها یا سازمان‌هایی که در صدور مجوزهای مربوط به استقرار کاربری‌ها تخلف نموده‌اند، مورد تاکید است.

۳-۲- اصلاحات پیشنهادی در ضوابط، آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌ها جهت اجرای بهینه دستورالعمل استقرار کاربری‌های در حریم کیفی منابع آب سطحی

اجرای دستورالعمل حریم کیفی نیازمند اصلاح برخی ضوابط، آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌ها است که در جدول (۳-۱) بیان شده‌اند.

جدول ۳-۱- ضوابط، آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌های مرتبط با موضوع حریم کیفی نیازمند اصلاح

ردیف	عنوان سند	نوع سند	موضوع	اصلاح پیشنهادی
۱	آیین‌نامه بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی (مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ هیات وزیران)- ماده ۷	آیین‌نامه	تعارض دستورالعمل استقرار در حریم با مفاد ماده ۷ آیین‌نامه در زمینه استقرار کاربری‌های موقت در محدوده بستر	اصلاح ماده ۷ و اعمال محدودیت برای استقرار کاربری‌های موقت در محدوده بستر و هماهنگ نمودن آن با مفاد دستورالعمل استقرار کاربری‌ها در حریم کیفی
۲	آیین‌نامه حریم مخازن، تاسیسات آبی، کانال‌های عمومی آبرسانی، آبیاری و زهکشی (مصوب ۱۳۷۱/۴/۲۴ هیات وزیران)- ماده ۷	آیین‌نامه	تداخل در حریم‌ها باعث تعارض خواهد شد.	اصلاح ماده ۷ به‌شرح زیر: ماده ۷- هرگاه حریم رودخانه‌ها، مسیل‌ها، مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی با حریم سایر تاسیساتی که دارای حریم هستند، تداخل نماید، با رعایت دستورالعمل استقرار کاربری‌ها در حریم کیفی قسمت مورد تداخل برای تاسیسات دو طرف، به‌صورت مشترک مورد استفاده قرار می‌گیرد.

ادامه جدول ۳-۱- ضوابط، آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌های مرتبط با موضوع حریم کیفی نیازمند اصلاح

ردیف	عنوان سند	نوع سند	موضوع	اصلاح پیشنهادی
۳	آیین‌نامه بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی (مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ هیات وزیران)- ماده ۱۰	آیین‌نامه	احداث دیواره در بستر	اصلاح ماده ۱۰ به شرح زیر: ماده ۱۰- چنانچه امکان دیواره‌سازی وجود داشته باشد، بستر و زمین‌های آزاد شده در اختیار دولت جمهوری اسلامی ایران است. حد حریم کمی و کیفی بلافاصله پس از دیواره احداثی شروع می‌شوند و رعایت کلیه مفاد دستورالعمل استقرار کاربری‌ها در محدوده حریم کیفی الزامی است.
۴	آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی (مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ هیات وزیران)- ماده ۱۵	آیین‌نامه	واژه «انهار» باعث ایجاد برداشت اشتباه و تداخل با آیین‌نامه در حال نگارش خواهد بود.	اصلاح پیشنهادی: نهرهای سنتی از شمول دستورالعمل حریم کیفی مستثنی می‌باشند.
۵	ضوابط و مقررات طرح تفصیلی شهر تهران - بند ۲-۱۰ و ۲-۱۰-۵ و تبصره بند ۵-۱۰-۲ با عنوان «۵ نحوه استفاده از اراضی در پهنه حفاظت سبز و باز (G)»	ضابطه	شهرداری به‌طور مستقل و راسا نمی‌تواند در زمینه ساماندهی بستر و حریم اقدام کند.	اصلاح پیشنهادی: ۵-۵- هرگونه دخل و تصرف، استقرار کاربری‌ها و ساخت و ساز در پهنه حفاظت روددره‌ها (G31) شامل مسیر رودخانه و حریم مصوب قانونی (حریم کیفی و...) بایستی با رعایت کامل دستورالعمل استقرار کاربری‌ها در حریم کیفی و تصویب و نظارت شرکت آب منطقه‌ای استان مربوطه انجام شود. استقرار هرگونه کاربری در سایر محدوده‌های این پهنه (بجز حریم کیفی)، بر اساس طرح‌های توجیه زیست محیطی و هیدرولوژیک و طرح‌های منظر و طراحی شهری مصوب کمیسیون مربوطه در شهرداری، مجاز است. تبصره: شهرداری‌ها مکلف هستند، ظرف مدت سه سال از ابلاغ آخرین طرح تفصیلی شهر، حد بستر و حریم کمی و کیفی رودهای واقع در محدوده طرح تفصیلی را تعیین و پس از تایید و تصویب شرکت آب منطقه‌ای استان مربوطه، علامت‌گذاری کنند. هم‌چنین طرح‌های منظر و طراحی شهری روددره‌ها و ضوابط و مقررات ساخت و ساز مربوطه را با الزام به رعایت دستورالعمل استقرار کاربری‌ها در حریم کیفی و سایر مقررات مرتبط و بر اساس مطالعات زیست محیطی و هیدرولوژیک و طرح‌های حفاظتی اسناد فرادست تهیه و به تصویب شرکت آب منطقه‌ای تهران و کمیسیون مربوطه در شهرداری برسانند.

ادامه جدول ۳-۱- ضوابط، آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌های مرتبط با موضوع حریم کیفی نیازمند اصلاح

ردیف	عنوان سند	نوع سند	موضوع	اصلاح پیشنهادی
۶	بخشنامه «واگذاری منافع اراضی تحت تصرف و یا مالکیت شرکت‌ها و یا وزارت نیرو خصوصا در اراضی حریم و بستر خطاب به مدیران عامل شرکت‌های تابعه و زیرمجموعه ۱۳۸۶»	بخشنامه	«بسترهای قبلی که متروکه، غیرفعال مازاد با آزاد شده با مساحت بیش از ۱۰۰ مترمربع... با رعایت سایر شرایط مندرج در آیین‌نامه تعیین بستر و حریم مصوب سال ۱۳۷۹ میسر می‌باشد.»	این موضوع با دستورالعمل استقرار کاربری‌ها در حریم کیفی تضاد دارد و در این مورد لازم است تاکید شود که رعایت دستورالعمل استقرار کاربری‌ها در حریم کیفی الزامی است.
۷	مصوبه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران «هدایت و ساماندهی فضاهای اطراف سدها و پیکره‌های آبی ۱۳۸۷»	مصوبه	در این مصوبه منطقه‌ای به مرکزیت سد و به شعاع حدود ۳ کیلومتر برای تهیه طرح ویژه توسط وزارت مسکن و شهرسازی با همکاری وزارت نیرو، سازمان حفاظت محیط زیست و سازمان میراث فرهنگی و گردشگری در نظر گرفته شده است.	این موضوع با دستورالعمل استقرار کاربری‌ها در حریم کیفی تضاد دارد و لازم است اصلاح شود.
۸	بخشنامه «احداث سدها در فاصله کمی از شهرها خطاب به مدیران عامل شرکت‌های آب منطقه‌ای، آب و برق خوزستان، توسعه منابع آب و نیروی ایران و توسعه منابع آب و خاک سیستان ۱۳۸۷»	بخشنامه	در مورد ساخت و سازهای مجاز و غیرمجاز در اطراف دریاچه سدها است.	تاکید بر الزام رعایت حریم قانونی سدها در تمامی موارد از جمله در نزدیکی شهرها.

فصل ۴

مراحل اجرای دستورالعمل حریم

کیفی منابع آب سطحی

۴-۱- مراحل اجرای دستورالعمل

مراحل اجرای دستورالعمل حریم کیفی به شرح زیر می باشد:

مرحله ۱- ابلاغ دستورالعمل: ابلاغ دستورالعمل توسط وزارت نیرو به سایر وزارتخانه‌ها و سازمان‌های ذیربط و شرکت‌های زیرمجموعه.

مرحله ۲- تعیین محدوده و کاربری‌ها در حریم کیفی: شرکت آب منطقه‌ای موظف است براساس مفاد دستورالعمل حریم کیفی، محدوده و نواحی سه‌گانه حریم کیفی و کاربری‌های مجاز در هر ناحیه منابع آب سطحی استان را توسط کارشناسان خود یا مشاوران ذیصلاح (با همان مقیاس و روش تعیین محدوده‌های حریم کمی) تعیین و با بررسی مدارک و پیمایش منطقه، فهرست و مشخصات (نام، نشانی، موقعیت، نوع کاربری، مالکیت، مستندات و مجوزهای استقرار) کاربری‌های مجاز و غیرمجاز موجود در محدوده حریم کیفی را تهیه کند. شرکت آب منطقه‌ای استان موظف است محدوده‌های تعیین شده را به کلیه دستگاه‌ها، نهادها، سازمان‌ها و شرکت‌ها مرتبط با موضوع در سطح استان اعلام نماید و دستورالعمل و اطلاعات مرتبط با این موضوع را از طریق وب سایت شرکت در اختیار عموم قرار دهد.

تبصره: کلیه دستگاه‌های اجرایی و اشخاص حقیقی و حقوقی موظف به رعایت مفاد این دستورالعمل بوده و در هر مورد جهت صدور مجوز هرگونه استقرار، تغییر کاربری، نوسازی، بهسازی، دیوارکشی/دیواره‌سازی، تهیه طرح‌ها و پروژه‌های توسعه‌ای و غیر آن‌ها، موظف به استعلام از شرکت آب منطقه‌ای استان و اداره کل محیط‌زیست استان می‌باشند. شرکت‌های آب منطقه‌ای و اداره کل محیط‌زیست در پاسخ به استعلام‌های مربوط موظف به رعایت مفاد این دستورالعمل می‌باشند.

مرحله ۳- تشکیل کارگروه حریم کیفی آب‌های سطحی: شرکت آب منطقه‌ای هر استان موظف به تشکیل کارگروه استانی با حضور نمایندگان اداره کل محیط‌زیست استان و شرکت آب منطقه‌ای می‌باشد. کار گروه می‌تواند بر حسب ضرورت و حسب مورد از نمایندگان سایر دستگاه‌ها و سازمان‌ها و خبرگان حقیقی جهت مشورت و استماع نظرات (بدون حق رای) جهت حضور در جلسات مربوطه دعوت به عمل آورد. وظایف کارگروه حریم کیفی عبارتند از:

- ۱- تعیین محدوده حریم کیفی و نواحی سه‌گانه آن و تعیین کاربری‌های مجاز و غیرمجاز در هر ناحیه،
- ۲- نظارت و کنترل کاربری‌های موجود و آتی،
- ۳- انجام اقدامات لازم برای تملک اراضی و تثبیت مالکیت دولت بر آن‌ها،
- ۴- انجام اقدامات لازم برای قلع و قمع مستحذات غیرقانونی با الویت زمین‌های واقع در ناحیه حفاظت (یک) به‌ویژه در محدوده منابع تامین آب شرب و رودخانه‌های حفاظت شده استان،
- ۵- ابلاغ و اطلاع‌رسانی در خصوص دستورالعمل استقرار کاربری‌ها در محدوده حریم کیفی به سایر دستگاه‌های اجرایی و اشخاص حقیقی و حقوقی ذیربط و مالکین و سایر ذی‌نفعان
- ۶- راهنمایی ذی‌نفعان به منظور تغییر کاربری‌های غیرمجاز به مجاز

۷- ارائه گزارش اقدامات انجام شده به شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران و سازمان حفاظت محیط زیست.

پیوست ۱

تعاریف و اصطلاحات

تعاریف واژه‌های مورد استفاده در این نشریه برگرفته از نشریات منتشره، آیین‌نامه‌ها و ضوابط وزارت نیرو به شرح زیر است:
 آبراهه: مجرای باریک طبیعی است برای جریان یافتن آب (آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳).

سازه آبی: سازه یا بنایی است که جهت حفاظت و ترمیم سواحل اعم از رودخانه، دریاچه و دریا در مقابل فرسایش احداث می‌شود (آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳).
 اراضی مستحدث: زمین‌هایی که در نتیجه پایین رفتن سطح آب دریا یا هر نوع جریان آب در کرانه‌های دریا و دریاچه‌ها و جزایر یا در نتیجه پایین رفتن آب یا خشک شدن تالاب‌ها ظاهر می‌شوند (قانون اراضی مستحدث و ساحلی مصوب ۱۳۵۴).
 اصلاح مسیر: عبارت از بازگرداندن رودخانه یا نهر یا مسیل به مسیر تعیین شده در معاهدات، موافقت‌نامه‌ها و نقشه‌های مرزی که بر اثر جریان طبیعی یا عوامل دیگر تغییر مسیر داده است (آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳).

برکه: اراضی پستی است که در اثر جریان سطحی و زیرزمینی آب در آن‌ها جمع شده و باقی می‌ماند (آیین‌نامه بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹).
 بستر: آن قسمت از رودخانه، نهر یا مسیل است که در هر محل با توجه به آمار هیدرولوژیک و داغاب و حداکثر طغیان با دوره برگشت ۲۵ ساله به وسیله وزارت نیرو یا شرکت‌های آب منطقه‌ای تعیین می‌شود (آیین‌نامه بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹)؛ در مناطقی که ضرورت ایجاد می‌نماید سیلاب با دوره برگشت کم‌تر یا بیش‌تر از ۲۵ ساله ملاک محاسبه قرار گیرد، سازمان‌های آب منطقه‌ای حسب مورد با ارائه نقشه‌های مربوط و توجیهات فنی از حوزه ستادی وزارت نیرو مجوز لازم را اخذ خواهند نمود. تغییرات طبیعی بستر رودخانه‌ها، مسیل‌ها یا انهار طبیعی در بستر سابق تأثیری نداشته و بستر سابق کماکان در اختیار حکومت اسلامی است، لیکن حریم برای آن منظور نخواهد شد.

تالاب: مطابق بند «۱» ماده (۱) کنوانسیون رامسر شامل باتلاق، لجن‌زارها و آب‌های طبیعی و مصنوعی اعم از دائمی یا موقت که آب‌های شور یا شیرین یا تلخ در آن به صورت راکد یا جاری یافت می‌شود و از جمله شامل آبگیرهای دریایی است که عمق آن‌ها در پایین‌ترین حد جزر از شش متر تجاوز نکند (آیین‌نامه اجرایی قانون اراضی مستحدث و ساحلی مصوب ۱۳۸۷/۱/۱۹). تالاب، اعم از مرداب، باتلاق یا آب‌بندان طبیعی که سطح آن در حداکثر ارتفاع آب از پنج هکتار کم‌تر نباشد (قانون اراضی مستحدث و ساحلی مصوب ۱۳۵۴).

حد بستر (دریاچه/ تالاب): آخرین نقطه پیشرفتگی آب تالاب‌ها و دریاچه‌های موضوع این آیین‌نامه که در یک دوره زمانی معین (براساس داده‌های ثبت شده موجود) ظرف سه سال از تاریخ ابلاغ این آیین‌نامه توسط وزارت نیرو تعیین می‌گردد (آیین‌نامه اجرایی قانون اراضی مستحدث و ساحلی مصوب ۱۳۸۷/۱/۱۹).

حدود اراضی مستحدث: زمین‌هایی پایین‌تر از حد بستر که در نتیجه پایین رفتن سطح آب یا هر نوع جریان آب در کرانه‌های دریا و دریاچه‌ها (به استثنای دریاچه ارومیه) و یا در نتیجه پایین رفتن آب یا خشک شدن تالاب‌ها (به استثنای

مرداب و برکه طبیعی) ظاهر و ایجاد شده یا خواهد شد (آیین‌نامه اجرایی قانون اراضی مستحدث و ساحلی مصوب ۱۳۸۷/۱/۱۹).

حریم (دریاچه/ تالاب): قسمتی از اراضی ساحلی یا مستحدث است که یک طرف آن متصل به آب دریاچه یا تالاب باشد (آیین‌نامه اجرایی قانون اراضی مستحدث و ساحلی مصوب ۱۳۸۷/۱/۱۹).

حریم: آن قسمت از اراضی اطراف رودخانه‌ها، مسیل، نهر طبیعی یا سنتی، مرداب و برکه طبیعی است که بلافاصله پس از بستر قرارداد و به‌عنوان حق ارتفاق برای کمال انتفاع و حفاظت آن‌ها لازم است و طبق مقررات این آیین‌نامه توسط وزارت نیرو یا شرکت‌های آب منطقه‌ای تعیین می‌گردد. حریم انهار طبیعی یا رودخانه‌ها اعم از این‌که آب دائم یا فصلی داشته باشند، از یک تا بیست متر خواهد بود که حسب مورد با توجه به وضع رودخانه یا نهر طبیعی یا مسیل از هر طرف بستر به‌وسیله وزارت نیرو تعیین می‌گردد (آئین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹).^۱

حفظ و تثبیت: کلیه اقداماتی که مانع تغییر مسیر رودخانه می‌گردد (آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳).

حوضه آبریز یا آبخیز: پهنه‌ای است که تمام روان آب ناشی از بارش وارد بر روی آن را یک رودخانه، آبرو، دریاچه، و یا یک آب انباشت دریافت می‌نماید (آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳). دریاچه: نوعی تالاب است اعم از شور یا شیرین که به آب‌های آزاد راه ندارد (آیین‌نامه اجرایی قانون اراضی مستحدث و ساحلی مصوب ۱۳۸۷/۱/۱۹).

رودخانه: مجرای است طبیعی که آب به‌طور دائم یا فصلی در آن جریان داشته باشد (آیین‌نامه بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹).

مخازن، تاسیسات آبی، کانال‌های عمومی آبرسانی، آبیاری و زهکشی: مستحدثاتی که به‌منظور آبرسانی، سالم‌سازی زمین‌ها یا انتقال آب ایجاد شده یا می‌شوند (آیین‌نامه حریم مخازن، تاسیسات آبی، کانال‌های عمومی آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۱).

شبکه‌های آبیاری و زهکشی و کانال‌ها: مجاری مستحدثه‌ای که به‌منظور آبرسانی، سالم‌سازی اراضی و یا انتقال آب ایجاد شده یا می‌شوند (آئین‌نامه بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹).

۱- بند خ ماده ۱ به‌موجب تصویب‌نامه شماره ۵۸۹۷۷/ت/۲۹۱۰۱ هـ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۸ به‌شرح متن اصلاح شده است (رجوع شود به بند ۱۶ فصل دوم رودخانه‌ها و سواحل در آیین‌نامه قانون). هم‌چنین ماده ۱۳۶ قانون مدنی بیان می‌دارد حریم مقداری از اراضی اطراف ملک و قنات و نهر و امثال آن است که برای کمال انتفاع از آن ضرورت دارد.

نهر طبیعی: مجرای است که آب به‌طور دائم یا فصلی در آن جریان داشته و دارای حوضه آبریز مشخصی نباشد (آیین‌نامه بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹).

نهر سنتی: مجرای آبی است که به‌وسیله اشخاص به‌صورت غیرمدرن احداث شده باشد (آیین‌نامه بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹).

مرداب: زمین باتلاقی، مسطح و پستی است که دارای یک یا تعدادی آبراهه باشد و به‌طور معمول در مد بزرگ دریا زیر آب می‌رود، هم‌چنین اراضی پستی که در مناطق غیرساحلی در فصول بارندگی و سیلاب غرقاب شده و به‌طور معمول در تمام سال حالت باتلاقی داشته باشد (آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹).

پیوست ۲

ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و

فعالیت‌های صنعتی و تولیدی سازمان

حفاظت محیط زیست

پ. ۲-۱- ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی

سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت صنایع و معادن، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

هیات وزیران در جلسه مورخ ۱۳۹۰/۳/۸ بنا به پیشنهاد شماره ۱۶۵۵۰۷ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱ سازمان حفاظت محیط زیست و به استناد تبصره (۲) ماده (۱۳) قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا، مصوب ۱۳۷۴، «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی» را به شرح زیر تصویب نمود:

ماده ۱- اصطلاحات مندرج در این آیین نامه در معانی مشروح مربوط به کار می روند:

الف- محدوده و حریم شهر، محدوده شهرک و روستا: مطابق با قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آنها مصوب ۱۳۸۴.

تبصره ۱- در مورد شهرهای فاقد طرح هادی یا جامع تا زمان تهیه طرح جامع یا هادی، محدوده طرح های مصوب قبلی آنها ملاک عمل خواهد بود.

تبصره ۲- در مورد روستاها، محدوده مصوب طرح هادی روستایی ملاک عمل خواهد بود و برای روستاهای فاقد طرح هادی محدوده روستا تا زمان تهیه طرح هادی روستایی توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی تعیین می شود.

ب- سکونتگاه ها: کلیه شهرها، روستاها، شهرک های مسکونی و مجتمع های مسکونی که دارای حداقل بیست خانوار ساکن می باشند. ملاک تشخیص جمعیت خانوار، آخرین سرشماری مرکز آمار ایران می باشد.

ج- کاربری صنایع: عرصه هایی در داخل و یا خارج شهرها و روستاها که براساس طرح های مصوب موضوع آیین نامه نحوه بررسی و تصویب طرح های توسعه و عمران محلی، ناحیه ای، منطقه ای و ملی مقررات شهرسازی و معماری کشور (موضوع تصویب نامه شماره ۵۵۸۳۷/ت/۲۱۴۱۴/هـ مورخ ۱۳۷۸/۱۰/۲۰) برای فعالیتهای تولیدی و خدماتی اختصاص داده می شود.

د- مکان های صنعتی: عرصه هایی خارج از محدوده شهرها و روستاها که در طرح های جامع شهری و ناحیه ای حسب ضوابط مربوط برای استقرار فعالیتهای صنعتی مجاز و مشروط تعیین شده اند.

ه- شهرک صنعتی تخصصی: شهرکی که در زمینه تولید یا خدمات صنعتی خاص و یا فعالیتهای هم خانواده یا مکمل و واحدهای پژوهشی و فناوری و خدمات پشتیبانی آن ایجاد می شود.

و- ناحیه صنعتی روستایی: مطابق با آیین نامه اجرایی قانون حمایت از ایجاد نواحی صنعتی روستایی (موضوع تصویب نامه شماره ۱۱۶۰۰۲/ت/۳۵۲۵۳/هـ مورخ ۱۳۵۸/۹/۱۸).

ز- حریم کمی و کیفی آب: مطابق بند (خ) اصلاحی ماده (۱) آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه ها، انهار، مسیل ها، مرداب ها، برکه های طبیعی و شبکه های آبرسانی، آبیاری و زهکشی (موضوع تصویب نامه شماره ۵۸۹۷۷/ت/۲۹۱۰۱/هـ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۸).

ح- مناطق حساس ساحلی- دریایی: خورها، مصب‌ها، خلیج‌ها، تالاب‌های ساحلی، رویشگاه‌های حرا، بسترهای علفی، صخره‌های مرجانی، مناطق تخم‌گذاری لاک‌پشت‌های دریایی و نظایر آن‌ها واجد منابع حساس ساحلی و دریایی و یا وابسته به دریا می‌باشند و این حساسیت به‌واسطه تنوع زیستی، غنای جانداران، وجود گونه‌های در معرض خطر، آسیب‌پذیر و کمیاب، واقع شدن اجتماع‌های حیاتی در آستانه تحمل اکولوژیک در آن‌ها، حساسیت به آلاینده‌ها، کندی ترمیم آسیب‌های وارد شده بر محیط‌زیست و مشکلات ناشی از پاک‌سازی از آلاینده‌های محیطی آن‌ها می‌باشد.

ط- فناوری زیست محیطی: تولید یا فرآیندی از تولید که منجر به حذف، پیشگیری، کاهش یا تخفیف اثرات منفی ناشی از فعالیت‌های انسانی بر محیط‌زیست گردد، فرآیندهایی که منتج به تولید مواد زاید جامد کم‌تر، مصرف کم‌تر منابع و در نهایت کارآیی بالاتر شوند.

ی- منطقه‌بندی ایران برای استقرار واحدهای صنعتی و خدماتی: براساس طرح کالبدی ملی و منطقه‌ای ایران موضوع مصوبه مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۲۵ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران، کشور به ده منطقه به شرح جدول پیوست شماره (۱) که به مهر «پیوست تصویب‌نامه هیات وزیران» تایید شده است، تقسیم گردیده است.

ماده ۲- واحدهای صنعتی و تولید به شرح زیر طبقه‌بندی می‌شوند:

- ۱- غذایی
- ۲- نساجی
- ۳- چرم
- ۴- سلولزی
- ۵- فلزی
- ۶- کانی غیرفلزی
- ۷- شیمیایی
- ۸- دارویی
- ۹- برق و الکترونیک
- ۱۰- کشاورزی
- ۱۱- ماشین‌سازی
- ۱۲- نوین (نانو و بیوتکنولوژی)
- ۱۳- نفت و گاز و پتروشیمی
- ۱۴- بازیافت

ماده ۳- صنایع براساس شدت و ضعف آلودگی و دیگر مسایل زیست محیطی در گروه‌های ذکر شده در ماده (۲) این تصویب‌نامه در رده‌هایی با مشخصات زیر قرار می‌گیرند:

رده ۱- واحدهای این رده مجاز می‌باشند تا در کاربری‌های صنعتی یا کارگاهی داخل شهرها و روستاها یا مکان‌های صنعتی مجاز خارج از محدوده مصوب شهری و روستایی استقرار یابند.

رده‌های ۲ و ۳- واحدهای این رده‌ها مجازند در شهرک‌ها و نواحی صنعتی و مکان‌های صنعتی در خارج از محدوده مصوب شهرها و روستاها مشروط به رعایت فواصل از سایر کاربری‌ها به شرح جدول پیوست شماره (۲) که به مهر «پیوست تصویب‌نامه هیات وزیران» تایید شده است، استقرار یابند.

رده‌ها ۴ و ۵ و ۶- واحدهای این رده‌ها مجازند در شهرک‌ها و نواحی صنعتی و یا مکان‌های صنعتی مصوب تعیین شده در خارج از حریم مصوب شهر و خارج از محدوده مصوب روستاها و مشروط به رعایت فواصل از سایر کاربری‌ها به شرح جدول پیوست شماره (۲) استقرار یابند.

تبصره ۱- در مناطقی که فاقد شهرک صنعتی و ناحیه صنعتی می‌باشند واحدهای مشمول رده‌های (۲)، (۳)، (۴)، (۵) و (۶) می‌توانند با رعایت حداقل فواصل از مراکز و اماکن به شرح جدول پیوست شماره (۲) در سایر مکان‌های صنعتی تعیین شده در خارج از حریم مصوب شهر (درخصوص رده‌های «۲» و «۳» خارج از محدوده شهر) و روستا استقرار یابند. تبصره ۲- واحدهای کشاورزی مشمول رده‌های (۲)، (۳)، (۴)، (۵) و (۶) می‌توانند با رعایت فواصل به شرح جدول پیوست شماره (۲) در خارج از شهرک‌های صنعتی و نواحی صنعتی و یا در داخل مجتمع‌های تخصصی و مجتمع‌های تولیدی کشاورزی مستقر شوند.

رده ۷- محل پیشنهادی جهت استقرار واحدهای این رده در خارج از محدوده شهر و روستا با توجه به فرآیند تولید، توپوگرافی منطقه، شرایط اقلیمی، ظرفیت قابل تحمل محیط زیست، جهت بادهای غالب، جهات توسعه شهری و سایر ملاحظات زیست محیطی، به صورت موردی توسط اداره کل حفاظت محیط زیست استان به شرح جدول پیوست شماره (۱) و بر اساس دستورالعملی که توسط سازمان حفاظت محیط زیست صادر می‌گردد، مورد بررسی کارشناسی و اعلام نظر قرار می‌گیرد.

تبصره ۳- استقرار صنایع در اراضی مستعد کشاورزی منطبق با قوانین و مقررات، مستلزم کسب موافقت وزارت جهاد کشاورزی می‌باشد.

تبصره ۴- احداث و استقرار واحدهای این رده صرفاً در شهرک‌های صنعتی تخصصی مجاز است.

ماده ۴- در چارچوب ضوابط شهرک‌های صنعتی، احداث هر نوع واحد تولیدی و صنعتی به استثنای صنایع رده (۷) در داخل شهرک‌ها و نواحی صنعتی مشروط به این‌که شهرک دارای طرح‌های منطقه‌بندی استقرار واحدهای صنعتی و خدماتی، فضای سبز و سیستم مرکزی تصفیه فاضلاب باشد، بلامانع است. متقاضیان احداث شهرک‌های صنعتی هم‌زمان با اخذ مجوز احداث موظف به طراحی سیستم تصفیه فاضلاب مرکزی بوده و باید پس از واگذاری پنجاه درصد (۵۰٪) واحدها و به بهره‌برداری رسیدن سی درصد (۳۰٪) آن‌ها و وجود حداقل (۱۰۰) مترمکعب فاضلاب در روز، نسبت به احداث سیستم تصفیه فاضلاب مرکزی اقدام نمایند.

ماده ۵- تا زمان بهره‌برداری سیستم مرکزی تصفیه فاضلاب هر واحد باید نسبت به راه‌اندازی سیستم پیش‌تصفیه فاضلاب و دفع فاضلاب و دفع فاضلاب خود اقدام نماید. منطقه‌بندی شهرک‌های صنعتی باید با توجه به نوع آلودگی‌ها بر اساس جدول استقرار منطقه‌ها به شرح جدول پیوست شماره (۳) که به مهر «پیوست تصویب‌نامه هیات وزیران» تایید شده است، صورت گیرد.

ماده ۶- استقرار واحدهای آب بر و فاضلاب‌زا (به‌استثنای واحدهای صنعتی مستقر در شهرک‌ها و نواحی صنعتی) در داخل دشت‌ها و آبخوان‌های ممنوعه و بحرانی کشور که توسط وزارت نیرو اعلام می‌شود، منوط به اخذ مجوز وزارت نیرو و موافقت سازمان حفاظت محیط‌زیست می‌باشد.

ماده ۷- فهرست رده‌بندی صنایع به شرح پیوست شماره (۴) که به مهر «پیوست تصویب‌نامه هیات وزیران» تایید شده است، تعیین می‌شود. چنان‌چه واحد تولیدی و صنعتی در فهرست یکی از کدهای مندرج در این ضوابط اشاره نشده باشد به منظور تعیین کد جدید و یا تطبیق آن با کدهای موجود، موضوع در کمیته‌ای به مسوولیت سازمان حفاظت محیط‌زیست و با مشارکت نماینده تام‌الاختیار ارگان ذیربط صادرکننده جواز مطرح و تصمیم‌گیری خواهد شد.

ماده ۸- در مواردی که امکان اجرای ضوابط استقرار در استان وجود نداشته باشد، مراتب در کارگروهی به ریاست معاون امور عمرانی استانداری و نمایندگان ادارات کل صنایع و معادن، حفاظت محیط‌زیست، راه و شهرسازی، نیرو (رییس شورای انسجام بخشی استان)، نفت (با معرفی وزارت نفت) و جهاد کشاورزی مورد بررسی قرار می‌گیرد تا با در نظر گرفتن مواردی از قبیل فرآیند تولید، توپوگرافی منطقه، شرایط اقلیمی، ظرفیت قابل تحمل محیط‌زیست، جهت باد غالب و گسترش شهرها در مورد محل استقرار صنایع رده‌های (۱) تا (۳) موضوع ماده (۳) این آیین‌نامه تصمیم‌گیری نمایند. دبیرخانه این کارگروه در اداره کل حفاظت محیط‌زیست استان خواهد بود.

تبصره- چنان‌چه کارگروه مذکور بر استقرار صنایع رده‌های (۴) تا (۷) موضوع ماده (۳) این آیین‌نامه خارج از ضوابط فوق اصرار داشته باشد، موضوع به کمیسیون متشکل از افراد متناظر در مرکز در سطح معاونین وزرا به ریاست معاون محیط‌زیست انسانی سازمان حفاظت محیط‌زیست جهت تصمیم‌گیری ارجاع می‌شود.

ماده ۹- مراجع صادرکننده مجوز تاسیس واحدهای صنعتی و تولیدی موظفند قبل از استقرار واحد، موضوع را از ادارات کل حفاظت محیط‌زیست استان‌ها استعلام نمایند. ادارات یاد شده موظفند در صورت وجود مغایرت با ضوابط استقرار، ظرف دو هفته از تاریخ وصول استعلام، موارد مغایرت را اعلام نمایند، عدم اعلام مغایرت در مهلت یاد شده به منزله موافقت تلقی می‌شود.

۱- متن کامل ضوابط و معیارهای استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی (موضوع تصویب‌نامه شماره ۳۹۱۲۷/ت/۷۸۹۴۶ هـ مورخ ۱۳۹۰/۴/۱۵ هیئت وزیران) و پیوست‌های آن از جمله پیوست شماره ۴ طبقه‌بندی و تعیین رده‌های واحدهای صنعتی و تولیدی با آخرین اصلاحات صورت گرفته در کمیته ماده ۷ ضوابط از طریق سایت <http://www.dastour.ir> در دسترس است.

ماده ۱۰- مراجع صادرکننده جواز تاسیس (به استثنای واحدهای صنعتی متقاضی استقرار در شهرک‌ها و نواحی صنعتی) مکلفند در هنگام صدور جواز تاسیس سایر قوانین و مقرراتی را که متقاضی موظف به رعایت آن می‌باشد از جمله: اخذ کاربری مصوب از کمیسیون موضوع ماده (۱۳) آیین‌نامه مربوط به استفاده از اراضی، احداث بنا و تاسیسات در خارج از محدوده قانونی و حریم شهرها- مصوب ۱۳۵۶- اخذ پروانه ساختمانی از مرجع صدور جواز تاسیس، اخذ پایان کار ساختمانی از مرجع صدور پروانه ساختمانی، اخذ موافقت صدور پروانه بهره‌برداری از مراجع مربوط (محیط زیست و دستگاه صادرکننده) را در ظهر جواز صادره به متقاضی درج نماید.

ماده ۱۱- کلیه مراجع و دستگاه‌های متولی استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی و نیز مراجع صدور جواز تاسیس مکلفند در صورت وجود شهرک یا ناحیه صنعتی نسبت به هدایت متقاضیان به مناطق یاد شده اقدام و از استقرار پراکنده واحدهای مذکور ممانعت نمایند.

ماده ۱۲- تصویب نامه‌های شماره ۶۴۶۷۷/ت/۱۸۵۹۱ هـ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۶، شماره ۱۳۵۹/ت/۲۳۴۱۵ هـ مورخ ۱۳۸۰/۳/۲۱ و شماره ۲۷۹۶۵/ت/۳۲۰۱۰ هـ مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۶ با اعمال اصلاحات این آیین‌نامه هم‌چنان به قوت خود باقی است.

پیوست شماره ۳

جدول پ. ۱-۲- منطقه‌بندی ایران جهت استقرار واحدهای صنعتی و خدماتی براساس طرح کالبدی ملی و منطقه‌ای ایران موضوع مصوبه مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۲۵ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران

ردیف	منطقه	نام استان‌ها
۱	آذربایجان	۱- اردبیل ۲- آذربایجان غربی ۳- آذربایجان شرقی
۲	زاگرس	۱- لرستان ۲- کردستان ۳- ایلام ۴- همدان ۵- کرمانشاه
۳	خوزستان	۱- کهگیلویه و بویر احمد ۲- خوزستان
۴	فارس	فارس
۵	البرز جنوبی	۱- قزوین ۲- تهران ۳- البرز ۴- سمنان ۵- قم ۶- مرکزی ۷- زنجان
۶	مرکزی	۱- اصفهان ۲- یزد ۳- چهارمحال و بختیاری
۷	جنوب شرقی	۱- کرمان ۲- سیستان و بلوچستان
۸	ساحلی شمال	۱- مازندران ۲- گیلان ۳- گلستان
۹	ساحلی جنوب	۱- هرمزگان ۲- بوشهر
۱۰	خراسان	۱- خراسان رضوی ۲- خراسان جنوبی ۳- خراسان شمالی

پیوست شماره ۲

جدول پ.۲-۲- حداقل فواصل مجاز برای استقرار واحدهای صنعتی و خدماتی

فاصله از مراکز مختلف به متر						امکان و مراکز	ردیف
رده ۶	رده ۵	رده ۴	رده ۳	رده ۲	رده ۱		
۲۵۰۰	۲۰۰۰	۱۵۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	-	مرکز استان (آخرین محدوده سکونت‌گاه)	۱
۲۰۰۰	۱۵۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۲۵۰	-	مرکز شهرستان (آخرین محدوده سکونت‌گاه)	۲
۲۰۰۰	۱۵۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۲۰۰	-	شهر	۳
۱۵۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۲۰۰	-	روستا	۴
۱۵۰۰	۱۰۰۰	۷۵۰	۵۰۰	۲۰۰	-	مراکز درمانی و آموزشی	۵
۱۵۰۰	۱۰۰۰	۷۵۰	۵۰۰	۲۰۰	۵۰	مراکز نظامی	۶
۲۰۰۰	۱۵۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۱۵۰	۱۵۰	پارک ملی - تالاب - دریاچه - اثر طبیعی ملی	۷
۱۰۰۰	۵۰۰	۲۵۰	۲۰۰	۱۵۰	-	پناهگاه حیات وحش - منطقه حفاظت شده	۸
۵۰۰	۲۵۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۰۰	۱۰۰	رودخانه دائمی غیرشرب	۹
۲۰۰۰	۱۵۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۱۵۰	۱۵۰	رودخانه دائمی آب شرب	۱۰
۵۰۰	۲۵۰	۲۰۰	۱۵۰	۱۰۰	۵۰	چاه‌های آب شرب - کشاورزی و قنوات	۱۱

پ.۲-۲- بخشنامه اجرای ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیت‌های صنعتی و تولیدی

(موضوع تصویب نامه شماره هیات ۷۸۹۴۶/ت/۳۹۱۲۷ هـ مورخ ۱۳۹۰/۴/۱۵ هیات وزیران)

- ۱- واحدهای صنعتی و تولیدی غیرمزاحم و غیرآلاینده رده (۱) موضوع ماده (۳) مصوبه با رعایت بند (۲۰) ماده ۵۵ قانون شهرداری‌ها مصوب ۱۳۳۴، می‌توانند با تشخیص اداره کل حفاظت محیط‌زیست استان در کاربری‌های مجاز که در طرح‌های جامع وهادی شهر و روستا تعیین شده است، استقرار یابند.
- ۲- استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی در شهرک‌های صنعتی قدیمی فاقد زون‌بندی با تشخیص اداره کل حفاظت محیط‌زیست استان و هماهنگی مدیریت شهرک صنعتی خواهد بود. لیکن برای شهرک‌های صنعتی جدید الزامی می‌باشد.
- ۳- واحدهای آلاینده‌ای که بنا به تشخیص اداره کل حفاظت محیط‌زیست استان به‌علت ایجاد مزاحمت برای سایر واحدها، نمی‌توانند در داخل شهرک‌ها و نواحی صنعتی استقرار یابند. استقرار آن‌ها در خارج از شهرک‌های صنعتی با رعایت فواصل تعیین شده بلامانع می‌باشد.
- ۴- آن دسته از واحدهای صنعتی (نظیر کانی‌های غیرفلزی) که ماهیتاً وابسته به معادن هستند بنا به تشخیص اداره کل می‌توانند خارج از شهرک‌ها و نواحی صنعتی بر حسب نوع رده با رعایت فواصل تعیین شده استقرار یابند.
- ۵- رده‌های ۱ تا ۳ صنایع ماشین‌سازی (گروه ۱۱۰۰۰) فقط در حد خدمات ماشین‌کاری و تراشکاری می‌باشد. تبصره- بررسی کلیه واحدهای تولیدی فلزی بر اساس گروه صنایع فلزی (گروه ۵۰۰۰) ملاک عمل می‌باشد.

- ۶- فاصله از جاده‌ها صرفاً رعایت حریم تعیین شده مصوب توسط وزارت راه و شهرسازی و موافقت اداره کل مربوطه می‌باشد.
- ۷- منظور از تالاب در جدول شماره ۲ ضوابط استقرار صنایع تالاب‌های بین‌المللی ثبت شده در کنوانسیون بین‌المللی رامسر می‌باشد.
- ۸- دستورالعمل شماره ۱۹ ابلاغیه شماره ۱۶۳۶۵-۱۱ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۰ شورای معاونین سازمان قابلیت اجرایی دارد.
- ۹- در ارتباط با نحوه تعیین رده‌بندی واحدهای تولیدی و صنعتی، ادارات کل حفاظت محیط‌زیست استان می‌توانند ضمن تطبیق موارد مشابه با رده‌بندی‌های موجود در ضوابط جدید و تشخیص تشابه نسبت به تعیین رده‌بندی استقرار واحد اقدام نمایند. در غیر این صورت ضروری است اداره کل حفاظت محیط‌زیست استان جهت تعیین رده‌بندی موضوع را با کلیه سوابق (شامل تصویر جواز تاسیس واحد، پرسشنامه زیست محیطی تکمیل شده توسط متقاضی و مورد تایید اداره کل حفاظت محیط‌زیست استان مربوطه به همراه شرح دقیق فرآیند تولید و تعیین رده پیشنهادی) به دفتر ارزیابی زیست محیطی (دبیرخانه ضوابط استقرار صنایع) ارسال نمایند.
- ۱۰- استقرار واحدهای صنعتی رده (۷) در داخل مناطق ویژه اقتصادی که دارای مجوز و یا دارای تاییدیه ارزیابی زیست محیطی می‌باشند، استقرار هر واحد با رعایت مفاد دستورالعمل رده ۷ (موضوع ابلاغیه شماره ۹۰/۱۸۴۵۰ مورخ ۱۳۹۰/۴/۲۹)، بلامانع است.
- ۱۱- استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی رده‌های ۱ تا ۳ در مستثنیات داخل مناطق تحت مدیریت سازمان در صورت تایید معاونت محیط طبیعی و تنوع زیستی سازمان، صرفاً برای صنایع پاک و سازگار با محیط‌زیست و توسعه پایدار و با رعایت ضوابط استقرار بلامانع می‌باشد.
- ۱۲- در خصوص اجرای ماده ۹ ضوابط استقرار، دستگاه اجرایی صدور جواز تاسیس باید ضمن ارسال رونوشت جواز تاسیس موقعیت مکانی واحد (نظیر مختصات جغرافیایی، فاصله از سایر کاربری‌ها و ...) را نیز به اداره کل اعلام نماید و اداره کل در صورت مغایرت واحد با ضوابط، اعلام نظر خواهد نمود.
- تبصره- مدت زمان تعیین شده به مدت ۲ هفته در ماده ۹، از زمان تکمیل پرونده می‌باشد.
- ۱۳- به استناد ماده ۱۸۸ قانون برنامه پنجم توسعه مقرر است سازمان ضوابط و استانداردهای زیست محیطی مشخص را از طریق معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی به دستگاه‌های اجرایی اعلام نماید و تمامی دستگاه‌ها ملزم به رعایت آن خواهند بود و از سال دوم برنامه ۵ ساله پنجم توسعه نیازی به استعلام از اداره کل حفاظت محیط‌زیست استان به استثنای واحدهای رده ۷ نخواهد بود. بدیهی است تا زمان ابلاغ ضوابط از طریق معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی به دستگاه‌های اجرایی، کماکان استعلام از ادارات کل حفاظت محیط‌زیست استان طبق روال قبل صورت پذیرد.

۱۴- در صورت عدم رعایت ضوابط استقرار صنایع توسط دستگاه‌های اجرایی و استقرار و فعالیت واحدهای صنعتی و تولیدی، اداره کل حفاظت محیط‌زیست استان مطابق مواد ۱۲ و ۱۳ قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا نسبت به تعطیلی واحد اقدام نماید و مسئولیت عدم رعایت ضوابط با دستگاه صادر کننده جواز تاسیس خواهد بود.

۱۵- منظور از چاه‌ها و قنوت کشاورزی در جدول شماره ۲ ضوابط، چاه‌ها و قنوتی هستند که صرفاً برای مزارع و باغات کشاورزی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

۱۶- استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی در حریم چاه‌ها و قنوت کشاورزی در صورت تغییر کاربری به صنعتی و یا واحد تولیدی کشاورزی و با موافقت سازمان جهاد کشاورزی یا شرکت سهامی آب منطقه‌ای استان بلامانع خواهد بود.

۱۷- ملاک تشخیص کاربری کشاورزی، نظر سازمان جهاد کشاورزی استان و ادارات تابعه آن می‌باشد.

۱۸- نحوه اجرای ماده ۸ ضوابط استقرار صنایع براساس دستورالعمل پیوست شماره (۱) این بخش نامه می‌باشد.

۱۹- واحدهای صنعتی رده (۷) می‌بایست صرفاً در خارج از حریم شهر با رعایت مفاد ۵ دستورالعمل رده ۷ (موضوع ابلاغیه شماره ۹۰/۱۸۴۵۰ مورخ ۱۳۹۰/۴/۲۹) استقرار یابند.

۲۰- منظور از کلمه این رده در تبصره ۴ ماده ۳ ضوابط استقرار، رده ۷ می‌باشد که این‌گونه واحدها باید خارج از شهرک‌ها و نواحی صنعتی استقرار یابند، لیکن اگر شهرک صنعتی تخصصی (به‌عنوان مثال شهرک تخصصی صنایع غذایی، شهرک تخصصی فولاد و ...) وجود داشته باشد با رعایت موارد بند ۱۹ این بخشنامه استقرار آن‌ها در داخل این‌گونه شهرک‌ها بلامانع است.

۲۱- نظر به این‌که ضوابط واحدهای خدماتی در حال تدوین می‌باشد ضروری است تا تصویب ضوابط واحدهای خدماتی کما فی‌السابق اقدام شود.

۲۲- نحوه تعیین تعرفه حق‌الزحمه کارشناسی براساس مصوبه شماره ۱۵۷ مورخ ۱۳۷۷/۱/۳۱ شورای عالی حفاظت محیط‌زیست مطابق جدول مربوطه و معادن آن به شرح «الف» معادل رده ۱، «ب» و «ج» معادل رده ۲ و ۳، «د» و «ه» معادل رده ۴ و ۵، «و» معادل رده ۶ و ۲۵ ساعت کار کارشناسی و (رده ۷ معادل پروژه‌های بزرگ تولیدی و عمرانی- برای طرح‌های مشمول ارائه ارزیابی زیست‌محیطی ۱۰۰ ساعت کار کارشناسی و برای پروژه‌های مشمول ارائه گزارش توجیهی زیست‌محیطی ۵۰ ساعت کار کارشناسی) خواهد بود.

۲۳- مرجع تعیین کاربری‌های صنعتی و یا مکان‌های صنعتی جهت استقرار صنایع بر حسب موقعیت‌های تعیین شده، طرح‌های مصوب جامع شهری و هادی روستایی بوده و متولی آن‌ها در خصوص طرح‌های جامع شهری اداره کل راه و شهرسازی استان و در خصوص طرح‌های هادی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان می‌باشد.

۲۴- شهرها و روستاهایی که فاقد کاربرهای صنعتی اعم از شهرک یا ناحیه صنعتی و یا مکان صنعتی باشند برحسب نوع رده مطابق ضوابط تعیین شده می‌توانند با رعایت فواصل تعیین شده در سایر کاربری‌های مجاز استقرار یابند.

۲۵- نحوه استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی در مراکز سکونتی زیر ۲۰ خانوار بر حسب نوع رده صنعتی با رعایت نصف (۵۰٪) فواصل تعیین شده در جدول شماره ۲ ضوابط استقرار صنایع خواهد بود.

۲۶- با توجه به تصویب جدول منطقه‌بندی کشور جهت ضوابط استقرار صنایع، از آنجایی که تدوین ضوابط منطقه‌ای در دست تهیه می‌باشد، ضروری است ادارات کل حفاظت محیط زیست بر حسب نوع منطقه نسبت به ارسال پیشنهادات مربوطه به معاونت محیط زیست انسانی اقدام تا مراتب پس از بررسی و جمع‌بندی در دبیرخانه ضوابط استقرار، جهت تصویب به کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست ارسال گردد.

۲۷- به استناد ماده ۷ ضوابط استقرار صنایع، فهرست رده‌بندی صنایع به شرح پیوست شماره (۲) در دبیرخانه کمیته ماده ۷ مستقر در معاونت محیط زیست انسانی مورد بازنگری و اصلاح قرار گرفت. بدیهی است هرگونه اصلاح و یا تعیین کد جدید در فهرست رده‌بندی به صورت دوره‌ای با آخرین ویرایش از طریق دبیرخانه مذکور به کلیه استان‌ها اعلام خواهد شد و از تاریخ ابلاغ، آخرین نسخه فهرست رده‌بندی ملاک عمل خواهد بود.

۲۸- سایر قوانین و مصوبات مرتبط با استقرار صنایع (شامل محدوده ممنوعه شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران و اصلاحات بعدی آن، محدوده ممنوعه شعاع ۵۰ کیلومتری اصفهان، محدوده ممنوعه شعاع ۳۰ کیلومتری اراک و ...) که در ماده ۱۲ ضوابط استقرار صنایع به لغو آن‌ها اشاره نگردیده است، به قوت خود باقی می‌باشد.

۲۹- سایر دستورالعمل‌های مرتبط با ضوابط استقرار صنایع که مغایر با اجرای ضوابط جدید می‌باشد، از تاریخ صدور این بخشنامه لغو می‌گردد.

۳۰- لازم به ذکر است اصلاحات لازم در خصوص ضوابط و معیارهای استقرار صنایع با توجه به نظرات ادارات کل حفاظت محیط زیست استان در دست تهیه است که پس از تدوین جهت تصویب به کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست ارسال خواهد شد.

پ.۲-۳- ضوابط و معیارهای استقرار واحدهای خدماتی

۱- واحدهای خدماتی کلیه رده‌ها می‌توانند با رعایت فواصل تعیین شده برای سکونتگاه‌ها، ردیف ۱ تا ۶ جدول پیوست شماره ۲، (موضوع تصویب‌نامه شماره ۷۸۹۴۶/ت/۳۹۱۲۷ ه مورخ ۱۳۹۰/۴/۱۵ هیات وزیران) در داخل و یا خارج از شهرک‌ها و نواحی صنعتی (رده ۱ در داخل و خارج محدوده مصوب شهر و روستا و یا حریم مصوب شهر و رده‌های ۲ و ۳ در داخل یا خارج حریم مصوب شهر و محدوده مصوب روستا و بالاتر از آن در خارج از حریم مصوب شهر و محدوده مصوب روستا به استثنای مواردی که در جدول رده‌بندی مشخص شده‌اند) در کاربری‌های مختلف استقرار یابند.

- تبصره ۱: رعایت فاصله از رودخانه‌های دائمی شرب و غیرشرب براساس دستورالعمل تعیین حریم کیفی آب‌های سطحی (موضوع تصویب نامه شماره ۵۸۹۷۷/ت/۲۹۱۰۱ هـ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۸) خواهد بود.
- تبصره ۲: آن دسته از واحدهای خدماتی که دارای فاضلاب صنعتی و بهداشتی می‌باشند رعایت فواصل تعیین شده برای قنات و چاه آب شرب مطابق جدول پیوست شماره ۲، (موضوع تصویب‌نامه شماره ۷۸۹۴۶/ت/۳۹۱۲۷ هـ مورخ ۱۳۹۰/۴/۱۵ هیات وزیران) الزامی است.
- تبصره ۳: رعایت فواصل از مناطق تحت مدیریت سازمان در خصوص رده‌های ۱ تا ۳ براساس نظر اداره کل حفاظت محیط‌زیست استان و بالاتر از آن براساس نظر معاونت محیط‌زیست طبیعی و تنوع زیستی خواهد بود.
- ۲- اعمال ضوابط برای واحدهای خدماتی رده ۷ بر اساس دستورالعمل رده ۷ (موضوع ابلاغیه شماره ۹۰/۱۸۴۵۰ مورخ ۱۳۹۰/۴/۲۹) خواهد بود.
- ۳- برخی از مواردی که در بخشنامه شماره ۹۰/۲۳۸۷۴ مورخ ۱۳۹۰/۵/۳۰ ابلاغ گردیده است و با واحدهای خدماتی انطباق دارد در خصوص واحدهای خدماتی نیز می‌تواند مورد ملاک عمل قرار گیرد.
- ۴- واحدهای خدماتی شامل مصوبه‌های محدودیت استقرار صنایع، نظیر شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران، ۵۰ کیلومتری اصفهان و غیره نمی‌باشد.

پ.۲-۴- اصلاحیه تصویب‌نامه در خصوص ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیت‌های صنعتی و

تولیدی

- سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
- هیات وزیران در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۱/۲۰ بنا به پیشنهاد شماره ۸۰/۱/۵۸۷۹۷ مورخ ۱۳۹۰/۷/۱۹ استانداری گیلان و به استناد تبصره (۲) ماده (۱۳) قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا - مصوب ۱۳۷۴ - تصویب نمود: ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیت‌های صنعتی و تولیدی موضوع تصویب‌نامه شماره ۷۸۹۴۶/ت/۳۹۱۲۷ هـ مورخ ۱۳۹۰/۴/۱۵ به شرح زیر اصلاح می‌شود:
- ۱- در متن رده (۱) ماده (۳) عبارت «کاربری‌های صنعتی، کارگاهی و یا تجاری» جایگزین عبارت «کاربری‌های صنعتی یا کارگاهی» می‌شود.
- ۲- در متن رده (۷) ماده (۳)، عبارت «حریم شهر» جایگزین عبارت «محدوده شهر» می‌شود.
- ۳- در ماده (۱۲) عبارت «شماره ۱۳۸۹۴۸/ت/۳۸۵۸۹ هـ مورخ ۱۳۸۶/۸/۲۹ و شماره ۳۳۶۱۹/ت/۳۹۸۴۹ هـ مورخ ۱۳۸۷/۳/۶» قبل از واژه «لغو» اضافه می‌شود.
- ۴- ردیف‌های (۹)، (۱۰) و (۱۱) جدول موضوع پیوست شماره (۲) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

۵۰۰	۲۵۰	۱۵۰	مطابق با دستورالعمل حریم میفی آبهای سطحی موضوع تصویب نامه شماره ۸۵۸۹۷۷ ت ۲۹۱۰۱ هـ مورخ ۱۳۸۳/۱۲/۱۸ هیات محترم وزیران			رودخانه دایمی غیرشرب	۹
۷۵۰	۵۰۰	۲۵۰				رودخانه های دایمی آب شرب	۱۰
۲۵۰	۲۰۰	۱۵۰	۰	۵۰	۰	قنات و چاه و آب شرب	۱۱

۵- پیوست شماره (۴) به شرح زیر اصلاح می گردد:

- عنوان مندرج در ردیف (۱۱۲۸) به عبارت «واحد جمع آوری شیر تا ظرفیت پنج تن در روز در مراکز روستایی» اصلاح می گردد.
- عنوان مندرج در ردیف (۱۱۳۳) به عبارت «واحد جمع آوری شیر تا ظرفیت پنجاه تن در روز در مراکز شهری» اصلاح می گردد.
- عنوان مندرج در ردیف (۱۲۶۷) به عبارت «جمع آوری شیر با ظرفیت بیش از پنج تن در روز در مراکز روستایی و بیش از پنجاه تن در روز در مراکز شهری» اصلاح می گردد.
- تعداد مندرج در ردیف های (۲۱۰۵) و (۲۲۰۵) به «۳۰.۰۰۰ (سی هزار) دست» اصلاح می گردد.
- عبارت داخل پرانتز ردیف های (۶۵۰۸) و (۶۵۰۹) و (۶۵۱۲) و (۶۵۱۵) و (۶۵۱۷) و (۶۶۰۹) و (۶۷۰۱) و (۶۷۰۲) از «باغات و مزارع کشاورزی» به عبارت «باغات مثمر» اصلاح می گردد.
- در انتهای جدول گروه صنایع کانی غیرفلزی (بعد از رده ۷) عبارت «استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی وابسته به منابع معدنی در خارج از شهرکها و نواحی صنعتی بلامانع می باشد» اضافه می گردد.
- واحد تولید بتن آماده با ردیف (۶۲۰۱) به عنوان ردیف (۶۱۰۶) به رده ۱ (الف)، گروه صنایع کانی غیرفلزی منتقل می شود.
- در ردیف های (۱۰۲۱۴)، (۱۰۲۲۰)، (۱۰۲۲۷)، (۱۰۲۳۰)، (۱۰۳۰۸)، (۱۰۳۱۱)، (۱۰۷۰۱) و (۱۰۷۰۳) عبارت «مطابق با دستورالعمل حریم کیفی آبهای سطحی» به انتهای آن ها اضافه می گردد.
- در ردیف (۱۰۱۰۹) کلمه «و بلدرچین» بعد از کلمه «کبک» اضافه می گردد.
- عنوان مندرج در ردیف (۱۰۲۲۵) به عبارت «واحد مرغداری و پرورش بوقلمون و سایر ماکیان (شامل بلدرچین، کبک و تیهو) با ظرفیت ۱۰۰ (یکصد) تا ۵۰۰۰ (پنج هزار) قطعه در هر دوره» اصلاح می گردد.
- عنوان مندرج در ردیف (۱۰۳۱۰) به عبارت «واحد مرغداری و پرورش بوقلمون و سایر ماکیان (شامل بلدرچین، کبک و تیهو) با ظرفیت ۵۰۰۰ (پنج هزار) تا ۳۰۰۰۰ (سی هزار) قطعه در هر دوره» اصلاح می گردد.
- عنوان مندرج در ردیف (۱۰۳۱۷) و (۱۰۳۱۸) به عبارت «واحد پرورش مرغ مادر و یا مرغ تخم گذار با ظرفیت از ۵۰۰۰ (پنج هزار) تا ۳۰۰۰۰ (سی هزار) قطعه در هر دوره» اصلاح می گردد.
- عنوان مندرج در ردیف (۱۰۴۰۱) به عبارت «واحد مرغداری و پرورش بوقلمون و سایر ماکیان (شامل بلدرچین، کبک و تیهو) با ظرفیت ۳۰۰۰۰ (سی هزار) قطعه تا ۶۰۰۰۰ (شصت هزار) قطعه در هر دوره» اصلاح می گردد.

- عدد مندرج در ردیف (۱۰۴۰۹) از (۵۰) راس به ۵۰۰ (پانصد) رأس اصلاح می‌گردد.
  - ردیف‌های (۱۰۴۱۳)، (۱۰۴۱۴) و (۱۰۴۱۵) به یک ردیف تحت عنوان «واحد پرورش مرغ مادر و یا مرغ تخم‌گذار با ظرفیت از ۳۰۰۰۰ (سی هزار) تا ۶۰۰۰۰ (شصت هزار) قطعه در هر دوره» اصلاح می‌گردد.
  - عدد مندرج در ردیف‌های (۱۰۵۰۱)، (۱۰۵۰۲) و (۱۰۵۰۳) از «۳۰۰۰۰ قطعه» به «۶۰۰۰۰ (شصت هزار) تا ۱۲۰۰۰۰ (یکصد و بیست هزار) قطعه در هر دوره» اصلاح می‌گردد.
  - ردیف (۱۰۶۰۵) واحد تولید زالو طبیعی با ظرفیت یک میلیون قطعه در سال (از رده ۶ گروه صنایع کشاورزی به رده ۳ همان گروه با ردیف (۱۰۳۲۳) انتقال می‌یابد.
  - ردیف‌های (۱۳۲۴)، (۱۳۲۸)، (۱۵۱۰)، (۲۳۰۶)، (۲۳۱۱)، (۲۴۱۱)، (۲۴۱۴)، (۲۴۱۵)، (۵۳۰۰/۲۳)، (۵۳۰۰/۲۵)، (۵۳۰۰/۲۹)، (۵۴۸۳)، (۵۴۸۴)، (۵۴۹۰)، (۵۴۹۲)، (۵۴۹۵)، (۵۴۹۸)، (۵۵۱۵)، (۶۳۲۲)، (۶۳۲۴)، (۷۲۳۱)، (۷۲۴۷)، (۷۲۵۲)، (۷۴۶۴)، (۷۵۴۲)، (۷۶۲۸)، (۷۶۳۲)، (۹۳۲۴)، (۹۴۱۷)، (۱۰۲۱۸)، (۱۰۲۳۱)، (۱۰۳۱۳)، (۱۰۳۱۹)، (۱۰۴۱۰)، (۱۰۴۱۷)، (۱۴۶۰۶) به علت تکراری بودن حذف می‌گردند.
- معاون اول رییس‌جمهور - محمدرضا رحیمی

پ.۲-۵- اصلاح ماده (۱۲) تصویب‌نامه موضوع ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیت‌های صنعتی و تولیدی

شماره ۱۲۴۹۴۵ / ت/ ۳۹۱۲۷ هـ ۱۳۹۲/۷/۹

سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت جهادکشاورزی، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

هیات‌وزیران در جلسه مورخ ۳/۷/۱۳۹۲ بنا به پیشنهاد شماره ۳۸۲۹۸/۹۰ مورخ ۲۲/۹/۱۳۹۰ سازمان حفاظت محیط‌زیست و به‌استناد تبصره (۲) ماده (۱۳) قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا - مصوب ۱۳۷۴ - تصویب نمود:

متن زیر جایگزین ماده (۱۲) تصویب‌نامه شماره ۷۸۹۴۶/ت/۳۹۱۲۷ هـ مورخ ۱۵/۴/۱۳۹۰ موضوع ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیت‌های صنعتی و تولیدی می‌شود:

ماده ۱۲- تصویب‌نامه‌های شماره ۶۴۶۷۷/ت/۱۸۵۹۱ هـ مورخ ۲۶/۱۲/۱۳۷۸، شماره ۱۱۳۵۹/ت/۲۳۴۱۵ هـ مورخ ۲۱/۳/۱۳۸۰ و شماره ۲۷۹۶۵/ت/۳۲۰۱۰ هـ مورخ ۸/۵/۱۳۸۴ لغو و تصویب‌نامه‌های شماره ۳۲۷۱۹/ت/۲۵۸۴۲ هـ مورخ ۱۶/۷/۱۳۸۱ با اعمال اصلاحات این آیین‌نامه و شماره ۴/۱۰۶۶ مورخ ۲۸/۳/۱۳۴۶ و اصلاحات بعدی آن و لایحه قانونی لغو محدودیت ایجاد کارخانجات و صنایع در داخل شعاع ۵۰ کیلومتری اصفهان - مصوب ۱۳۵۹ - شورای انقلاب، هم‌چنان به‌قوت خود باقی می‌باشند.

معاون اول رییس‌جمهور - اسحاق جهانگیری

پ.۲-۶- اصلاح تصویب نامه در خصوص استقرار واحدهای صنعتی در استان های گیلان، مازندران، گلستان

سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور

هیات وزیران در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۱/۲۰ بنا به پیشنهاد شماره ۸۰/۱/۵۸۷۹۷ مورخ ۱۳۹۰/۷/۱۹ استانداری گیلان و به استناد اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، تصویب نمود: تصویب نامه شماره ۳۲۷۱۹/ت/۲۵۸۴۲ مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۶ به شرح زیر اصلاح می شود: ۱- در تبصره (۲) بند (۱)، عبارت «ماده (۸)» جایگزین عبارت «ماده (۴)» و عبارت «موضوع تصویب نامه شماره ۳۹۱۲۷/۷۸۹۴۶ مورخ ۱۳۹۰/۴/۱۵» جایگزین عبارت «موضوع تصویب نامه شماره ۶۴۶۷۷/ت/۱۸۵۹۱ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۶ هیات وزیران» می شود. ۲- متن زیر به عنوان بند (۳) به تصویب نامه یاد شده اضافه می شود و عنوان بند (۳) به بند (۴) تغییر می یابد: «۳- رعایت فواصل از سایر کاربری ها جهت استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی رده های (۱) تا (۶) برای استان های شمالی کشور (مازندران، گیلان و گلستان) با رعایت مفاد ماده (۳) ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیت های صنعتی و تولیدی (موضوع تصویب نامه شماره ۷۸۹۴۶/ت/۳۹۱۲۷ مورخ ۱۳۹۰/۴/۱۵ و اصلاحیه های بعدی آن) به شرح جدول پیوست که به مهر «دفتر هیات دولت» تایید شده است، می باشد.»

معاون اول رییس جمهور - محمدرضا رحیمی

پیوست ۳

بازه‌های تحت حفاظت رودخانه‌های

حفاظت‌شده سازمان حفاظت

محیط زیست

مطابق اعلام سازمان حفاظت محیط زیست، تا تاریخ ۱۳۹۴/۵/۳۱ تمام یا بخشی از رودخانه‌های (۱) چالوس، (۲) کشف رود، (۳) تجن، (۴) سردآبرود، (۵) جاجرود، (۶) کرج و (۷) لار و هراز، رودخانه‌های حفاظت شده می‌باشند. نقشه‌های پیوست محدوده‌های تحت حفاظت این رودخانه‌ها را نشان می‌دهد. از آنجا که جزئیات اطلاعات و نقشه‌های دقیق مناطق فوق‌الذکر در ادارات کل حفاظت محیط زیست استان‌ها موجود می‌باشد، جهت هرگونه استقرار در حوضه آبریز رودخانه‌های فوق‌الذکر باید از ادارات کل محیط زیست به صورت کتبی مجاز بودن هرگونه استقرار یا تغییر کاربری استعلام شود.

تاریخ: ۹۴/۱۲/۲۰
شماره: ۵۴۰۵۵۵
پوست: —————

جناب آقای مولیس چیت چیان
وزیر محترم نیرو

موضوع: حفاظت حريم قانونی رودخانه ها و تالابهای کشور

سلام علیکم

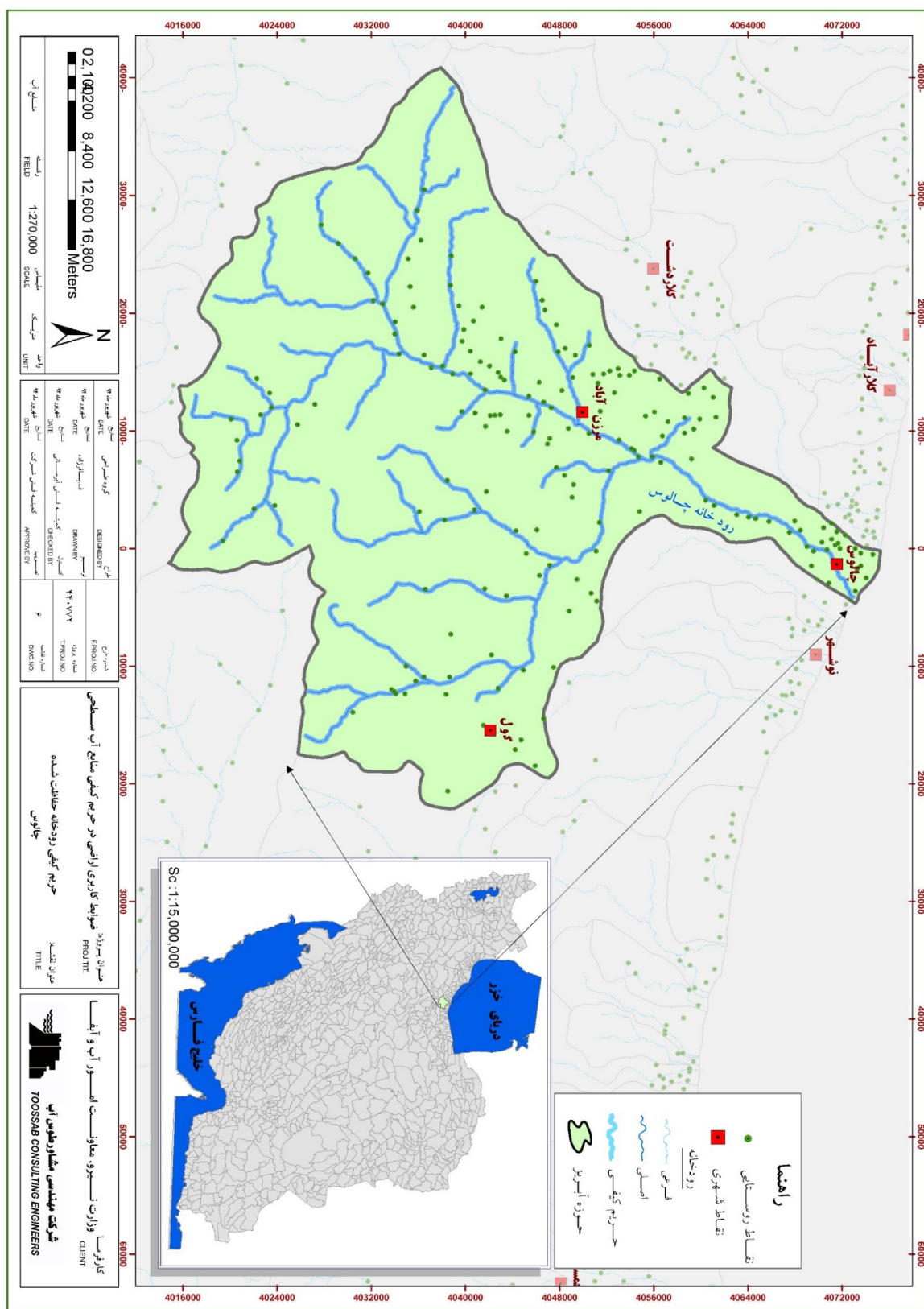
با احترام، عطف به نامه شماره ۹۴/۲۲۸۸۷۹/۳۹/۱۰۰ مورخ ۹۴/۰۹/۱۵ درخصوص حفاظت از حريم کيفی رودخانه ها و تالاب های کشور مراد ذیل را به استحضار می‌رسانم:

- در رابطه با بند الف نامه آن مقام محترم اعلام می‌دارد مخلوطه و حريم رودخانه های حفاظت شده مطابق با مصوبات شورای عالی حفاظت محیط زیست در روزنامه رسمی دولت آگهی گردیده است که تأیید مختصات آنها به پیوست به حضور ارسال می‌گردد. همچنین جهت اجرایی شدن مفاد ماده ۱۶ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست ادارات کل حفاظت محیط زیست استانها با هماهنگی شرکت های آب منطقه ای جهت اجرای برنامه های مدیریتی اقدام خواهند نمود.

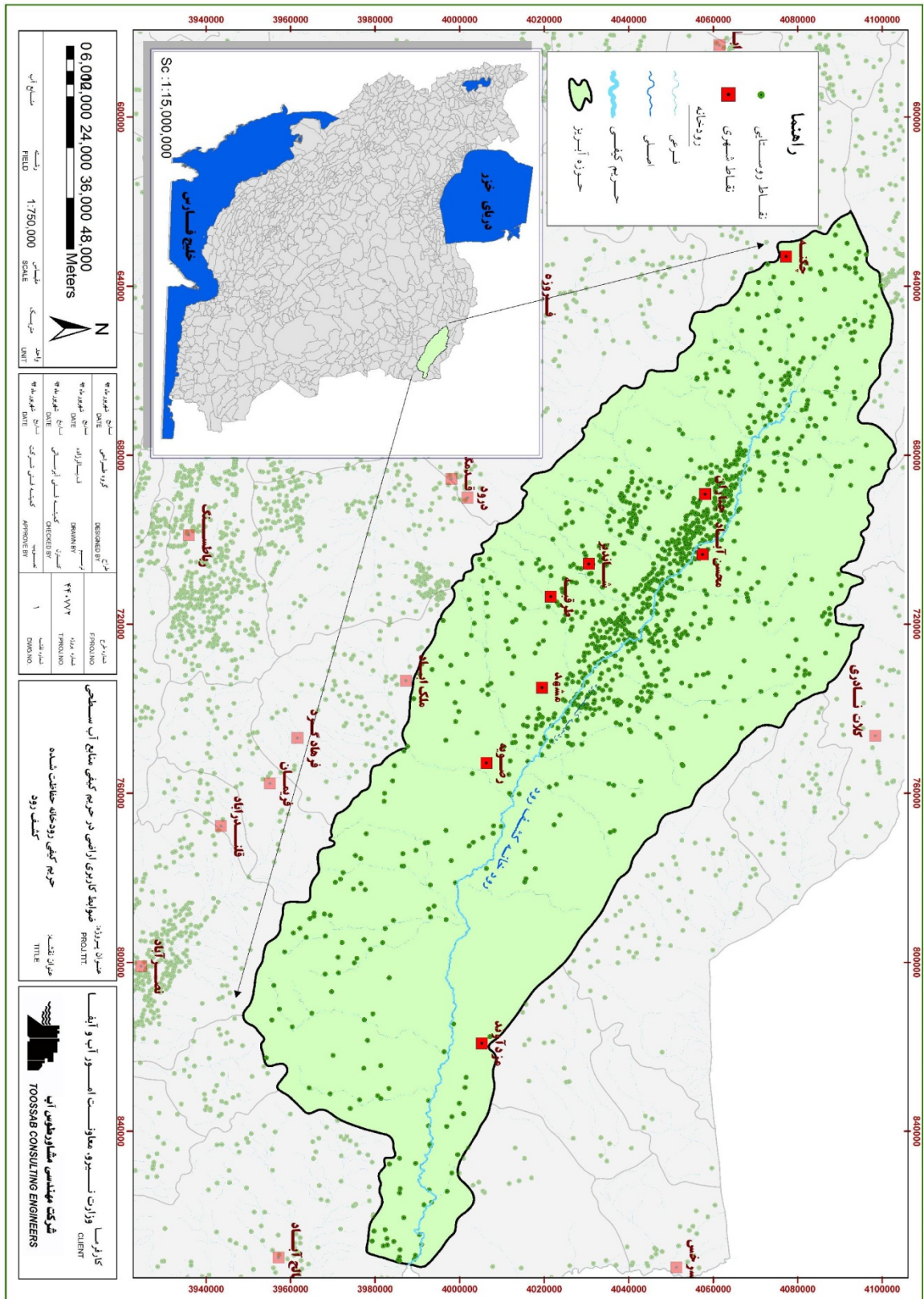
- در خصوص بند ب نامه مورد اشاره در خصوص رسیدگی به اعتراضات مانکن قانونی دو حريم رودخانه ها و تالاب ها این سازمان آمادگی دادر هماهنگی و همکاری لازم را با آن وزارتخانه محترم ميسوگ نمايد. لازم به ذکر است نوع کاربری های مجاز در حريم رودخانه ها و تالاب ها، مطابق با کاربری های تعريف شده در دستورعمل حريم کيفی آب های سطحی، ملاک عمل باشنگری این سازمان به درخواست های استقرار در مستطيات قانونی حريم رودخانه ها و تالاب ها می باشد و جهت ساماندهی حريم در نوعی حساس زیستی مطابق با ماده ۱۷ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست اقدام خواهد گردید.

معاونت و استشار

پ.۳-۱- رودخانه حفاظت شده چالوس

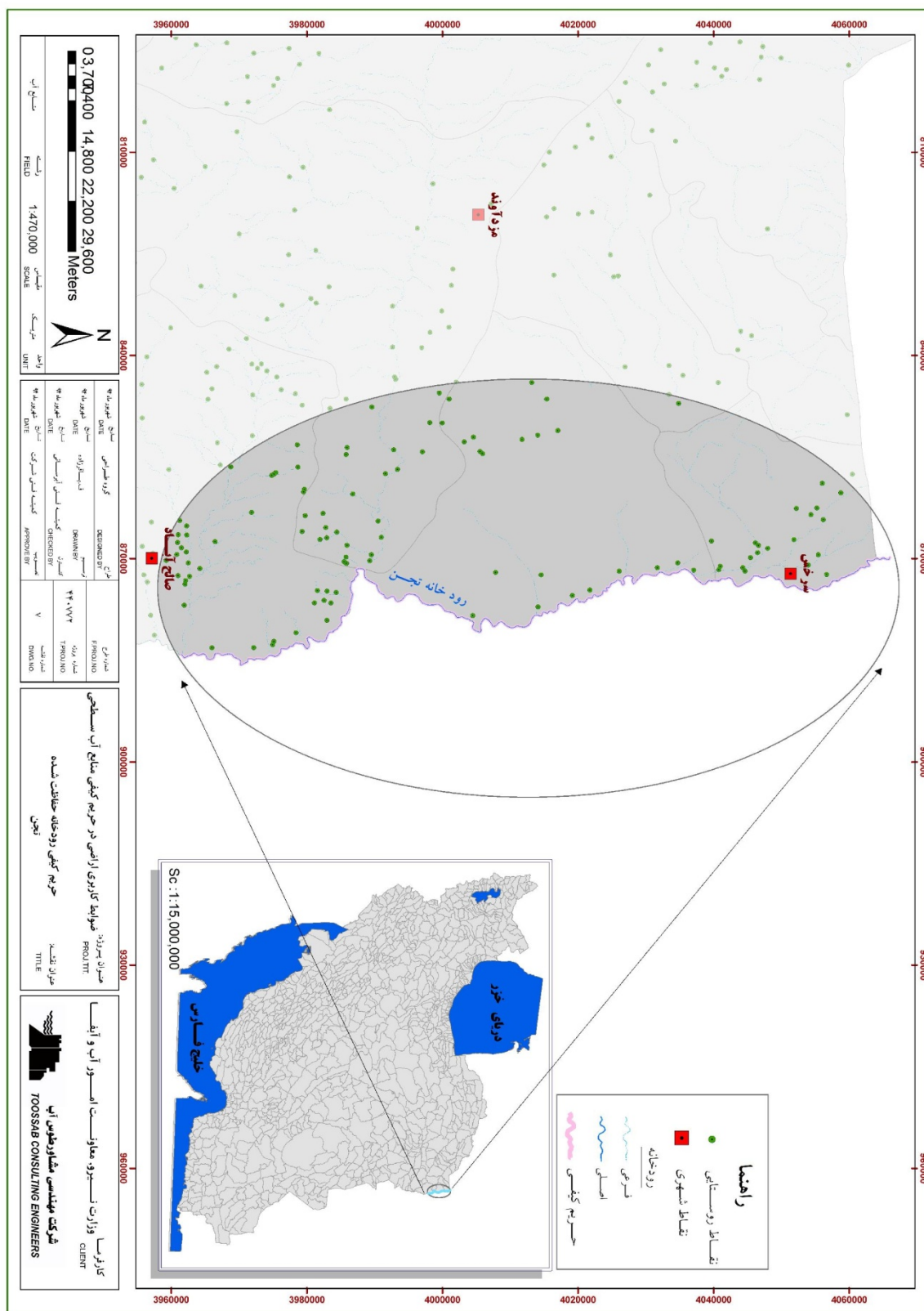

پ.۳-۲- رودخانه حفاظت شده کشف رود

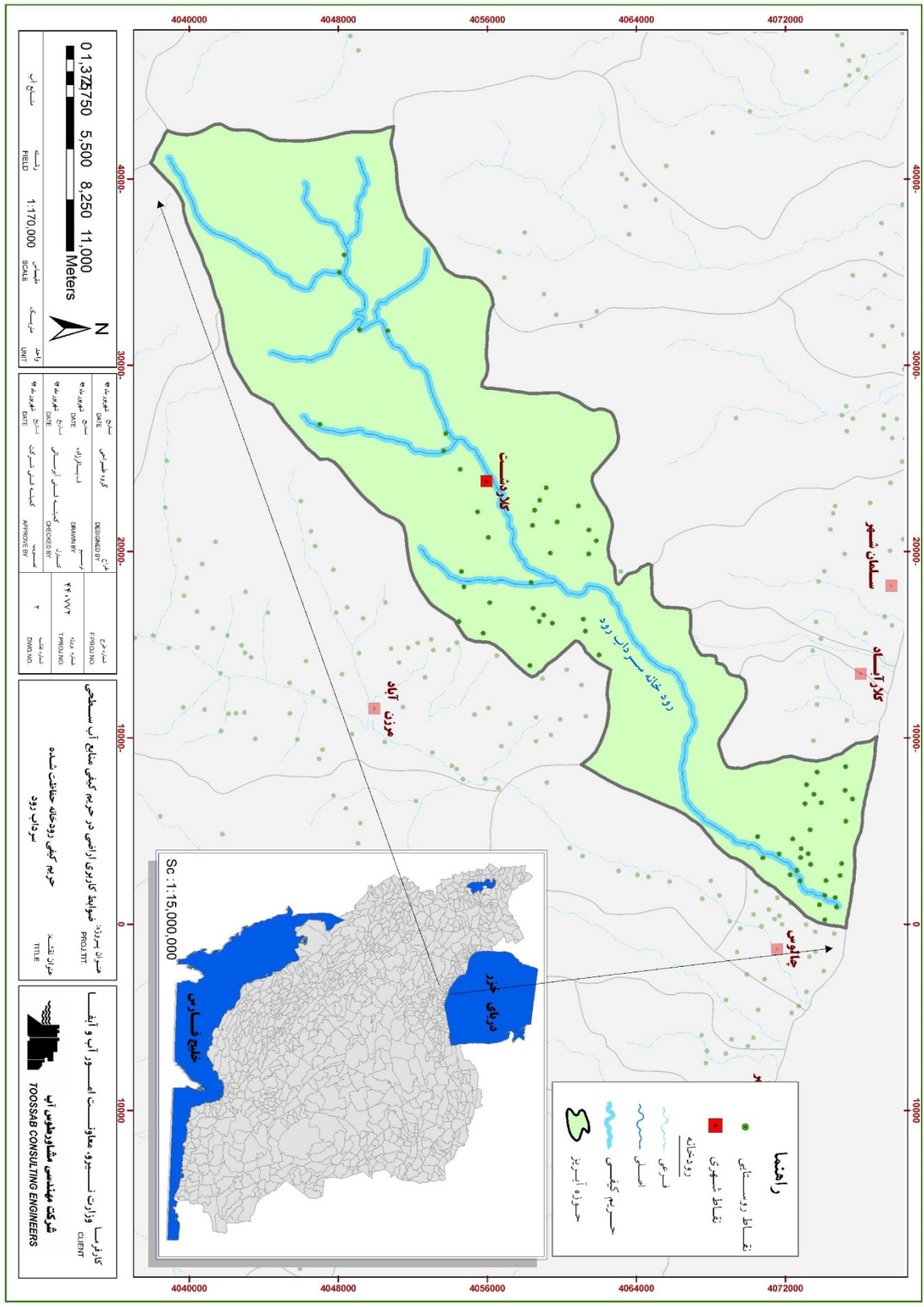

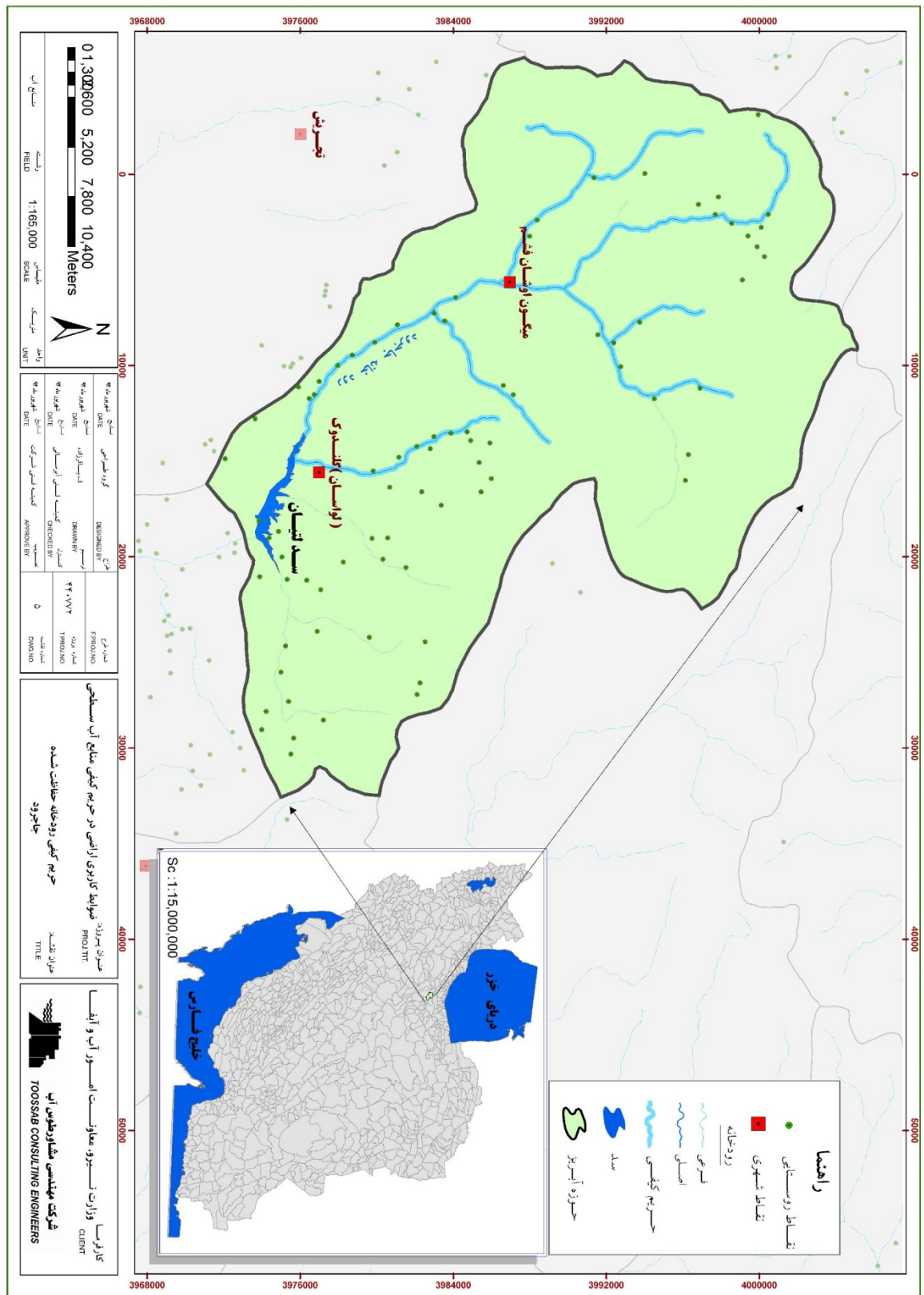
پ.۳-۳- محدوده حفاظت شده رودخانه تجن

پ.۳-۴- محدوده حفاظت شده رودخانه سردآبرود

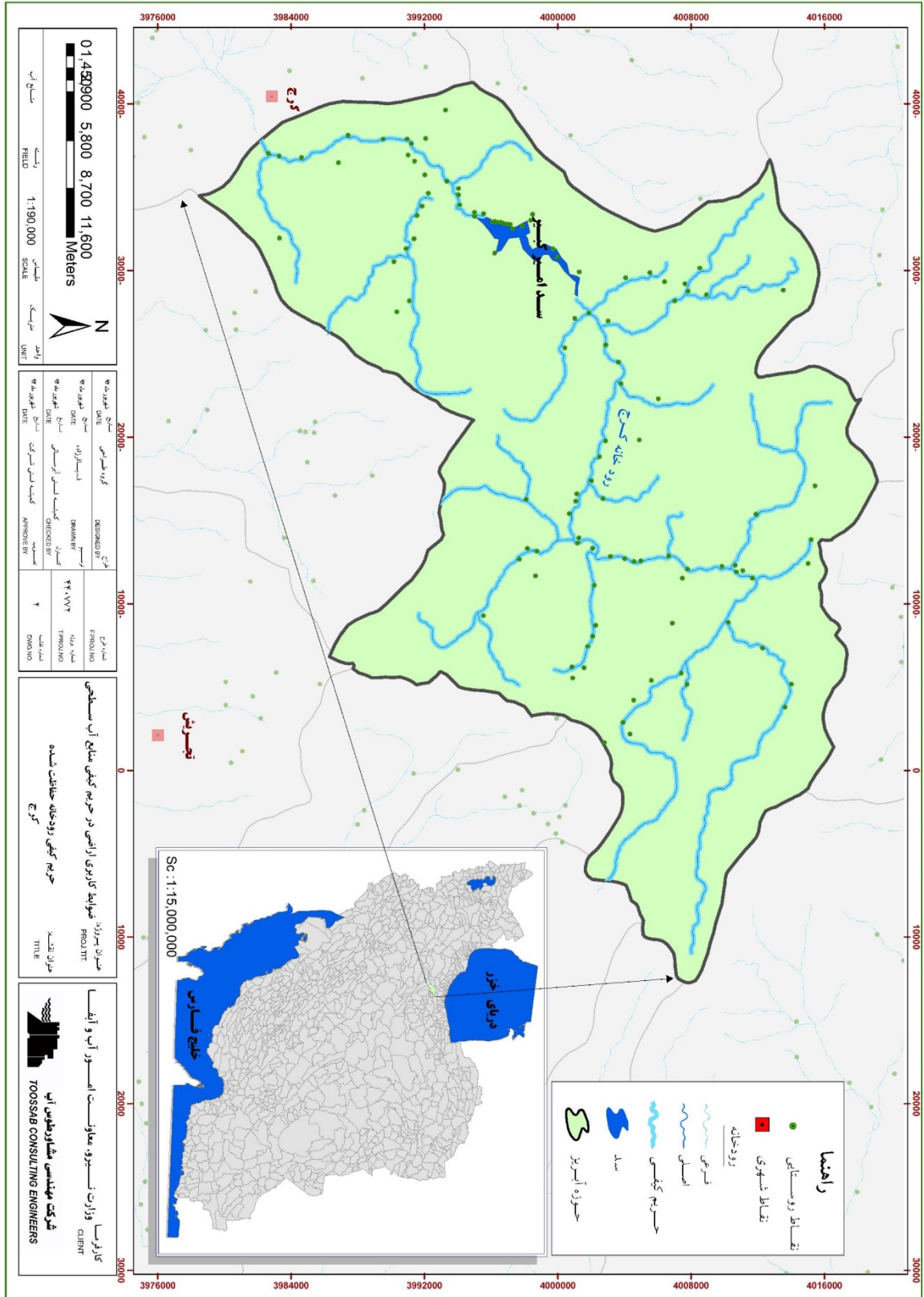

پ.۳-۵- محدوده حفاظت شده رودخانه جاجورد

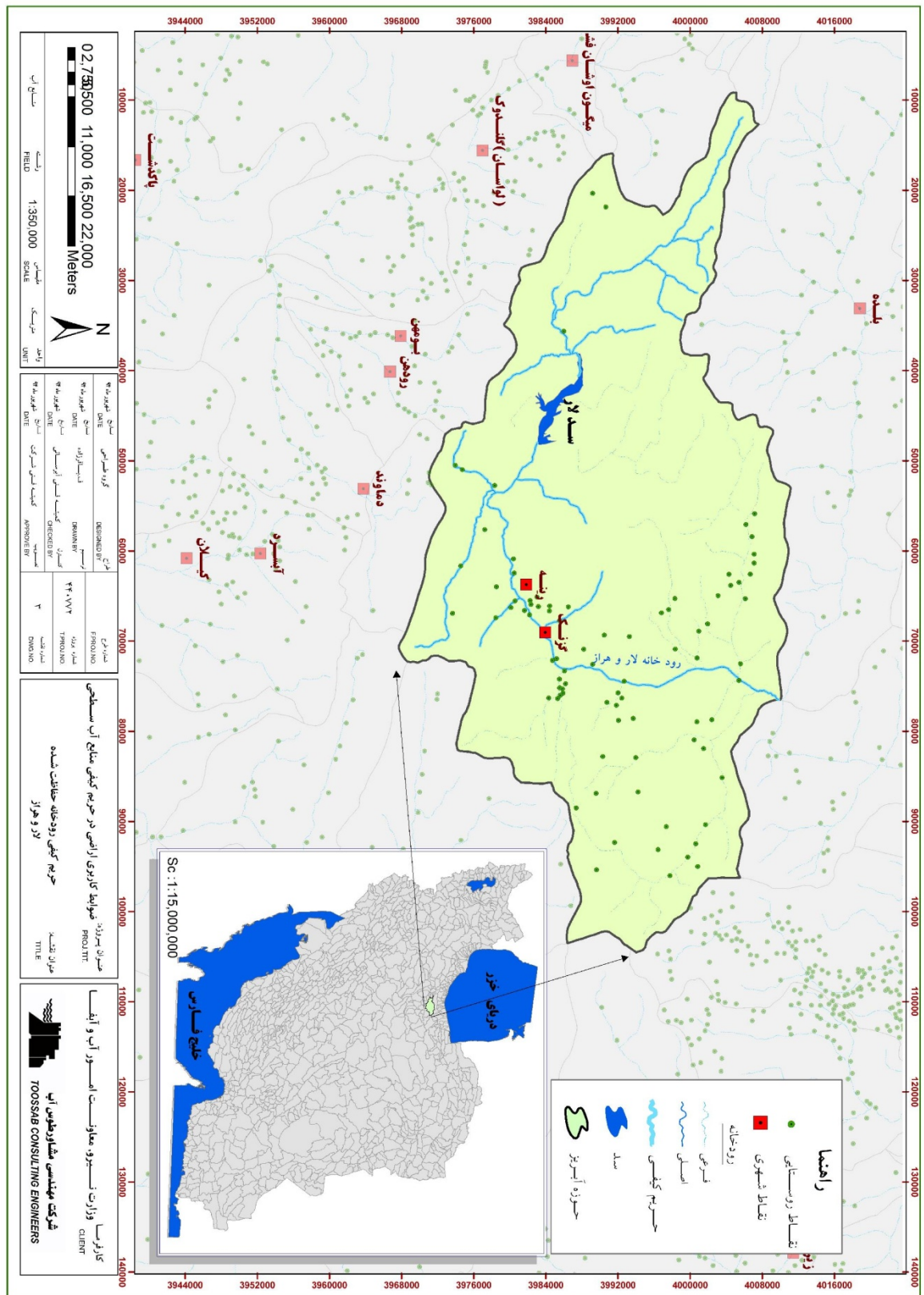

پ.۳-۶- محدوده حفاظت شده رودخانه کرج

پ.۳-۷- محدوده حفاظت شده رودخانه لار و هراز

منابع و مراجع

- ۱- مجموعه قوانین و مقررات سازمان حفاظت محیط زیست ایران، جلد اول، تدوین دفتر حقوقی و امور مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۳.
- ۲- راهنمای ارزیابی کیفی منابع آب (نشریه شماره ۶۶ الف)، شرکت سهامی مدیریت منابع آب ایران، وزارت نیرو، ۱۳۸۴.
- ۳- راهنمای طبقه‌بندی کیفیت آب خام، پساب‌ها و آب‌های برگشتی برای مصارف صنعتی و تفرجی (نشریه شماره ۴۶۲)، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور، وزارت نیرو، ۱۳۸۸.
- ۴- راهنمای ضوابط زیست محیطی استفاده مجدد از برگشتی و پساب‌ها (نشریه شماره ۵۳۵)، معاونت نظارت راهبردی، وزارت نیرو، ۱۳۸۹.
- ۵- راهنمای پهنه‌بندی سیل و تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها، نشریه شماره ۳۰۷، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت نیرو، ۱۳۸۴.
- ۶- پیش‌نویس راهنمای اکوتوریسم و طبیعت‌گردی در حوضه‌های آبخیز، نشریه شماره ۶۵۳، معاونت نظارت راهبردی و سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور، امور نظام فنی معاونت آبخیزداری، دفتر طرح‌ریزی و هماهنگی آبخیزداری، ۱۳۹۳.
- 7- Nakano, Takanori, Ichiro Tayasu, Yoshihiro Yamada, Takahiro Hosono, Akitake Igeta, Fujio Hyodo, Atsushi Ando et al. "Effect of agriculture on water quality of Lake Biwa tributaries, Japan." *Science of the total environment* 389, no. 1 (2008): 132-148.
- 8- Theodoropoulos, Christos, and Joan Iliopoulou-Georgudaki. "Response of biota to land use changes and water quality degradation in two medium-sized river basins in southwestern Greece." *Ecological Indicators* 10, no. 6. 2010. 1231-1238.
- 9- Buck, Oliver, Dev K. Niyogi, and Colin R. Townsend. "Scale-dependence of land use effects on water quality of streams in agricultural catchments." *Environmental Pollution* 130, no. 2. 2004. 287-299.
- 10- Mouri, Goro, Satoshi Takizawa, and Taikan Oki. "Spatial and temporal variation in nutrient parameters in stream water in a rural-urban catchment, Shikoku, Japan: effects of land cover and human impact." *Journal of Environmental Management* 92, no. 7. 2011. 1837-1848.
- 11- Areas, City of Bellevue's, Critical. "2005 Best Available Science (BAS)". 2005.
- 12- Riparian Areas Regulation. Province of British Columbia. <http://www2.gov.bc.ca>. 2004. Retrived 10 June 2015.
- 13- Riparian buffer conservation zone ordinance. City of Perth Amboy. 2011. <http://ci.perthamboy.nj.us/pdf/cityclerk/adopted/ord-1556-2011.pdf>. Retrived 10 June 2015.
- 14- Riparian buffer conservation zone model ordinance. New Jersey. New Jersey Department of Environmental Protection. 2008. <http://www.state.nj.us/dep/watershedmgt/DOCS/pdfs/StreamBufferOrdinance.pdf>. Retrived 10 June 2015.
- 15- Colorado State Riparian Areas Regulation. Colorado Department of Environmental Protection. 2008.

- 16- Buffer Strip Design, Establishment and Maintenance. Iowa State University, University Extension, 1997.
- 17- Kent, Paul G., and Tamara A. Dudiak. Wisconsin water law: A guide to water rights and regulations. University of Wisconsin-Extension, Cooperative Extension, 2001.
- 18- Ohio Environmental Protection Agency. Source Water Protection in Ohio 2010.
- 19- Hillsdale county community center. Surface Water Protection Measures 2011.
- 20- The people's assembly of the republic of Albania. Albanian Water Law 1996.

خواننده گرامی

امور نظام فنی و اجرایی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، با گذشت بیش از سی سال فعالیت تحقیقاتی و مطالعاتی خود، افزون بر پانصد عنوان نشریه تخصصی - فنی، در قالب آیین‌نامه، ضابطه، معیار، دستورالعمل، مشخصات فنی عمومی و مقاله، به صورت تالیف و ترجمه، تهیه و ابلاغ کرده است. ضابطه حاضر در راستای موارد یاد شده تهیه شده، تا در راه نیل به توسعه و گسترش علوم در کشور و بهبود فعالیت‌های عمرانی به کار برده شود. فهرست نشریات منتشر شده در سال‌های اخیر در سایت اینترنتی nezamfanni.ir قابل دستیابی می‌باشد.

Instructions for determining land use in qualitative fringe of surface water resources [ ]

Executive Body: Toossab Consulting Engineers Co.
Chief Author: Seyed Hossein Hashemi

Authors & Contributors Committee:

Jalal Joshesh	Toossab Consulting Engineers Co	M.S. Civil-Environmental Engineering
Reihaneh Rasoulzadeh	Shahid Beheshti University	M.S. Natural resources engineering- Environment,
Mohammadreza Salimi	Toossab Consulting Engineers Co.	M.S. Civil-Environmental Engineering
Leila Karimi	Toossab Consulting Engineers Co.	M.S. Environmental Engineering-Water resources
Hadiyeh Mirbabayei	Shahid Beheshti University	M.S. Civil-Water resources engineering
Nader Najmi	Toossab Consulting Engineers Co.	M.S. Environmental Management
Seyed Hossein Hashemi	Shahid Beheshti University	Ph.D. Environmental engineering

Supervisory Committee:

Farzam Pour Asghar Sangchin	Freelance Expert	PhD in Environmental Education and Planning Management
Javad Hassannazhad	Iran Water Resources Management Company	MSc. in Environmental Management
Nadia Roostaei	Department of Environment Management, and Education,	MSc. in Chemical Engineering
Elham Rasoulpour Shabestari	Iran Water Industry Technical Guidelines and Procedures Preparation Program - Ministry of Energy	MSc. In Environmental Planning and Management

Confirmation Committee:

Kamran Esmaeili	Iran Water and Wastewater Engineering Co.	MSc. in Civil Engineering (Environmental Engineering (emphasis))
Mohammad Ali Hamedi	PhD in Regional Development Planning	Royan Consulting Engineers

Javad Hassannazhad	Iran Water Resources Management Company	MSc. in Environmental Management
Behrooz Dehzad	ShahidBeheshti University	PhD in of Ecology of inland (internal) waters
Nadia Roostaei	Department of Environment	MSc. in Chemical Engineering
Elham Rasoulpour Shabestari	Management, and Education, Iran Water Industry Technical Guidelines and Procedures Preparation Program - Ministry of Energy	MSc. In Environmental Planning and Management
Mohammad Mohammadi	Applied ScienceGeneral University	PhD in Environmental Assessment and Planning
Seyyed Hossein Hashemi	ShahidBeheshti University	PhD inEnvironmental Engineering
Seyyed Reza Yaghoubi	AndishehZolal Co.	MSc. in Civil Environmental Engineering

Steering Committee:

Alireza Toutouchi	Deputy of Technical Affairs Department
Farzaneh Agha Ramezani	Head of Water & Agriculture Group, Technical Affairs Department
Seyyed Vahidedin Rezvani	Expert in Irrigation & Drainage Engineering, Technical Affairs Department

Abstract

Proper and ongoing utilization of standards, criteria and principles nowadays play such a significant role in development of societies that their preparation and application has become quite essential and inevitable. As for the vastness of science and technology in today's world, preparation of criteria and standards are assigned to professional and technical societies in all aspects.

Having above issues considered and due to climatic conditions and shortage of water resources in Iran, preparation of water sector standard is thought of as quite significant and in light of this, Ministry of Energy with cooperation of strategic supervision & planning vice presidency bureau, have provided water industry standard with the aim of achieving the following goals:

- Coordination in preparation, implementation, utilization and of assessment of plans
- Elimination of repeated works and wasting of financial resources
- Preparation of water sector standards is focused on using the following:
  - expertise and experiences of professionals and expert views in public and private sectors
  - creditable references and resources and international standards
  - executive authorities, foundations, industrial units, research, design and construction centers
- Comply with principles and norms of practice of Iran national standard organization and other credible institutions

Standards shall be prepared as draft version first to receive all relevant comments, and the final revision will be published after all necessary modifications are made.

We hope that this draft standard shall be carefully reviewed under oversight of experts whose activities are relative with this field of water industry, such that their comments and viewpoints will be helpful for us in preparation of the final version.

**Islamic Republic of Iran
Management and Planning Organization**

Instructions for Determining Land Use in Qualitative Fringe of Surface Water Resources

No .

Office of Deputy for Technical and
Infrastructure Development Affairs
Department of Technical Affairs

nezamfanni.ir

Ministry of Energy
Bureau of Technical, Engineering, Social and
Environmental standards of water and waste water

<http://seso.moe.gov.ir>

2015

این ضابطه

با عنوان «دستورالعمل کاربری اراضی در حریم کیفی منابع آب سطحی» بر اساس تصویب‌نامه شماره ۵۸۹۷۷/ت/۲۹۱۰۱ هـ مورخ ۸۲/۱۲/۱۸ هیات وزیران، و به منظور اصلاح دستورالعمل پیشین مصوب ۱۳۸۴ می‌باشد و به نحوه ناحیه‌بندی حریم کیفی آب‌های سطحی و تعیین کاربری‌های مجاز در هر ناحیه پرداخته است.